

7 Ek be - ly 'n kerk wat hei - lig,
 Christ'lik is en al - ge - meen,
 in ge - loof en hoop en lief - de
 en in heils - ver - wag - ting één,
 ook die heil'ges se ge - meen - skap -
 één van sin en één van hart;
 de - lend in me - kaar se vreug - de,
 de - lend in me - kaar se smart.

8 Ek glo aan die skuldvergewing
 deur die Heer se Midd'laarsbloed;
 in my eie werk en waarde
 is geen rus vir my gemoed.
 Dit is alles net genade
 dat ek nie verlore gaan;
 ja, my Vader, ja, ek weet dit:
 U neem my in Christus aan.

9 Ek bely dat hierdie liggaam,
 selfs tot stof en as vergaan,
 op die laaste van die dae
 weer verheerlik op sal staan;
 dan onsterflik, onverganklik,
 ken dit geen verderfenis;
 dan is dit so skoon en heerlik
 soos my Heer se liggaam is.

10 Ek verwag 'n ewige lewe
 my deur Jesus self berei —
 waar in ongekende vreugde
 ons vir altyd by Hom bly —
 lewe sonder smart of sterwe;
 vrede wat in volheid wag.
 Doderyk, waar's jou oorwinning?
 Dood en sonde, waar jul mag?

11 Ewig-onbegryplik' wese,
 Vader, Seun en Heil'ge Gees,
 Heer, leer my U ken al beter,
 u gehoorsaam kind te wees.
 Ons wil sing van al u liefde;
 in u waarheid wil ons juig.
 Amen! Blye evangelie!
 Amen, bly my hart getuig!

Prys 1/-

Almanak

van die

Nederduits Hervormde Kerk
van Afrika

1939

Hoof-Redakteur Prof. Dr. S. P. Engelbrecht.

Uitgegeë vanweë die Algemene Vergadering
van die Nederduits Hervormde Kerk.

33ste JAARGANG

UNIVERSITEIT VAN DIE
WITWATERSRAND

JOHANNESBURG

Waarby Ingelyf Is
DIE SUID-AFRIKAANSE SKOOL
VAN MYNE EN TEGNOLOGIE

VIR INLIGTING
SKRYF AAN
DIE REGISTRATEUR,
POSBUS 1176,
JOHANNESBURG.

ALMANAK

VIR DIE

Nederduits Hervormde Kerk van
Afrika

1939

Hoof-Redakteur Prof. Dr. S. P. ENGELBRECHT.

33ste JAARGANG

Komm. van Redaksie: Prof. Dr. S. P. Engelbrecht, Ds. T.
F. J. Dreyer, Ds. J. M. G. Dreyer, Prof. Dr. B. Gemser.

DIE POTCHEFSTROOMSE UNIVERSITEITS- KOLLEGE VIR CHRISTELIKE HOËR ONDERWYS

(Universiteit van Suid-Afrika).

Opleiding word verskaf vir die volgende graad- en diploma-kursusse:—

Fakulteit van Lettere en Wysbegeerte: B.A., B.A. in Regsvakke (vir kandidate wat later vir L.L.B. wens te studeer), B.A. (Sosiale Wetenskap en Maatskaplike Werk), M.A., D. Litt. en D.Phil.

Fakulteit van Wis- en Natuurkunde: B.Sc., M.Sc.

Fakulteit van Opvoedkunde: Universiteits-Onderwys-Diploma, M.Ed., D.Phil.

Fakulteit van Teologie: B.D., M.Div., D.D.

Fakulteit van Handelswetenskap en Administrasie: B.Econ., (Staatsadministrasie), M.Econ.

Voorsiening word verder gemaak vir die Eerstejaars-eksamen van die B.Sc.-leergange in Landbou, Medisyne, Ingenieurswetenskap en Veeartsenykunde.

Beurse van hoogstens £15 per jaar word toegeken aan studente wat die Matrikulasie- of latere eksamens in die eerste klas aflê. Verder word leningsbeurse van hoogstens £25 per jaar elke jaar beskikbaar gestel.

Losiesgeld: £50 per jaar (alles ingesluit).

Nadere besonderhede word op aanvraag verstrekk deur:

DIE REGISTRATEUR P.U.K. VIR C.H.O., POTCHEFSTROOM

ORRELS VIR KERK OF SAAL

Nuwe Orrels op bestelling sluit die volgende in:—

Bloemfontein	Ned. Geref. Kerk.
Roberts Heights	Ned. Geref. Kerk.
Victoria Wes	Ned. Geref. Kerk.
Bredasdorp	Ned. Geref. Kerk.

Stem en herstel deur gekwalifiseerde personeel.
Spesifikasies en prysopgaaf gratis.

KERK - ACOUSTICON VIR DOWES
(Enigste Agente in S.A.)

**DIE ACOUSTICON MAAK DAT DOWE LIDMATE DIE
PREEK GOED KAN HOOR.**

COOPER, GILL & TOMKINS
(EDM.), BPK.

JOHANNESBURG : 33 Staib St., Doornfontein.

KAAPSTAD : Longmarketstraat, 162.

Ook te DURBAN en PORT ELIZABETH.

INHOUD.

	Bls.
Voorberig	5
Fees- en Vakansiedae	7
Historiese Kalender	9
Die Kerk bo Golgotha—Dr. A. van Selms	33
François A. A. J. Smit	46
Die onafhanklikheid van die Kerk teenoor die Staat deur Ds. D. van der Hoff gehandhaaf—Prof. Dr. S. P. Engelbrecht	47
Acte van bevestiging van ds. N. J. van Warmelo	58
Herinneringe uit Waterberg — H. J. Geyser	60
'n Verbode Preek — Ds. M. J. Goddefroy	63
David Benjamin Snyman	76
Paardekraal — Komt. G. M. J. van Dam	77
Gen. François G. Joubert	92
Hoeksteenlegging — Gen. F. G. Joubert	93
Ga niet alleen door 't leven — Dr. J. H. Gunning	109
Herinneringe Humpata — J. G. Benade	111
Vyf Geslagte	112
Roelof Adriaan Buitendag	113
Krugerdag — Prof. Dr. H. P. Wolmarans	114
Begrafnis van Pres. Kruger	121
Hirman Dullaert—Dr. Tj. Buning	126
Kerk en Sekte — Ds. Joh. Dreyer	133
Eerste Volksraad	135
Ned. Herv. Kerk van Afrika — Kommissies	136
Kaapse Predikante voor 1814	138
Vroeëre Predikante sedert 1853	140
Diensdoende Predikante op 31 Okt. 1937	142
Die Teologiese Fakulteit (Ned. Herv.) Pretoria	143
Studente	143
Ringe en Gemeentes	145

DIE BESTE MANIER OM

VOORSORG TE MAAK VIR DIE TOEKOMS

is om 'n gedeelte van u
inkomste gereeld opsy te sit
en dit in te lê in die

POSSPAARBANK

U geld word deur die Regering gewaarborg en dit dra
rente wat vrygestel is van inkomstebelasting . . .

Deur te begin en aan te hou u besparings in
die Posspaarbank te belê, verseker u u toe-
komstige welvarendheid.

Open Dadelik 'n Rekening.

**WEERGALOSE GERIEWE VIR INLEGGING EN
OPVRAGING.**

Raadpleeg u naaste Poskantoor oor volledige besonderhede.

G.P.S. 121.

VOORBERIG.

'n Woord van dank aan algar wat so vriendelik was om bydraes te stuur vir hierdie uitgawe van die Almanak, ook aan ons bekwame administrateur, die heer J. H. Janson, wat vir die statistieke gesorg het. Die Almanak het veel daartoe bygedra om ons Kerk op te bou en die mense 'n kerkbesef te gee. Dit het 'n onmisbare artikel geword, en ons hoop dat waar die getal eksemplare wat jaarliks gedruk word, en hierdie jaar twintig maal so veel is as by die eerste uitgawe, die belangstelling nog so sal laat toeneem dat ons spoedig die getal van twintig duisend bereik.

'n Geseënde jaar vir die hele Kerk.

S. P. ENGELBRECHT.

9 November, 1937.

20 JAAR

... van onafgebroke vooruitgang—dit is die rekord waarop Sanlam vandag met trots terugkyk.

Opgerig in die gees van die Voortrekkers, het hy steeds van krag tot krag gegaan, sodat hy vandag die vernaamste plek onder die groot lewensver-sekeringsmaatskappye in Suid-Afrika inneem.

Sanlam se trots is geregverdig deur die feit dat meer as £5,000,000 nuwe-besigheid gedurende die boekjaar, geëindig 30 September 1938, ingeskrywe is.

SANLAM

Suid-Afrikaanse Nasionale Lewens Assuransie

Maatskappy, Beperk.

Hoofkantoor: Waalstraat 28, Kaapstad.

FEES- EN VAKANSIEDAE.

Nuwejaarsdag	Sondag 1 Januarie.
Biddag vir Gesaaides	9 April.
Goeie Vrydag	7 April.
Paasmaandag	10 April.
Hemelvaartsdag	Vrydag, 18 April.
Ryksdag	Woensdag, 24 Mei.
Uniedag	Woensdag, 31 Mei.
Koning se Verjaarsdag	Dinsdag, 1 Augustus.
Algemene Vakansiedag	Dinsdag, 3 Oktober.
Dankdag vir Oes	8 Oktober.
Krugerdag	Dinsdag, 10 Oktober.
Hervormingsdag	31 Oktober.
Dingaansdag	Saterdag, 16 Desember.
Kersdag	Maandag, 25 Desember.
2de Kersdag	Dinsdag, 26 Desember.
Algemene Vakansiedag	Woensdag, 27 Desember.

SONS- EN MAANSVERDUISTERINGS in 1939.

Gedurende 1939 is daar twee Sons- en twee Maansverduisterings.

1. Ringvormige Sonsverduistering op 19 April. Onsigbaar in Suid-Afrika.
2. Volkome Maansverduistering op 3 Mei. Die grootste gedeelte van hierdie verduistering is nie sigbaar in Suid-Afrika nie. Die einde van die verduistering sal egter sigbaar wees wanneer die maan tydens die verduistering opkom.
3. Volkome Sonsverduistering op 12 Oktober. Onsigbaar in Suid-Afrika.
4. Gedeeltelike Maansverduistering op 28 Oktober. Onsigbaar in Suid-Afrika.

JAARGETYE, 1939.

- 21 Maart (Dag- en nag-ewening), Herfs begin.
 21 Junie (kortste dag), Winter begin.
 23 September (Dag- en nag-ewening), Lente begin.
 22 Desember (langste dag), Somer begin.

ASSURANSIE - MAATSKAPPY

„DIE NEDERLANDE”

(Opgerig 1845)

Hoofkantore :

JOHANNESBURG
Foxstraat 82KAAPSTAD
South West House,
Groentemarkplein.

Tak-agentskappe :

BLOEMFONTEIN
Cuthberts-gebou, Maitlandst. Stability House, Smithst. 310.

DURBAN

Hy het gelukkig 'n Polis by „DIE NEDERLANDE”
gehad.

Doen alle soorte Assuransiesake, insluitende Brand, Persoon-
like Ongeluk- en alle Siekte-assuransie, Inbraak, Derde
Party-aanspreeklikheid en Werker-skadeloosstelling.

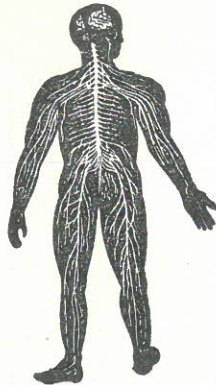
OM ELKE HOEK WAG 'N ONGELUK

DAROM : VERSEKER U !

JANUARIE, 31 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons	
Week.	Maand.		opg. ond	
		Eerste Kwartier, 28ste, 5.00 n.m. Volle Maan, 5de, 11.30 n.m. Laaste Kwartier, 12de, 3.10 n.m. Nwe Maan, 20ste, 3.27 n.m.	Spoorweg- tyd.	
S	1	Verskyning van die Almanak, 1907.	v m.	n.m.
M	2	Oorgawe van Jameson, 1896.	5 17	7 3
D	3	Ds. P. J. L. Bierman op Gwelo georden, 1937.	5 18	7 3
W	4	Kommando teen Dingaan, 1840.	5 19	7 3
D	5		5 20	7 4
V	6	Insweering van Pres. M. W. Pretorius, 1857. Die Vierkleur te Potchefstroom gehys, 1857.	5 21	7 4
S	7	Ds. L. E. Brandt te Niezyl georden, 1901.	5 22	7 4
S	8	Dr. J. J. Strydom op Zwartruggens georden, 1932. Ds. J. G. M. Dreyer te Potchefstroom bevestig, 1938.	5 22	7 4
	9	Ds. D. P. Ackerman te Wakkerstroom bevestig, 1875. Ds. P. v. Drimmelen te Pietersburg bevestig, 1915. Ds. S. Vermooten te Pretoria bevestig, 1926. Stigting van die Gereformeerde Kerk, 1859.	5 23	7 4
M			5 24	7 4
D	10		5 25	7 5
W	11	Ds. A. J. Barger te Bovensmilde georden, 1914.	5 26	7 5
D	12	Ds. J. J. Kuhn te Zwartruggens bevestig, 1916.	5 27	7 5
V	13		5 27	7 5
S	14	Die Kerk van Wolmaransstad ingewy, 1911.	5 28	7 5
S	15		5 29	7 5
M	16		5 30	7 5
D	17	Sandrivier Konvensie, 1852. Ds. P. J. J. Venter te Klerksdorp bevestig, 1930.	5 30	7 5
W	18	Eerste Gekomb. Kerkverg. aan die Kaap gehou, 1746	5 31	7 5
D	19	Die Kaap 'n Engelse Kolonie, 1815.	5 38	7 4
V	20	Generaal P. J. Joubert gebore, 1831.	5 32	7 4
S	21	Die Gemeente Rustenburg gestig, 1850.	5 33	7 4
S	22	Dr. H. C. M. Fourie te Erasmus georden, 1911. Dr. C. H. Rautenbach te Erasmus georden, 1927. Ds. A. Brandt te Rensburg bevestig, 1938.	5 34	7 4
M	23	Slag by Spioenkop, 1900.	5 34	7 3
D	24	Ds. J. J. Prinsloo te Krugersdorp bevestig, 1920.	5 35	7 3
W	25	Potchefstroom aangelê deur die Voortrekkers, 1851	5 36	7 3
D	26		5 37	7 2
V	27	Ds. A. J. Begemann te Pretoria bevestig, 1861.	5 37	7 2
S	28	Slag van Laingsnek, 1881.	5 38	7 2
S	29	Ds. A. J. Barger te Ooslonden bevestig, 1938.	5 3	7 1
M	30	Die Holl. taal in die Kaapse Geregshoue belet, 1824.	5 40	7 1
D	31		5 41	7 0

Senuwees

Die Senuwees
beheer die hele
Liggaam.

WANNEER die Senugestel uitgeput raak kan die uitwerking in elke deel van die liggaam gevoel word — gewoonlik meer in die swakste deel van die liggaam. Hier volg 'n paar van die algemene kentekens van Snuwee-Uitputting: Ruggyn, Slaaploosheid, Kommer, Slegte Spysvertering, vrees vir kranksinnigheid, pyn in die sy, bewerigheid en 'n algemene begeerte vir rus en vrede onthef van alle verantwoordelikeit. Soms is daar selfs 'n begeerte na die dood.

Die DR. HEINZ SENUWEE VERSTERKER is waarskynlik die grootste Senumiddel wat ooit ontdek is. Dit het 'n strelende en verkoelende uitwerking, op die ontstelde senuwees, dit kalmeer die oorspanne brein, dit versterk die senuwees van die maag, hart en rug en dit herbou die bloed. Hierdie veelsydige werking is enig in die behandeling van sensusiektes.

„Vir haar lewe gevrees”

Mevr. S. C. v.d. Merwe, „Energy,” P. K. Godwanrivier, Transvaal, skryf: „Na die geboorte van my kind 18 maande gelede het ek verskeie senuwee-instortings gehad. My senuwees was so erg dat as iemand 'n papier skeur ek bitter seer gekry het. Dikwels het ek gevoel asof die dood nie meer veraf kon wees nie. Ek was sewemaal onder geneeskundige behandeling sonder veel baat. Daarna het ek die Dr. Heinz Versterker gebruik en reeds die eerste nag het ek in 'n heerlike slaap geval. Ek het die regte diët gevolg en voel vandag so fris soos 'n vis in die water. Ek wil net sê dat ek nooit my dankbaarheid in woorde kan uitspreek nie.” (Geval 905).

Dr. Heinz Senuwee Versterker

kos 5/6 per bottel of 30/- vir 6 bottels van alle aptekers. Beide drinkgoed en tablette verkrygbaar. Onthou daar bestaan geen ander medisyne wat 'net so goed' is as hierdie veelsydige senuwee-versterkmiddel. Met elke bottel word daar 'n pakkie DR. HEINZ KLIERSTOF PILLE verpak omdat so baie mense aan verswakte klieren ly en dit nie weet nie. Hierdie pille is ook by alle aptekers verkrygbaar teen 5/6 per 100.

FEBRUARIE, 28 DAE.

Dag van die		Week.	Maand	MAANSVERANDERING.	Sons	
					opg. ond.	
				Eerste Kwartier, 27ste, 5.26 v.m. Volle Maan, 4de, 9.55 v.m. Laaste Kwartier, 11de, 6.12 v.m. Nuwe Maan, 19de, 10.28 v.m.	Spoorweg-tyd.	
					v m.	n.m.
W	1			Die Kerk van Eendracht ingewy, 1919.	5 42	6 59
D	2			Ds. D. J. v. Staden op Newlands georden, 1936.	5 42	6 59
V	3			Generaal C. de Wet oorlede, 1922.	5 44	6 58
S	4			Retief-Dingaans-traktaat onderteken, 1838.	5 44	6 58
S	5			Dr. H. P. Wolmarans te Pietersburg bevestig, 1927. Die Kerk van Heilbron ingewy, 1916.	5 45	6 58
M	6			Ds. J. J. Kuhn oorlede, 1937.	5 46	6 57
D	7				5 48	6 57
W	8			Ds. C. S. v. H. Steenekamp te Zeerust bevestig, 1936.	5 47	6 56
D	9			Ds. F. J. Z. Booysen op Wolmaransstad bevestig, 1935.	5 48	6 56
V	10			Generaal de Wet trek Kaapkolonie binne, 1901.	5 49	6 55
S	11			Ds. M. J. Goddefroy te Lage-Zwaluwe georden, 1877.	5 49	6 55
S	12			Ds. C. W. du Toit oorlede, 1932.	5 50	6 54
M	13			Grondwet van die S.A. Republiek aangeneem, 1858.	5 51	6 53
D	14			Stigting van die Republiek Natal, 1840.	5 52	6 53
W	15				5 52	6 53
D	16			Ds. L. E. Brandt te Johannesburg bevestig, 1908.	5 53	6 53
V	17			Voortrekkerslaer by Moordspruit uitgemoor, 1838.	5 54	6 48
S	18			Martin Luther oorlede, 1546.	5 54	6 50
S	19				5 55	6 49
M	20			Die Gemeente Ventersdorp gestig, 1892.	5 55	6 48
D	21			Holland herneem besit van die Kaap, 1803.	5 56	6 47
W	22			Die eerste Kerk van Pretoria ingewy, 1857. Ds. P. Smit te Losberg georden, 1930.	5 57	6 46
D	23			Die Vierkleur te Pretoria gehys, 1857.	5 57	6 45
V	24			Die Kerk van Potchefstroom ingewy, 1866.	5 58	6 44
S	25			Ds. Jac. v. Belkum te Varik georden, 1877. Die Kerk van Pretoria ingewy, 1905.	5 58	6 43
S	26				5 59	6 42
M	27			Amajuba 1881. Die Gem. Johannesburg gestig, 1895. Ds. W. J. Kemp op Louis Trichardt georden, 1932.	6 0	6 41
D	28			Ds. P. W. v. Drimmelen in Humpata oorlede, 1919.	6 0	6 40

***** **Telefunken** *****

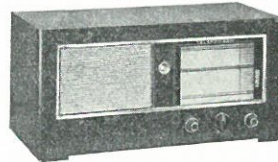
DIE WÊRELDBEROEMDE DRAADLOOS-
TOESTEL.

Bekroon met 'n „Grand Prix” op die Paryse
Wêreldtentoonstelling.

ELEKTRIESE- EN
BATTERYTOESTELLE.

Pryse passende vir elkeen se
beurs.

Die wêreld word in u huis
gebring.

Telefoneer of skryf om 'n Demonstrasie.

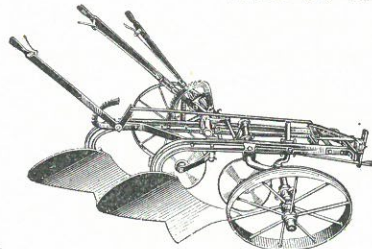
SIEMENS (S.A.), BEPERK.

Escom-Huis, Rissikstraat, JOHANNESBURG.

DIE „CANADIAN CHIEF”

TWEE- EN DRIEVOORPLOEG.

Gelewer
met of
sonder
Rolkouters.

Breedte:
2-voor, 24"
3-voor, 36"

Agterwiel en stuurinrigting kan aangebring word
indien verlang.

Die mees suksesvolle Ploeg vir
gemiddelde toestande, wat ooit in
Suid-Afrika in die handel gebring is.

Onoortrefbaar, omdat hy in menige opsig werklik
beter is.

MALCOMESS BEPERK

Posbus 3787.

JOHANNESBURG.

MAART, 31 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons	
Week.	Maand.		opg.	ond.
		Eerste Kwartier, 28ste, 2.16 n.m. Volle Maan, 5de, 8.00 n.m. Laaste Kwartier, 12de, 11.38 n.m. Nuwe Maan, 21ste, 3.49 v.m.	Spoorweg- tyd.	
			v.m.	n.m.
W	1	Ds. J. J. Prinsloo, Gz., te Johannesburg georden, '30.	6 1	6 39
D	2		6 2	6 38
V	3		6 2	6 39
S	4	Inswering van President Steyn, 1896.	6 3	6 36
S	5	Hoeksteen van die Kerk van Ermelo gelê, 1910.	6 3	6 35
M	6	Die Gemeente Oos-Londen gestig, 1937.	6 4	6 34
D	7	Ds. P. W. van Drimmelen te Zeerust georden, 1907.	6 4	6 33
W	8		6 5	6 32
D	9	Slagtersnek, 1816.	6 5	6 31
V	10	Ds. P. W. Venter op Durban bevestig, 1935.	6 6	6 30
S	11	Lydenburg skei af, 1857.	6 6	6 29
S	12	Oudl. A. H. Klazinga van Lichtenburg oorlede, 1920.	6 7	6 29
M	13	Ds. J. J. Engelbrecht op Louis Trichardt georden, 1937.	6 7	6 28
D	14		6 8	6 27
W	15		6 8	6 26
D	16		6 9	6 25
V	17		6 9	6 24
S	18	Sandrivier Konvensie op Rustenburg bekragtig, 1852.	6 10	6 23
S	19		6 10	6 22
M	20	Ouderl. A. Rocher van Ventersdorp oorlede, 1912. Die Gemeente Bloemfontein-Noord gestig, 1937.	6 11	6 20
D	21	Ds. A. J. G. Oosthuizen te Germiston georden, 1924.	6 11	6 19
W	22		6 12	6 18
D	23	Afkondiging van die vrede op Pretoria, 1881.	6 12	6 17
V	24		6 13	6 16
S	25	Ds. A. Brandt op Johannesburg georden, 1936. Die Kerk te Potgietersrust ingewy, 1924.	6 13	6 15
S	26	Ds. M. J. Goddefroy te Middelburg bevestig, 1905.	6 14	6 14
M	27	Generaal P. J. Joubert oorlede, 1900. Ds. W. M. Wolmarans op Dullstroom georden, 1937.	6 14	6 12
D	28	Die Kerk van Ventersdorp ingewy, 1913.	6 15	6 11
W	29	Ds. Jac. P. van den Berg te Nylstroom bevestig, 1930.	6 15	6 10
D	30		6 16	6 9
V	31	Ds. J. D. Storm op Zwarttruggens georden, 1934.	6 16	6 8

Knop op die Maag

Gevaar van Ongeneeslike Gewasse

DIE gevoel van 'n knop op die maag is die gevolg van 'n gebrek aan Maagsappe. So'n toestand is ernstig en kan aanleiding gee tot ongeneeslike ingewandsgewasse. Die enigste uitweg is om die Maagsappe te vervang of aan te vul deur die gebruik van die *Dr. Heinz Maag Drank*. Hierdie behandeling gee onmiddellike verligting en verhoed ernstige verwickelinge. Geen ander behandeling dan die vervanging van die Maagsappe is hier doeltreffend nie. Alle gevalle van Slegte Spysvertering waar geen baat gevind word by gewone medisynes moet met die *Dr. Heinz Maag Drank* behandel word.

Die
Mensemaag

„Vriende vrees Maagkanker“

Mnr. J. W. Hoffman van Rysmierbult, Transvaal, verklaar: „Ek voel my verplig om u te laat weet hoedat Dr. Heinz Maag Drank my gesond gemaak het. Twee jaar terug was ek so moedeloos en so siek aan my maag dat ek gereken het dat dit klaar was met my. My vrou en vriende het gedink dat dit 'n Maagkanker was. Toe koop ek 'n bottel Dr. Heinz Maag Drank en vanaf die eerste week was daar groot beterskap gewees. Nou kan ek weer alles eet en is gesond en dit na 'n lyding van 20 jaar!“ (Geval 822).

Dr. Heinz Maagdrank

kos 5/6 per bottel of 6 bottels vir 30/- by alle aptekers en medisyn-verkopers. Kroniese gevalle het 'n lang kuur nodig. Met ieder bottel word daar 'n pakkie Dr. Heinz Maag Pille ingesluit vir Hardlywigheid. Wanneer dit met slapenstyd gebruik word gee hierdie uitmuntende pilletjies een behoorlike stoelgang laat die anderdagmôre. Verkrygbaar by alle aptekers teen 3/6 per bottel van 100 pille.

APRIL, 30 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.		Sons	
Week.	Maand.	Eerste Kwartier, 26ste, 8.25 n.m. Volle Maan, 4de, 6.18 v.m. Laaste Kwartier, 11de, 6.11 n.m. Nuwe Maan, 19de, 6.35 n.m.		opg. ond.	
		Spoorweg-tyd.		v.m. n.m.	
S	1	Stigting Teologiese Fakulteit te Pretoria, 1917. Dr. J. H. Greyvenstein Hoogleraar te Pretoria, 1917 Dr. S. P. Engelbrecht Hoogleraar te Pretoria, 1921.		6 17	6 7
S	2	Ds. W. P. J. Poën te Potchefstroom bevestig, 1926 Ds. D. J. van Staden te Delarey bevestig, 1938.		6 17	6 6 6 4
M	3				
D	4			6 18	6 3
W	5			6 18	6 2
D	6	Aank. v. Riebeeck in Tabelbaai 1652; Gemeente Chrissiesmeer gest. 1892.		6 19	6 1
V	7	Die Kerk van Nylstroom ingewy, 1922.		6 19	6 0
S	8	Ds. L. E. Brandt te Pietersburg bevestig, 1904.		6 19	5 59
S	9	Ds. P. W. A. Bierman te Makwassie georden, 1938. Ds. C. H. Muller te Pietersburg georden, 1938. Ds. P. J. Booysen te Zwartuggens georden, 1938.		6 20	5 59
M	10	Ds. J. J. Prinsloo te Standerton bevestig, 1919.		6 20	5 58
D	11	Die Kerk van Bronkhorstspuit ingewy, 1913.		6 21	5 57
W	12	Die eerste Anneksasie van Transvaal, 1877.		6 21	5 56
D	13	Oud. M. J. Prinsloo van Witfontein oorlede, 1892.		6 21	5 55
V	14	Ds. P. W. Venter te Volksrust georden, 1929.		6 22	5 55
S	15	Hoeksteen van die ou Kerk van Ventersdorp gelê, 1893.		6 22	5 54
S	16	Ds. A. J. Nolte te Middelburg georden, 1938.		6 23	5 53
M	17	Ds. M. J. Goddefroy emeritus, 1917.		6 23	5 52
D	18			6 23	5 51
W	19	Die eerste Kerk van Potchefstroom ingewy, 1851. Ds. T. F. J. Dreyer te Standerton georden, 1924.		6 24	5 50
D	20	Hoeksteen van die Kerk op Chrissiesmeer gelê, 1892.		6 24	5 49
V	21	Ds. G. W. Smits te Rustenburg bevestig, 1861. Ds. N. J. v. Warmelo oorlede, 1892.		6 25	5 48
S	22	Eerste Kerk van Middelburg ingewy, 1876. Ds. S. J. Strydom te Makwassie bevestig, 1919. Ds. J. J. Prinsloo te Rustenburg bevestig, 1922. Ds. F. J. Z. Booysen te Trichardtsfont. georden, '32.		6 25	5 48
S	23	Die Kerkraad Witfontein wil nie verenig nie, 1886. Ds. J. C. du Plessis op Germiston georden, 1937.		6 26	5 47
M	24	Oud. F. G. Wolmarans van Potchefstroom oorlede, 1872.		6 26	5 46
D	25	Protes van die Hervormers te Spiers, 1529—vandaar Protestante.		6 27	5 45
W	26	Eerste Kerk van Rustenburg ingewy, 1851.		6 27	5 44
D	27			6 28	5 43
V	28	Ds. J. P. v. d. Berg te Makwassie bevestig, 1934.		6 28	5 42
S	29	Tweede Dorsland-trek, 1875.		6 29	5 41
S	30	Prinses Juliana van Nederland gebore, 1909.		6 29	5 40

TROU . . . UITRUSTINGS

ONS HET SO PAS
'n Spesiale Afdeling
hiervoor geopen wat

**DIE
PRAGTIGSTE
VERSKEIDENHEID**
van Troutabberds bevat.

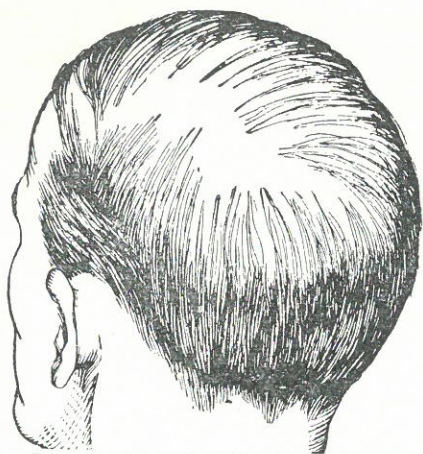
ONS SPESIALISEER
ook in die **maak** van
TROUTABBERDS
in ons goed ingerigte
Werkskamers.

UNIEWINKELS

(KOÖPERATIEF) BPK.,

Kerkstraat 275
PRETORIA

Dag van die		MAANSVERANDERING.		Sons	
Week.	Maand.	Eerste Kwartier, 26ste, 1.20 v.m. Volle Maan, 3de, 5.15 n.m. Laaste Kwartier, 11de, 12.40 n.m. Nuwe Maan, 19de, 6.25 v.m.		opg. ond.	
				Spoorweg-tyd.	
				v.m.	n.m.
M	1	Die Gemeente van Ermelo gestig, 1909.		6 30	5 39
D	2	Hollands in Kaapse Parlement toegelaat, 1882.		6 31	5 38
W	3	Ds. G. P. J. Grobler op Potgietersrust bevestig, 1936. Dr. J. H. Greyvenstein te Pretoria bevestig, 1914. Ds. J. G. M. Dreyer te Dullstroom bevestig, 1924.		6 31	5 37
D	4	Ds. A. R. Smit Hulpprediker te Pretoria, 1929.		6 32	5 36
V	5	Ds. A. J. Barger te Johannesburg bevestig, 1918.		6 33	5 35
S	6	Dr. H. P. Wolmarans op Boksburg bevestig, 1937.		6 33	5 35
S	7	Ds. G. W. Smits in Den Haag georden, 1860. Ds. J. J. Kuhn te Krugersdorp bevestig, 1909.		6 34	5 34
M	8	Prof. Dr. P. J. Muller te Pretoria bevestig, 1904. Die Gemeente Memel gestig, 1915.		6 35	5 33
D	9	Stigting van die gemeente Soekmekaar, 1931. Paul Kruger ingesweer as Staatspresident, 1883.		6 35	5 32
W	10	Die Kerk van Witbank ingewy, 1929.		6 36	5 31
D	11	Eerste Avondmaalsviering aan die Kaap, 1652.		6 37	5 31
V	12			6 37	5 30
S	13			6 38	5 30
S	14			6 38	5 29
M	15	„Die Hervormer” verskyn, 1909. Die Gem. Schweizer Reneke gestig, 1925.			
D	16	Gemeente Losberg gestig, 1925.		6 39	5 29
W	17			6 40	5 28
D	18			6 40	5 28
V	19	Inwyding van die Kerk van Delmas, 1933.		6 41	5 27
S	20	Ds. G. E. Alers te Germiston bevestig, 1921.		6 41	5 27
S	21			6 42	5 26
M	22			6 42	5 26
D	23	Stigting Gemeente Bothaville, 1936.		6 43	5 25
W	24	Dr. C. H. Rautenbach te Pretoria bevestig, 1930.		6 43	5 25
D	25			6 44	5 24
V	26	Aankoms van Ds. v. d. Hoff te Potchefstroom, 1853.		6 44	5 24
S	27	Ds. M. M. Grobler te Brakpan bevestig, 1923.		6 44	5 24
S	28	Ds. P. S. Grobler te Krugersdorp georden, 1922.		6 45	5 24
M	29	Ds. G. W. Smits oorlede, 1894. Dr. S. P. Engelbrecht georden, 1921.		6 45	5 24
D	30	Eerste Uniale Ministerie gevorm, 1910.		6 46	5 24
W	31	Ds. E. S. Mulder te Zwartburg georden, 1930.		6 46	5 24

**Dis nie Nodig
om op
48 - jarige
Leeftyd so te
Lyk nie**

9 MENSE UIT 10 LAAT TOE DAT HUL HARE UITVAL

Dis glad nie nodig dat u hare dun is as u amper 50 jaar is nie. Dis nie meer nodig om honderd-en-een middels te probeer en dan moedeloos op te gee nie. Dr. Weidner se ontdekking het 'n omwenteling in die vroeëre metodes van haarbehandeling gebring. Die mediese professie erken vandag dat net die hare wat lewendige wortels het hul groei terugkry. En as daardie wortels deur 'n versterkende middel hul groeikrag teruggekry het, kry niemand wat amped kaalkop is al sy hare terug.

SILVIKRIN gee die natuurlike haargroei aan die hare terug, deur die wortels die voedsel te gee wat haarselle opbou. As u dus nie tevrede is met die toestand van u hare nie, hetsy u skilfers het of dat u hare uitval, wag dan nie totdat dit te laat is nie, maar gebruik SILVIKRIN.

VISSER & KIE. AL.
Posbus 1953, Johannesburg.

Stuur my asb. (1) Boekie „Your Hair,” (2) Monster van 'n Silvikrinpreparaat, (3) Mening van die Mediese Professie.
Ek sluit 4d. posseëls in vir posgeld en verpakking.

NAAM _____
ADRES _____

Vul bygaande koepon in en pos dit vandag. Dui-sende mense dank aan SILVIKRIN hul oorvloedige, gesonde en mooi hare.

Silvikrin

Bestry die Kwaad by die Wortel

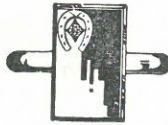
JUNIE, 30 DAE.

Dag van die Week.		Maand		MAANSVERANDERING.		Sons	
				Eerste Kwartier, 24ste, 6.35 v.m. Volle Maan, 2de, 5.11 v.m. Laaste Kwartier, 10de, 6.07 v.m. Nuwe Maan, 17de, 3.37 n.m.		opg. ond.	
						Spoorweg-tyd.	
						v.m.	n.m.
D	1	Dr. B. Gemser	Hoogleraar te Pretoria, 1926.	6 46	5 24		
V	2	Die Gemeente Gwelo	gestig, 1923.	6 47	5 24		
S	3	Oud. G. J. Engelbrecht	van Standerton oorlede, 1901.	6 47	5 24		
S	4			6 48	5 24		
M	5	Ds. Jac. v. Belkum	te Rustenburg bevestig, 1891. Uitspraak Hoog Ger. Hof in sake Trichardtsfontein, tussen Ned. Herv. en Ned. Herv. of Geref., 1893.	6 48	5 23		
D	6	Gemeente Humpata	gestig, 1910. Dr. H. C. M. Fourie te Johannesburg bevestig, 1924.	6 49	5 23		
W	7	F. W. Reitz	as Staatssekr. ingesweer S.A. Rep., 1898.	6 50	5 23		
D	8			6 50	5 23		
V	9			6 51	5 23		
S	10	Ds. J. Beyer	te Standerton bevestig, 1899.	6 51	5 23		
S	11	Ds. C. S. v. H. Steenekamp	te Windhoek bevestig, 1938.	6 51	5 22		
M	12	Verantwoordel. Bestuur	aan Kaapkol. toegestaan, '72.	6 52	5 22		
D	13	Die Kerk van Ermelo	ingewy, 1910.	6 52	5 22		
W	14			6 52	5 22		
D	15	Ds. N. J. v. Warmelo	te Potchefstroom georden, 1864.	6 52	5 22		
V	16			6 52	5 22		
S	17			6 52	5 22		
S	18	Ds. F. S. du Toit	van Ventersdorp oorlede, 1914. Ds. P. J. J. Venter te Lichtenburg georden, 1921.	6 53	5 23		
M	19			6 53	5 23		
D	20	Komdt. Salomon Prinsloo	oorlede, 1892.	6 54	5 24		
W	21			6 54	5 24		
D	22			6 55	5 24		
V	23	Tweede Volksraad	ingestel, 1890.	6 55	5 24		
S	24	Oud. J. C. Coetzee	van Zeerust oorlede, 1933.	6 55	5 24		
S	25	Potgieter en Trichardt	in Zoutpansberg, 1836.	6 55	5 25		
M	26			6 55	5 25		
D	27	Die Gemeente van Vliegpoort	gestig, 1931.	6 55	5 25		
W	28	Ds. A. J. Begemann	emeritus, 1872.	6 55	5 25		
D	29	Eerste Kaapse Parlement	geopen, 1854.	6 55	5 26		
V	30			6 55	5 26		

Ons sortering ringe en oorlosies is so groot dat dit onmoontlik is om alle ontwerpe te illustreer.

Indien u die artikel wat u verlang nie hier sien nie, skryf ons dan, en ons sal met genoeë besonderhede van ander soorte aanstuur en u by u keuse help.

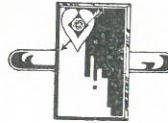
Volledige besonderhede van ons Gedenkskema op aanvraag.

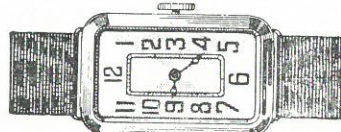
DIE NUUTSTE TABLETRINGE.

Diamant geset in hoek, verskillende ontwerpe. Soliede Goud, 40/-, 50/-, 60/-.

Ander ligtere soorte vanaf 12½.

No. 1245
Skryf om volledige
illustreerde Katal
15. posvry.

No. 675 — Nuwe en Populêre
Grootte. Chromium of 18 Kt.
Goud gevulde kasse.
75/-, 85/-, 95/- en op.
Soliède Goue kasse,
£5.10.0, £6.10.0, £8.10.0
en op.
Almal Gewaarborg.

No. 1246
Skryf om volledige
illustreerde Katal
15. posvry.

No. 1305. — Soliede
Goud, 21/-, 25/-,
30/- en op. Beset
Diamante 45/-, 60/-
en op. In verskeie
ontwerpe verskaaf.

No. 249. — 18 Kt. Goud,
beset met Burma-Diamante
en Robyne, 50/-.

No. 1312. — Soliede
Goud, 25/-, 30/- en
hoër. Beset met Dia-
mante, 45/-, 60/- en
hoër. Verskillende
ontwerpe.

5/- IN DIE £ KONTANTKORTING.

1185

1182

1181

DIAMANT RINGE soos afge-
beeld. Ook in baie ander
Pragtige Fatsoene, geset met
Egte Diamant in Platina met
Houers van 18 Kt. Goud.
Prys £10, £12, £15, £20, £25
en hoër. Beset met egte
Siam-diamant, vanaf £6.

1184

1188

1189

WOLF BROS. -

St. Georgesstraat 44,
voorheen Adderley-
straat 34, Kaapstad.

Miskien sien u op hierdie bladsy nie die oorlosie of ring wat u verlang nie. Skryf ons en ons sal u volledige besonderhede van ander ontwerpe stuur.

Ons het 'n groot sortering artikels geskik vir Huweliks-, Verjaarsdag-, Kersgeskenke, ens. en sal u met genoeë met u keuse help.

Skryf om besonderhede omtrent ons gratis geskenkskema.

No. 725 — Goud van
18 Kt. met Diamante,
£3, £5 en hoër.

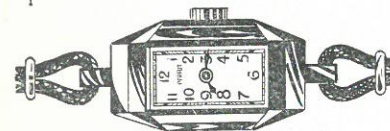
No. 5064 — Goud van
10 Kt., beset met 3
diamante, 50/-.
Ander, £4, £6 en hoër.

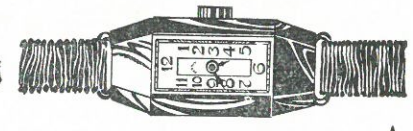
No. 2105 — Goud van
18 karaat, 6 diamante
£5, Ander £6, £8 en
hoër.

Skryf om volledige geïllustreerde Katalogus No. 15, Posvry.

5/- IN DIE £ KONTANTKORTING.

No. 1206 — Chroomvernikkel
£5, £6, £7, £8 elk.

No. 1194 — Chroomvernikkel
£4, £5, £6, £7 elk.

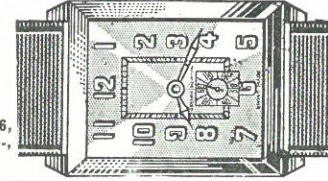
Kasse van oorgeblaasde Goud van 18 kt.

£5.10.0, £6.10.0 op.
Soliède Goud, £6, £7, £8 op.

£5, £6, £7 op.
Almal Gewaarborg.

Troueringe:
Soliède Goud. 10/6,
15/-, 20/-, 35/-, 40/-,
50/- tot £10.

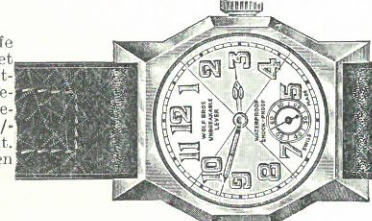

No. 9524—18 kt. Goud,
beset met Diamante,
£6.10.0. Ander £7,
£10, £12 en hoër.

No. 3788. — Gehele Uurwerk loop op juwele.
Silveroid Kas teen 40/- en hoër.
18 Kt. Goudgepulde Kas teen 70/- en hoër.
Radium Wyserplaat en Wysters 10/- ekstra.
Gewaarborg vir 20 jaar.
Spesiale goedkoop aanbod vir kinders.
Chromium Kas, Radium Wyserplaat, teen 12/6

No. 951 — Effe
Platring met
enige voorlet-
ter daarop ge-
graveer. Solie-
de Goud 25/-
en 30/-; 18 kt.
Goud 50/- en
60/-.

No. 1203. Ta-
bletringe, be-
set met Dia-
mant en ge-
graveer in ver-
skillende pa-
trone. Soliede
Goud. Prys
30/-.
Sonder dia-
mant
21/-.

Die HEIRLOOM-oorlosie No. 1276. — Besonder duursame, Swaar, Onvlekbare Chromiumkas. Allerbste kwaliteit. Voortreflike, onbreekbare beweging met juwele. Word nie beskadig as hy 'n rukkie in die water lê. Kos nou slegs £5/5/-.

WOLF BROS. -

St. Georgesstraat
voorheen Adderley-
straat 34, Kaapstad.

22
JULIE, 31 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons	
Week.	Maand.		opg. ond.	
			Spoorweg- tyd.	
		Eerste Kwartier, 23ste, 1.34 n.m. Volle Maan, 1ste, 6.16 n.m. Laaste Kwartier, 9de, 9.49 n.m. Nuwe Maan, 16de, 11.03 n.m. Volle Maan, 31ste, 8.37 n.m.		
S	1	President T. F. Burgers ingesweer S.A. Rep., 1872.	v.m. 6 55	n.m. 5 26
S	2		6 55	5 26
M	3		6 55	5 27
D	4	Oud-Ouderl. H. C. J. v. Rensburg, Zoutpansberg,	6 55	5 27
W	5	oorl. 1909.	6 55	5 27
D	6	Joh. Huss gebore, 1373.	6 55	5 28
V	7	Die Kerk van De la Rey ingewy, 1928.	6 55	5 28
S	8	Die Gemeente Bloemhof gestig, 1916. Ds. H. P. Wolmarans te Zeerust georden, 1922.	6 55	5 29
S	9	Oud. S. E. Grobler van Zoutpansberg oorlede, 1903.	6 54	5 29
M	10	Calvyn gebore, 1509.	6 54	5 30
D	11		6 54	5 30
W	12	Senator Ouderl. A. D. W. Wolmarans oorlede, 1928.	6 53	5 31
D	13		6 53	5 32
V	14	President Brandt, O.V.S., oorlede, 1888.	6 53	5 32
S	15	Verlating van Schoemansdal, 1867.	6 53	5 32
S	16		6 52	5 33
M	17	Oud. J. v. Graan van Ventersdorp oorlede, 1917.	6 52	5 33
D	18	Ds. N. J. v. Warmelo te Heidelberg bevestig, 1868.	6 52	5 34
W	19	Ds. L. G. F. Biccard oorlede, 1900. Ds. E. S. Mulder bevestig op Bronkhorstspuit, 1931.	6 51	5 34
D	20	Ds. L. E. Brandt te Turffontein bevestig, 1930.	6 51	5 35
V	21		6 51	5 35
S	22		6 51	5 25
S	23	Generaal Andries Pretorius oorlede, 1853.	6 51	5 36
M	24	Ds. L. G. F. Biccard te Zoutpansberg bevestig, 1875	6 50	5 36
D	25	Afskeid van Prof. Dr. P. J. Muller van Pretoria, 1909.	6 50	5 37
W	26	Kerkorde van de Mist ingevoer, 1804.	6 50	5 37
D	27	Die Prokurasie-Kommissie gestig, 1890.	6 49	5 38
V	28		6 49	5 38
S	29	Die Gemeente Van der Hoff gestig, 1933.	6 49	5 39
S	30	Ds. N. J. v. Warmelo te Schoemansdal bevestig, 1864	6 48	5 39
M	31		6 47	5 40

23
AUGUSTUS, 31 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons.	
Week.	Maand		opg. ond.	
			Spoorweg- tyd.	
		Eerste Kwartier, 21ste, 11.21 n.m. Volle Maan, 30ste, 12.09 v.m. Laaste Kwartier, 8ste, 11.18 v.m. Nuwe Maan, 15de, 5.53 v.m.		
D	1		v.m.	n.m.
W	2		6 47	5 40
D	3	Ds. Jac. v. Belkum te Heidelberg bevestig, 1903.	6 46	5 41
V	4	Oud. A. Alberts van Humpata oorlede, 1928. Ds. J. G. M. Dreyer te Ermelo bevestig, 1928. Ds. C. S. v. H. Steenekamp te Lichtenburg georden, 1934.	6 45	5 41
S	5	Ds. S. P. J. v. Rensburg op Eendracht bevestig, '33.	6 45	5 42
S	6		6 44	5 43
M	7		6 44	5 43
D	8	Die eerste Alg. Kerkverg. van die Ned. Herv. Kerk te Rustenburg geopen, 1853.	6 43	5 44
W	9	Ds. M. J. Goddefroy oorlede, 1920.	6 43	5 44
D	10	Louis Trichardt gebore, 1783. Ds. W. P. J. Poën oorlede, 1937.	6 42	5 45
V	11		6 41	5 45
S	12		6 41	5 45
S	13	Aanval op Veglaer, 1938.	6 40	5 46
M	14	Oud. F. P. H. Alberts van Humpata oorlede, 1930.	6 39	5 46
D	15	Slag van Thaba Bosiga, 1865.	6 38	5 47
W	16	Die Gemeente van Vereeniging gestig, 1913.	6 37	5 47
D	17	Die Kerk van Venterskroon ingewy 1889. Ds. A. Lagerwy oorlede, 1898.	6 36	5 48
V	18	Ds. D. v. d. Hoff in Den Haag georden, 1852.	6 35	5 48
S	19		6 35	5 49
S	20	Eerste Doopbediening aan die Kaap, 1653.	6 34	5 49
M	21		6 33	5 49
D	22	Ds. Abr. Ras op Volksrust bevestig, 1936.	6 32	5 50
W	23	Ds. J. v. Arckel eerste predikant aan die Kaap, 1665	6 31	5 50
D	24	Bloedbad van St. Bartholomeus, 1572. Ds. L. M. le Roux op Trichardtsfontein bevestig, 1935.	6 30	5 51
V	25	Aankoms van die Eerste Hugenote, 1688.	6 29	5 51
S	26	Generaal Louis Botha oorlede, 1919.	6 28	5 52
S	27	In gebruik neem van Bybel in Afrikaans, 1933.	6 27	5 52
M	28	Slag van Boomplaas, 1848.	6 26	5 53
D	29		6 25	5 53
W	30	Ds. P. A. C. van Heyningen oorlede, 1904.	6 24	5 54
D	31	Die Lydenburgse Gemeente skei van die Herv. Kerk af, 1854.	6 23	5 54

Hardlywigheid en Grootdermontsteking

Die Grootderm

HARDLYWIGHEID veroorsaak inflammasie in die voering van die ingewande — bekende as Grootdermontsteking. Gewoonlik gaan dit gepaard met Aambeie en Galblaaskwaal.

INTESTONE is 'n middel wat 'n heilsame uitwerking het op alle aandoeninge van die Spysverteringstelsel. *Intestone* ruim saamgepakte massas uitwerpsels in die ingewande op. Grootdermontsteking verbeter vanaf die eerste dosis en deurdat *Intestone* die bloeddruk in die verstopte are verminder gee dit merkwaardige verligting in gevalle van Inwendige en Uitwendige Aambeie.

Galblaasontsteking is 'n alledaagse aandoening wat 'n dowwe pyn in die bors veroorsaak. *Intestone* verdun die opgehoopte en verdikte gal en ledig op hierdie wyse die Galblaas.

„Verlos my van mylyding”

Mevr. J. P. Havenga, „Kwaggafontein,” Bloemfontein, verklaar:—

„Mits dese betuig ek my hartlike dank vir die hulp wat ek in *Intestone* gevind het. Ek het 20 jaarlank aan aambeie gely en was onder behandeling van verskeie dokters, maar *Intestone* het my verlos van my lyding, asook van 'n pyn in my regtersy wat ek nou niks meer van weet nie.” (geval 891).

„Die uitwerking van *Intestone* op my kwaal was in een woord wonderbaarlik. Ek het 'n verstopping in die Grootderm gehad en dokters het voorgegee dat ek nie meer lang sal leef nie. Gedurende die afgelope drie jaar het *Intestone* my meer goed gedoen as al die dokters saam. Dit het my bepaald 'n ernstige operasie laat vryspring.”—A. Welham, „Walmer,” Antrimweg, Wynberg, Kaap (Geval 828).

INTESTONE kos 1/9 (proef-grootte botteltjie) en 7/6 (standard-grootte bottel) by alle aptekers en medisyne-verkopers. Kinders hou van *Intestone* en dit werk absoluut skadeloos op hulle tere organe.

SEPTEMBER, 30 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.		Sons	
		Eerste Kwartier, 20ste, 12.34 n.m. Volle Maan, 28ste, 4.27 n.m. Laaste Kwartier, 6de, 10.24 n.m. Nuwe Maan, 13de, 1.22 n.m.		opg. ond.	
Week.	Maand.			Spoorweg-tyd.	
				v.m.	n.m.
V	1	Transvaal geannekseer, 1900.		6 22	5 55
S	2	Ds. D. v. d. Hoff gebore, 1814.		6 21	5 55
S	3			6 20	5 56
M	4			6 19	5 56
D	5			6 18	5 57
W	6	Koningin Wilhelmina gekroon, 1898.		6 16	5 57
D	7			6 15	5 58
V	8	Ds. N. J. v. Warmelo gebore, 1835.		6 14	5 58
S	9			6 13	5 58
S	10			6 12	5 59
M	11			6 10	6 59
D	12	Die Kerk van Vrededorp ingewy, 1908.		6 9	6 0
W	13			6 8	6 0
D	14			6 7	6 1
V	15	Eerste Uniale Volksraad verkies, 1910.		6 6	6 1
S	16			6 5	6 2
S	17	President M. W. Pretorius gebore, 1819.		6 4	6 2
M	18			6 3	6 3
D	19			6 3	6 3
W	20	Die Huweliks Ordonnansie van de Mist ingevoer, 1804		6 2	6 2
D	21			5 59	6 4
V	22			5 58	6 4
S	23	Ds. P. W. Ennis te Klerksdorp levestig, 1905.		5 57	6 5
S	24	Ds. P. J. J. Venter te Zeerust bevestig, 1927.		5 56	6 6
M	25			5 55	6 6
D	26			5 54	6 6
W	27	Generaal Louis Botha gebore.		5 53	6 7
D	28	Die Kerk op Witpoort ingewy, 1912.		5 52	6 7
V	29			5 51	6 7
S	30	Ds. M. J. Goddefroy te Witfontein bevestig, 1887.		5 50	6 8

Versweerde Maag

KRAGTIGE Suur in die Maag vreet eindelijk rou kolle in die maagvoering. Dit veroorsaak pyn na elke maaltyd, sooibrand, winde en opbring. Pyn voor elke ete dui 'n Rou Kleindermseer aan en opbring gewoonlik 'n Rou Maagseer.

PANBANINE POEIER en PANBANINE OLIE is merkwaardige middels ter behandeling van hierdie kwale. PANBANINE OLIE word voor elke maaltyd gebruik en sprei 'n beskermende laag oor die rou kolle. Dit bevat opneembare yster vir Ingewands-Bloedarmoede. PANBANINE POEIER maak sure onskadelik en verlig pyn en sooibrand.

„My twee seuns verlos”

Mevr. I. C. M. Kruger van „Holpan,” P.K. Barberspan Transvaal, skryf: „Graag sal ek wil hê dat u my naam ook moet publiseer — nie vir my ontwil nie, maar vir ander wat ook gehelp kan word. Waar geen dokter my twee seuns I. H. C. en H. J. Kruger kon verlos van die Rou Seerplek op die Maag, is hulle deur Panbanine Poeier, Panbanine Olie en bygaande middels verlos. Ek glo vas daaraan dat hulle nie weer die Rou Maagsere sal kry nie daar hulle nou al vier jaar daarvan verlos is. Nooit het hulle weer gekla nie. Hierdie merkwaardige behandeling word daagliks onder die aandag van my vriende gebring.”

Panbanine-Olie

kos 10/- per groot bottel en PANBANINE POEIER 2/6 en 7/6 per blik by alle aptekers. Hierdie behandeling het al geslaag waar lyers aan genesing gewanhoop het.

Dag van die		Maand.	MAANSVERANDERING.	Sons	
Week.				opg.—ond.	
				Spoorweg-tyd.	
			Eerste Kwartier, 20ste, 5.24 v.m. Volle Maan, 28ste, 8.42 v.m. Laaste Kwartier, 6de, 7.27 v.m. Nuwe Maan, 12de, 10.30 n.m. Eerste Kwartier, 31ste, 9.45 v.m.		
S	1		Ds. A. Ras op Dullstroom bevestig, 1932.	v.m. 5 49	n.m. 6 8
M	2		Slag van Vegkop, 1836.	5 48	6 8
D	3			5 47	6 9
W	4		Ds. A. J. Barger te Middelburg bevestig, 1919.	5 46	6 9
D	5		Eervol ontslag wyle ds. P. W. Ennis, 1928.	5 45	6 10
V	6		Stigting van die gemeente Barberton, 1934.	5 44	6 10
S	7		Oud. D. P. J. v. Schalkwyk van Trichardts oorl. 1911.	5 43	6 11
S	8			5 41	6 11
M	9		Ds. D. v. d. Hoff oorlede, 1881. Ds. P. W. Venter op Brits bevestig, 1936.	5 40	6 12
D	10		President Kruger gebore, 1825. Ds. S. J. Strydom te Krugersdorp bevestig, 1914.	5 39	6 12
W	11		Die Hervormer Ulrich Zwingli gesneuwel, 1531.	5 38	6 13
D	12			5 37	6 13
V	13		Eerste diamant in S.A. gevind, 1867.	5 36	6 14
S	14			5 35	6 14
S	15		Hoeksteenlegging van die Kerk van Pietersburg, 1892.	5 33	6 15
M	16		Afskeidspreek van Ds. Jac. van Belkum met sy emeritaat, 1927.	5 32	6 15
D	17		Ds. S. Vermooten te Zeerust georden, 1915.	5 31	6 16
W	18			5 30	6 16
D	19		Eerste Kerk op Stellenbosch ingewy, 1687.	5 29	6 17
V	20		Die Kerk van Louis Trichardt ingewy, 1906.	5 28	6 17
S	21		Oud. F. Boshoff van Waterberg oorlede, 1918.	5 28	6 18
S	22		Die Edik van Nantes herroep, 1685.	5 27	6 18
M	23		Ds. D. F. Erasmus te Ventersdorp bevestig, 1920.	5 26	6 19
D	24		Sinode in die Kaap besluit dat Engels ook gepreek moet word in Hollandse Kerke, 1859.	5 25	6 19
W	25			5 24	6 20
D	26			5 24	6 20
V	27		Ds. L. E. Brandt te Vereeniging bevestig, 1923. Ds. P. J. J. Venter te De la Rey bevestig, 1923.	5 23	6 21
S	28			5 22	6 22
S	29			5 22	6 22
M	30		Ds. J. J. Prinsloo te Trichardts bevestig, 1909. Hervormingsdag. Samekoms Komm. N. Herv. en N. Geref. om oor kerkvereniging te handel, 1882.	5 21	6 23
D	31		Ds. P. W. Ennis oorlede, 1932.	5 20	6 24

Koop u VRUGTEBOME

by die betroubare Firma

PICKSTONE

Skryf vir informasie en pryse

P.K. SIMONDIUM, K.P.

Vakansie in . . .

. . . Oos Londen

Die . . .

Afrikaanse Losieshuis

MEV. SNYMAN

is die NAASTE LOSIESHUIS

aan die SWEMPLEKKE

Goeie Behandeling Gewaarborg

MEV. A. S. SNYMAN

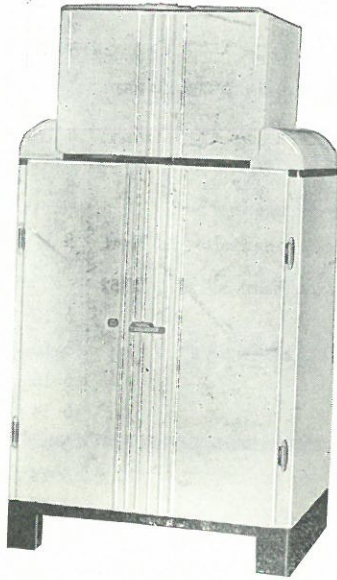
REESSTRAAT 5

OOS LONDEN

NOVEMBER, 30 DAE.

Week.	Dag an die Maand.	MAANSVERANDERING.	Sons	
			opg.	ond.
		Volle Maan, 26ste, 11.54 n.m. Laaste Kwartier, 4de, 3.12 n.m. Nuwe Maan, 11de, 9.54 v.m. Eerste Kwartier, 19de, 1.21 v.m.	Spoorweg-tyd.	
			v.m.	n.m.
W	1		5 19	6 25
D	2	Eerste Alg. Kerkverg. Ned. Herv. Kerk te Kaapstad, 1824.	5 18	6 26
V	3	Hoeksteenlegging eerste Herv. Kerk op Christiana, 1876.	5 18	6 27
S	4	Ds.. Jac. van Belkum oorlede, 1933.	5 17	6 27
S	5	Naam Ned. Hervormd in die Kaap verander in Ned. Gereformeerd, 1842. Aankoms van Ds. D. v. d. Hoff in Suid-Afrika, 1852	5 17	6 28
M	6		5 16	6 29
D	7	Vasco da Gama te St. Helenabaai, 1497.	5 15	6 29
W	8		5 15	6 30
D	9		5 14	6 31
V	10	Martin Luther gebore, 1483.	5 14	6 31
S	11		5 14	6 32
S	12	Piet Retief gebore, 1780.	5 13	6 33
M	13		5 13	6 33
D	14	Ds. W. F. H. Huyzers bevestig op Vereeniging, 1931.	5 12	6 34
W	15	Ds. A. J. Begemann oorlede, 1925.	5 12	6 34
D	16	Pretoria aangelê, 1855.	5 11	6 35
V	17		5 11	6 35
S	18	Vasco da Gama se eerste reis om die Kaap, 1497.	5 10	6 36
S	19	Hoeksteenlegging van die Kerk te Potgietersrust, 1921.	5 10	6 37
M	20	Die Kerk op Eldoret ingewy, 1921.	5 10	6 37
D	21	Ds. H. D. v. Broekhuizen Predikant van die Hervormde Kerk, 1917.	5 9	6 38
W	22	Die Gemeente Trichardts gestig, 1879.	5 9	6 38
D	23		5 9	6 39
V	24	Hoeksteenlegging van die Kerk van Laeveld, 1924.	5 8	6 40
S	25	Ds. W. P. J. Poën te Pietersburg bevestig, 1922.	5 8	6 40
S	26	Die Kerk van Memel ingewy, 1915.	5 8	6 41
M	27	Die Kerk van Bethal ingewy, 1926.	5 8	6 42
D	28	President Steyn oorlede, 1916.	5 8	6 43
W	29		5 8	6 44
D	30		5 8	6 45

'N KOELKAS VIR ELKE PLAASWONING

**GEEN ELEKTRISITEIT.
GEEN LOPENDE WATER.
GEEN WERKENDE DELE.**

As u op die platteland woon is Superfex iets wat u baie nodig het. Hy werk so maklik dat u huisbediende dit kan regkry.

Hy verkoel deur 'n bietjie lampolie vir 2 uur in die 24 te brand; na 2 uur gaan die branders outomaties dood. Daar is geen lampglase om te breek en die asbes-brander hoef nie gereël te word nie. En met hierdie kort, goedkoop brandtyd hou Superfex u kos koud en vars, verys so veel as 67 ysblokkies tegelyk, betaal vir homself deur die besparing wat hy vir u doen! Skrywe dadelik vir besonderhede aan die NAASTE ondergenoemde agent.

SUPERFEX

verkoel deur die brand van lampolie.

Fabriek se distribusie-agente:

Vir Natal, Transvaal en Oranje-Vrystaat :
THOS. BARLOW en SEUNS (S.A.), Bep.,
Smithstraat 365, Durban ;
Simmondsstraat 9, Johannesburg.

Vir Kaapprovinsie en Suidwes-Afrika:
**G. & G. RADIO AND REFRIGERATOR
CORPORATION,**
Langstraat 52, Kaapstad.

Dag an die		MAANSVERANDERING.		Sons	
Week.	Maand			opg. ond.	
				Spoorweg-tyd.	
		Volle Maan, 26ste, 1.28 n.m. Laaste Kwartier, 3de, 10.40 n.m. Nuwe Maan, 10de, 11.45 n.m. Eerste Kwartier, 18de, 11.04 n.m.			
V	1	Slawe vry verklaar in die Kaap, 1834.		v.m. 5 8	n.m. 6 46
S	2	Verkiesing eerste Voortrekker-Volksraad, 1836.		5 8	6 46
S	3	Engelse besetting van Port Natal, 1838.		5 8	6 47
M	4	Die Ned. Geref. Kerk in die S.A.R. gestig, 1866.		5 8	6 48
D	5			5 8	6 49
W	6	Voortrekkersgelofte, 1838.		5 8	6 50
D	7	Die Ned. Herv. of Geref. Kerk gestig, 1885.		5 8	6 50
V	8			5 8	6 51
S	9	Pres. T. F. Burgers oorlede, 1881.		5 8	6 52
S	10	Slag van Stormberg, 1899.		5 8	6 53
M	11	Slag van Magersfontein, 1899.		5 8	6 53
D	12	Ds. C. W. du Toit emeritus, 1918.		5 8	6 54
W	13	Republiek herstel op Paardekraal, 1880.		5 9	6 55
D	14			5 9	6 56
V	15	Slag van Colenso, 1899.		5 9	6 56
S	16	Slag van Bloedrivier, 1838. Hoeksteenlegging van die Kerk van Middelburg, 1896.		5 9	6 57
S	17	Eerste grondwet van die Z.A.R. op Potchefstroom geteken, 1856.		5 10	6 57
M	18	Die Kerk van Vereeniging ingewy, 1915.		5 10	6 58
D	19	Generaal A. H. Potgieter gebore, 1792.		5 10	6 58
W	20	Komdt. F. Joubert (Fransheld) behaal oorwinning by B.H.Spruit, 1880.		5 11	6 59
D	21	Oud-oud. G. J. Z. Helberg van Zoutpansberg oorlede, 1926.		5 11	6 59
V	22			5 12	7 0
S	23			5 12	7 0
S	24			5 13	7 1
M	25	Kersfees.		5 13	7 1
D	26	Hoeksteenlegging van die Kerk van Potchefstroom, 1859.		5 14	7 2
W	27	Ds. G. C. Coetzee op Delarey georden, 1934. Ds. S. P. Viljoen op Durban georden, 1936.		5 14	7 2
D	28	Hoekst. gelê v. d. Eerste Kerkgebou i. d. Kaap, 1700.		5 15	7 3
V	29	Die Kerk van Germiston ingewy, 1917.		5 16	7 3
S	30	Jameson-inval, 1895.		5 16	7 3
S	31	Die Gemeente Heidelberg gestig, 1865.		5 17	7 3

By die

PRETORIASE TEGNIесе KOLLEGE

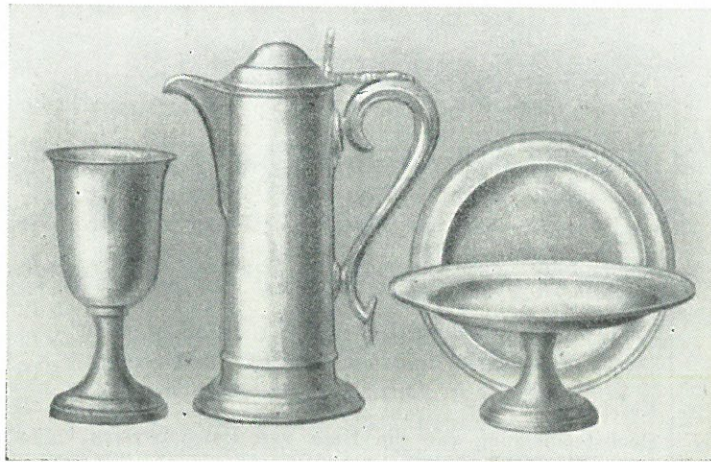
is die Leerplan so ingerig dat die Studente nie alleen 'n Verstandelike opleiding geniet nie, maar werklik deelneem aan die werk wat hulle in die Handelswêreld gaan verrig.

—o—

Kerkstraat Oos.

Foon Nommers :
2704, 2705 en 6376.

Doen aansoek by die Prinsipaal
vir nadere besonderhede.

Skinkbeker, 1½ bottel, £10; Drinkbeker, 1 Pint, £3.10.0.
Broodskaal, 9 duim, £3; Bord 10 duim, £2; Volledige stel
(2 drinkbekers, 2 borde, 1 brood skaal en 1 skinkbeker, £22.

Doopbekkens in alle fatsoene en pryse.

J. STERN

Pritchardstraat,
53

JOHANNESBURG.

DIE KERK BO GOLGOTHA EN DIE TUIN VAN JOSEF VAN ARIMATHEA.

Die nuusblaai het 'n rukkie gelede die berig gebring, dat die Kerk van die Heilige Graf te Jerusalem weens sy bouvalligheid vir besoekers gesluit is; die skeure in die gewelwe het so groot geword dat die autoriteite vrees, dat die gebou eendag sal neerstort.

Hierdie bouvalligheid is veral veroorsaak deur die groot aardbewing wat Palestina in die somer van 1927 geteister het. Aardbewings het ook in ou tye in die Heilige Land nie tot die seldsaamhede behoort nie—hulle is selfs 'n middel vir tydsbepalinge soos ons kan lees in Amos 1:1—, maar die ramp van 1927 het geweldige afmetings gehad. Wel is kort na die aardbewing die kerk voorlopig herstel, maar soos nou aan die lig kom, was dit maar net lapwerk gewees en dreig hierdie historiese bouwerk nou om in te stort.

Hierdie berig in die nuusblaai het my tot weemoedige oorspeinsings gestem. Vir een wat 'n historiese besef het, is 'n ou gebou nie maar net 'n versameling van brokke klip en stukke hout nie; dit lyk vir hom of die ou gebou 'n siel het, en hy het die bouwerk lief, asof dit 'n mens is. En seker is dit die geval met 'n gebou, wat sulk 'n bewoë geskiedenis het en so'n aangrypende betekenis vir heel die Christenheid as die kerk van die Heilige Graf.

Daar verskyn eintlik veel te veel oppervlakkige boeke oor Palestina. Reisigers wat maar net een of twee weke in die Heilige Land deurbring, en glad g'n studie van die land en sy geskiedenis gemaak het nie, voel hulle tog geregtig om na hul tuis-koms 'n boek oor hulle pelgrims-tog te skryf, 'n boek wat natuurlik niks anders bevat as 'n mengsel van hul eie onbelangrike gedagtes en die gegewens, wat hulle uit 'n reisgids opdiep nie. Hierdie soort boeke is dit wat die ou eerwaardige kerk van Jeru-

salem in diskrediet gebring het. Die skrywers wat te-leurgestel is omdat die bouwerk nie aan hulle opvatting van skoonheid beantwoord nie, en as oppervlakkige Protestante g'n denkbeeld het watter betekenis die seremonies van andere Christelike kerke vir hul gelowiges het nie, beskryf die kerk as 'n verwarde hoop kapelletjies en die toneel van die mees verspotte bygeloof.

So kan mens telkens weer lees dat die stryd tussen die aanhangers van die verskillende konfessies, die Roomse, Oosters-Ortodokse, Egiptiese, Abessiniese, ens. so heftig woed, dat dit nodig is vir die regering om altyd 'n aantal soldate in die kerk te hê om die uiterlike vrede te handhaaf. Dit is natuurlik moontlik dat in die verlede daar twiste voorgekom het, wat miskien op gewelddadig-hede kon uitloop. Maar by my herhaalde besoeke aan hierdie kerk het ek niks van ongereeeldhede gemerk nie, en die aanwesigheid van 'n paar konstabels wat hul in die portaal ophou is 'n natuurlike saak in iedere groot gebou, wat die hele dag deur duisende vreemdelinge besoek word en groot skatte aan kunswerke en kosbaarhede bevat.

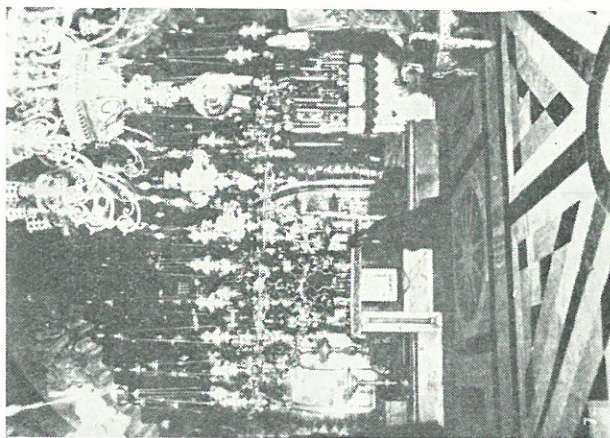
Dis seker waar, dat die kerk baie sondig teen ons stylgevoel. Deur die bouwerkzaamheid van sestien eeue word in die verskillende onderdele elke styl, van die vroeg-Bisantynse af tot die karakterlose neëntiende eeuse boutrant toe, deur min of meer geslaagde voortbrengsele verteenwoordig. Maar vir 'n mens wat nie na 'n oppervlakkige sinne-indruk soek nie, maar oë het om die verlede te herken, is dit juis die grootste bekoring van die gebou. Wanneer jy dit lang en aandagtig beskou, herrys die verlede voor jou geestesoog. Jy sien hoe die eerste Christenkeisers van die Romeinse ryk die grootse kolomme laat oprig, as 'n simbool tegelyk van hul vroomheid en van hul eie rykdom en mag. Jy deurvoel iets van die hartstogtelike liefde van die Kruisvaarders, wat na die verowering van Jerusalem in 1099 in hierdie gewelwe hul Te deum (ons Gesang 3) laat weerklink het. Ook kry jy ontsag vir die offervaardigheid van die betrekkelik klein en arm klompie Palestynse Christene (teenswoordig ruim honderd duisend) wat deur al die eeue heen die kos-

bare herstellinge aan die telkens vervalde bouwerk laat uitvoer het.

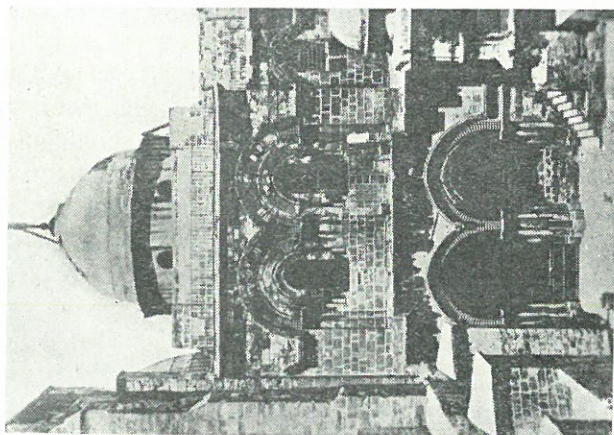
Alle eeue van die Christenheid het op hierdie wyse hul spore in die kerk agtergelaat. Die kerk is te vergelyk met die Christenheid self, wat ook deur die eeue heen telkens weer skade gely het en telkens weer nuwe toevoegsels gekry het. 'n Mens kan die Christenheid nie verstaan nie, as hy g'n kerkgeskiedenis bestudeer het nie. So is dit ook met hierdie ou kerkgebou, maar as jy die geskiedenis ken, kry jy die gebou lief met die liefde waarmee ons die gerimpelde gelaat van 'n ou moeder liefhet. Daar is natuurlik mense, wat meer van 'n glad beskilderde gesig hou, maar hulle is nie die diepste nature en seker nie die beste Christene nie.

Die kerk heet in die westerse literatuur „die kerk van die heilige graf,” natuurlik omdat dit gebou is in die tuin van Josef van Arimathea waar die liggaam van die Here na die kruising vir twee nagte en een dag gebêre is. In die middel van die kerk kan ons, soos ons straks sal beskryf, ook nog die graf van die Here sien. Maar die Arabiese Christene van Jerusalem noem die gebou „die kerk van die Opstanding” wat 'n baie beter naam is. Die eenvoudige Arabiere het die wese van die Evangelie eintlik beter verstaan as ons: die Evangelie is nie 'n boodskap oor 'n graf nie, dog prediking van die opstanding van Christus. Dit verkondig nie die dood nie, maar die lewe. Die opstanding van Christus is die middelpunt van die boodskap, wat die apostels aan die wêreld gebring het. Hulle het nie gesug by 'n graf, maar getuig van die lewende Here wat sy gelowiges kan troos en beskerm, omdat Hy deur die dood in die lewe ingegaan het.

Juis deurdat die eerste Christene die nabyheid van die opgestane Heiland so sterk gevoel het, het hulle weinig behoefte gehad om die plek te vereer, waar sy liggaam gedurende enkele dae gelê het. Ons vind ook nêrens in die Bybel 'n noukeurige aanwysing van die plek, waar ons die tuin van Josef van Arimathea moet soek nie. Ons verneem net dat dit in die nabyheid van Golgotha moet gewees het. Maar ook oor die ligging van

Golgotha.

Die ingang van die Kerk.

hierdie plek is ons nie verder onderrig nie, behalwe dat ons weet dat dit in die onmiddellike omgewing van die stad gesoek moet word.

So is ons dus by gebrek aan betroubare skriftelike bronne aangewese op die ou oorlewering. Die tradisie wat in die eerste eeue nie oor die heilige plekke in Palestina praat nie, sê met seldsame eenstemmigheid vanaf die jaar 300 dat die plek van kruisiging en begrafnis daar is, waar die kerk nou staan. Of dit waar is, kan g'n mens beslis nie. In die jaar 70 is Jerusalem deur die Romeine na die opstand van die Jode verwoes, en die herboude stad het dieselfde lot in die jaar 135 ondergaan toe die Joodse opstand onder Bar Kokba in bloed en vuur gesmoor is. Tydens die eerste opstand het die Christelike gemeente, voordat die Romeine die stad omsingel het, Jerusalem verlaat en 'n toevlug gevind in die oortjardaanse stad, Pella. Hierdie vlug was 'n daad van gehoorsaamheid aan die bevel van die Here wat ons vind in Lukas 21:21. Die gevolg was natuurlik, dat dié wat in hul jeug tydgenote van die heilsgeskiedenis gewees het, aan die jongeres onder die gemeente die plekke nie kon aanwys waar die gebeurtenisse hulself afgespeel het nie. Na die tweede opstand het die keiser Hadrianus 'n nuwe stad met 'n nuwe naam, Aelia Capitolina, laat bou wat nie heeltemal dieselfde grondslae gehad het as die ou stad Jerusalem nie: die suidelikste deel is uitgelaat, en aan die noordekant is 'n stuk toegevoeg. Daardeur het die plek, wat as Golgotha aangewys word, en wat oorspronklik buitekant die muur van Jerusalem gelê het, nou binnekant die muur gekom, en dit is weldra met huise volgebou.

Dit is 'n opmerklike bewys vir die juistheid van die tradisie, dat die Christene toe nie die een of ander plek buitekant die nuwe mure as Golgotha aangewys het nie, soos hulle seker sou gedoen het as die kennis omtrent die regte plek verlore gegaan het, maar vasgehou het aan die stadsgedeelte, waar vir die oog niks meer aan die geregsplaas herinner het nie. Die verering, waarmee die Christene na hierdie heilige plek gekom het, het die aandag getrek van die heidense owerheid en nes in Bethlehem op

die geboorteplek het die Romeinse keisers ook op die sterfplek van Christus 'n heidense tempel met ontugtige erediens opgerig.

Ons kan dus wel sê dat daar gewigtige argumente vir die juistheid van die tradisie aangevoer kan word, maar dis onmoontlik om met sekerheid te bewys dat die kerk werklik bo die tuin van Josef van Arimathea gebou is. Omstreeks die jaar 300 het die Christene self nie volkome seker van hul saak gewees nie. Volgens Paulinus van Nola, 'n oud-Christelike skrywer, het die Jode aan die keiserlike beamptes die juiste plek gewys; 'n ander skrywer, Rufinus, sê dat dit deur goddelike openbaring in 'n droom geskied het. Die bekende skrywer van die eerste kerkgeskiedenis, Eusebius wat 'n tydgenoot van Konstantyn was, vertel dat die keiser omstreeks 330 beveel het om die heidense tempel af te breek, en dat by die werksaamhede die graf gevind is: „toe het in die diepte van die aarde 'n verborge plek te voorskyn gekom en so het teen alle verwagting die eerwaardige en allerheiligste gedenkteken sigbaar geword; die allerheiligste spelonk het die beeld van die opstanding van die Heiland vir ons oë laat verskyn.”

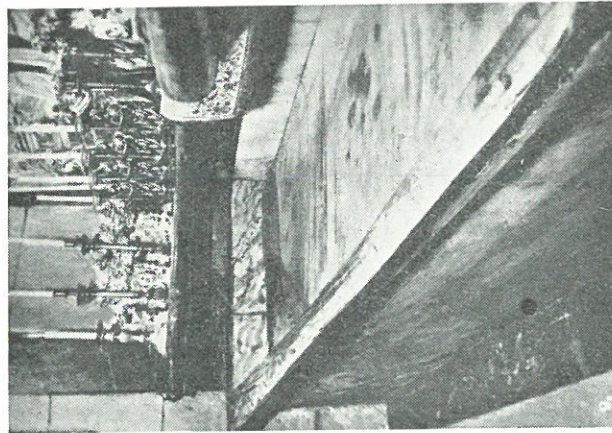
Die moeder van die keiser, die vrome Helena, het 'n groot aandeel aan hierdie werksaamhede geneem. Dit het op haar aanwysing gebeur dat in 'n ou waterbak wat in die klippe uitgekap was en vol puin geraak het, 'n paar stukke ou hout gevind is wat onmiddellik as reste van die kruis van die Here beskou is. Dis natuurlik glad onmoontlik om te bewys dat die stukke hout iets met die kruis uitstaande het, en die wonderwerke wat die houtstukke waarvan splinters oor die hele wêreld versprei is, volgens die oorlewerings gedaan het, het vir die historiese ondersoek nie die krag van bewyse nie. Maar vir die Christenheid van daardie ou dae het die vonds van die heilige kruis 'n magtige betekenis gehad. Vanaf hierdie tyd word op 14 September die dag van die kruisvinding, 'n stuk hout wat versier is met goud en diamante aan die gemeente getoon. Wat die gelowiges daarby

ondervind het, kan ons navoel as ons die ou Griekse gedig oor die fees van 14 September oorlees:

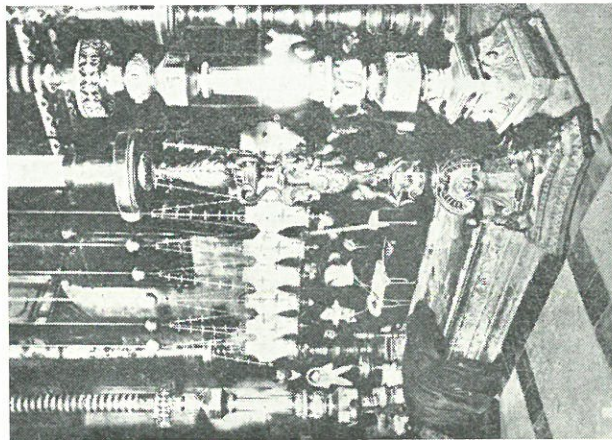
O alles oortreffende wonderwerk!
Die hout, wat die lewe gee,
Die allerheiligste kruis,
In die hoogte gehewe,
Word vandag vir almal sigbaar.
Die eindes van die aarde sing hul lofsang,
En alle duiwels sidder.
Watter genade word aan die sterweling geskenk!
Red daardeur, o Christus,
Ons siele
O enige Erbarmer!

Eers in die negentiende eeu, wat die bevriesende asem van koue verstandelikheid laat waai het oor soveel wat in die vorige eeue gebloei het, is daar twyfel geopper aan die juistheid van die tradisie, dat die kerk werklik op die regte plek van Golgotha staan. Die twyfel is veral opgewek deur die feit dat ons uit die Nuwe Testament weet dat Jesus buitekant die stad gekruisig en begrawe is terwyl die kerk binnekant die mure lê. Soos ons hierbo al opgemerk het is dit die gevolg van die feit dat die Romeine die stad na 135 'n bietjie na die noorde laat opskuif het. Maar die meeste toeriste het so min historiese kennis dat hulle hierdie feite eenvoudig negeer, en weier om die kerk as 'n historiese plek te erken.

Op sigself kan mens daarteen natuurlik niks inbring nie. Ons kan nie bewys dat die kerk op die juiste plek staan nie. Maar die neëntiende en twintigste eeuse toeriste maak dit erger, deur êrens in die omgewing van Jerusalem 'n willekeurige plek te soek en daarvan te beweer dat dit Golgotha is. Dis die bekende verskynsel: 'n mens wat hom nie wil hou aan wat die vorige geslagte geglo het nie en dit as bygelowigheid bestempel, word self die dupe van sy eie fantasie en die laaste dwaling is erger as die eerste. So is daar nou verskillende plekke in die noordelike omgewing van Jerusalem wat as Golgotha aange-

Die Heilige Graf.

Die plek van die salving.

wys word en natuurlik bronne van inkomste vir hul gewetelose besitters is.

Die stigters van 'n nuwe Golgotha soek almal na 'n koppie wat die vorm van 'n skedel het. Dis een van hul griewe teen die grafkerk, dat jy daar glad geen koppie in vind nie. Maar ofskoon dit 'n mening is wat oor heel die wêreld verbrei is, is daar tog nie die minste aanwysing dat Golgotha 'n koppie was nie. Nêrens in die Bybel lees jy dit. Dis 'n uitvinding van die predikers wat 'n sekere parallelie tussen Sinai en Golgotha soek, en die beeldende kuns het die voorstelling oorgeneem. In werklikheid heet die plek hoofdskeidel omdat dit die gewone plek was waar die misdadigers ter dood gebring is. Dit lyk my dat hierdie naam selfs soos ons vaak aantref 'n verbastering is van 'n ouer naam, n.l. die welbekende Gilgal. Ons weet dat Gilgal die naam is wat ou heiligdomme in Kanaän dra; eintlik dui dit 'n kring van klippe aan wat regop geset is. Baie Gilgals was plekke van Kanaänitiese afgodediens. In die oudheid was die terdoodbrenging van 'n misdadiger 'n godsdienstige plegtigheid: hulle het hom aan die gode van die aarde en die onderwêreld gewy. So kan ons verstaan dat die heiligdom van die Jebussiete tegelyk hul geregsplek was. In later tyd het die Jode, die plek nie meer as 'n heilige oord beskou nie maar wel vir die teregstelling van veroordeeldes bly gebruik.

Hierdie soort van historiese ondersoekings en oorewegings het glad g'n bekoring vir die Engelse en Amerikaanse reisigers wat met hul bekende oppervlakkigheid 'n week of hoogstens veertien dae gebruik om met 'n motor deur Palestina te ja en dan hulself as outoriteite op die gebied van die Bybelse oudheidkunde beskou. In die Engelse boeke met reisindrukke uit Palestina wat in ons land baie meer verbreid is as die deegliker Duitse studies, vind ons dan ook telkens beskrywinge van Golgotha wat geïnspireer is deur die volstrekte onhistoriese „garden-tomb” (tuingraf) wat in sy oorsprong 'n vergissing en in sy eksploitasie vir die toeriste 'n stuk bedriëry is. Dis die geval b.v. in die laaste Palestina-boek van Engelse kant, „It happened in Palestine,” deur die bekende skry-

wer L. E. Weatherhead, 'n boek dat ook origens vol vergissings sit en gedrenk is in 'n sfeer van oppervlakkige en smakelose rasionalisme.

Ons wil nou in die gees 'n vlugtige besoek aan die kerk bring. Die foto's sal ons help om 'n konkrete indruk te kry. Aan die een kant van 'n klein plein sien ons die verweerde voorgewel van die kerk. Dit lyk of dit met sy geskonde aangesig 'n mens aansien. Tewens is dit 'n staaltjie van die verskillende boustyle van die kerk. Die twee boë bokant die ingange is Arabies, die rand daarbo is uit die tyd van Justinianus (sesde eeu), terwyl die boë bokant die rame 'n Romaanse karakter dra. Maar die rame self het die Gotiese spitsboog.

Ons tree die linkerkantste ingang in. Die regterkantste is toegemessel in verband met die latere inrigting van 'n spesiale kapel, binnekant die poort, gewy aan die vasspyker aan die kruis. Bo die ingang, op ons afbeelding nie goed sigbaar nie, is 'n pragtig reliëf uit die Twaalfde eeu: die opwekking van Lasarus, die intog in Jerusalem en die insetting van die Nagmaal. 'n Gedeelte wat Christus op die esel voorstel ontbreek; dit het langs onbekende paaie na Frankryk gekom en is nou in die Louvre, die groot museum in Parys.

Wanneer ons nou deur die portaal na binne gaan, het ons aan ons regterkant 'n trap wat ons op 'n klip bring wat 14 voet hoër lê as die orige deel van die kerk. Dit is die plek, waar volgens die oorlewering die kruis van die Here gestaan het. Die bodem is bedek met pragtige mosaïeke; lampe van goud en albas hang aan die soldering; goude kandelaars dra kerse so dik as 'n man se arm. Agter die altaar, waar die Grieks-Katolieke hul erediens hou, toon die monnikke jou 'n silwer-omrande gat in die klip as die plek, waar die kruis in opgerig was. Ook die gate van die twee andere kruise word vertoon, maar hulle is altwee slegs 5 voet van die plek van Christus se kruis af wat natuurlik te min is. 'n Koper plaat bedek die skeur in die klip waarvan Matth. 27:51 melding maak. Dis maar net 'n voet diep; in die Middel-eeue is 'n ander skeur vertoon, wat dieper gewees het. Die

volk vertel dat hierdie skeur tot die middelpunt van die aarde reik, en die westerse besoekers vind dit 'n belaglike bygeloof. Hulle verstaan nie die diepsinnige simboliek wat in die gedagte lê dat die dood van Gods Seun die aarde tot die diepste ingewand beroer het nie.

Ons verlaat die kapel en vind reg teenoor die ingang van die kerk 'n groot vlak klip wat omring is deur reusagtige kandelaars en waarbo lampe van albaster hang, wat aan die Roomse, Griekse, Armeense en Egiptiese Kerk behoort. Dis die „klip van die salwing” waar Nikodemus die liggaam van die Here gesalf het. Die gelowiges kus hierdie klip, hoewel dit self eers in die jaar 1808 ter vervanging van 'n ander klip aangebring is. Wanneer ons nou verder na die weste gaan, kom ons onder 'n geweldige koepel wat op swaar suile rus. In die middel van hierdie ruimte staan 'n klein geboutjie, om so te sê 'n kerk in die kerk. Die ingang dwing jou om te buig. Deur 'n kleine voorruimte, wat aan die verskyning van die engele gewy is, kom ons dan in 'n byna vierkantige ruimte wat ses by ses en 'n halwe voet groot is. Aan die een kant van hierdie kapel sien ons 'n graf wat nie ooreenkom met die soort van graftes wat ons op ons begraafplase het nie, maar 'n baie bekende tipe van ou-Palestynse grafte is. In die klip is 'n bank uitgekap, en in die bank 'n holte uitgegrawe. Die geheel herinner aan 'n trog of ook aan die krip, die voerbak in die klip uitgekap, waar die Here na sy geboorte in gelê is en wat ons in Bethlehem getoon word. 'n Marmer plaat sluit nou hierdie eintlike graf af.

Om ons die opstandingsgeskiedenis goed voor te stel moet ons bedink dat so'n graf nie in die oop lug gelê het nie, maar in 'n spelonk. Die „kerk in die kerk” soos ons dit genoem het, neem die plek van die oorspronklike spelonk in. Die steen wat die graf afgesluit het, het dus nie op die graf wat ons in ons vierde afbeelding toon gerus nie, maar het teen die ingang van die spelonk met sy twee kamers gestaan. Wanneer ons dit in die oog hou, kom alle Bybelse gegewens tot hul reg.

Natuurlik het ons as westerse besoekers weer die ewige vraag op die lippe: is dit werklik die regte plek? Die oosterlinge vra dit nie: diepgeroer kniel hulle neer by die graf, kus die kou steen en bid hul gebede. Op ons vraag moet geantwoord word, dat ons natuurlik nie kan bewys dat dit die regte plek is nie; maar die Duitse geleerde Dalman wat wel die beste kenner van Palestina is het met groot noukeurigheid in sy pragtige boek, *Orte und Wege Jesu* (Plekke en paaie van Jesus), alle gegevens uit die Bybel vergelyk met wat ons in en by die graf in die kerk vind en sy konklusie is dat dit alles noukeurig ooreenstem. So moet ons dus sê: as ons êrens na die graf van die Here wil soek dan moet ons hier wees. Maar dan nie om by historiese oorwegings te bly stilstaan nie, maar om die bevel van die apostel op te volg: Onthou dat Jesus Christus uit die dode opgewek is.

Ons kan daarna nog na die ooste gaan; ons kom dan in die groot middelruimte van die kerk, waar die Grieks-Katolieke kerk sy dienste hou. Jy vind nie soos in ons kerke stoele nie: die gelowiges staan tydens die erediens; hulle staan voor Gods aangesig en vind dit baie gemaksugtig en oneerbiedig van ons dat ons tydens die kerkdienste op gemaklike stoele sit. Dis net die hoogste geestelikheid, soos die patriarg van Jerusalem wat tydens die dienste mag sit. Die gemeente staan en kyk na die wand vol afbeeldinge van Bybelfigure en heiliges, wat die koor verborge hou en waaragter die eintlike seremonies waaraan net die priesters deelneem, hulle afspeel. Hierdie skeiding tussen leke en priesters stry natuurlik teen ons Protestantse gevoel en dit kan ook nie op grond van die Evangelie verdedig word nie. Dit neem egter nie weg, dat daar ook onder die leke van die Oosters-ortodokse kerke 'n diep begrip van die Evangelie gevind kan word nie. Ons hoef maar te dink aan 'n skrywer soos Dostojewski of aan die tallose onbekende helde wat die laaste twintig jaar in Rusland die marteldood gesterf het, om te verstaan dat ook by verkeerde kerkorganisasie die Gees van die Here sy werk kan doen, al is dit natuurlik beter dat in Gods huis alles na Gods woord ingerig is.

Wanneer ons nou nog verder na die Ooste gaan, kom ons aan trappe wat ons afvoer na die kapel van koningin Helena; 'n nuwe reeks van trappe voer ons na die put waarin soos ons hierbo vertel het die vermeende stukke van die Here se kruis gevind is. Om die grootte van die kerk te beoordeel moet mens in aanmerking neem dat van hierdie plek na die uiterste weste van die kerk 'n afstand van meer as 300 voet is, en dat die afstand van suid na noord byna dieselfde is. Dit maak 'n ruimte wat so groot is dat alle lidmate van die Ned. Herv. Kerk in Afrika daarop sou kan staan. Dis begryplik dat in 'n dergelike kerk nog baie meer te sien is as wat ons hier vertel het. Daar is nog veertig kapelle en merkwaardige plekke wat ons glad nie genoem het nie. Dit duur lank voordat jy in hierdie kerk werklik tuis is. Maar wat ons hier beskryf het kan dien om 'n sekere indruk te gee van 'n heiligdom wat ook al glo ons nie dat Gods seën aan bepaalde plekke gebind is nie, tog 'n reg het op die belangstelling van almal wat weet dat hul saligheid afhang van wat op hierdie plek geskied het.

A. van SELMS.

Leer ons daag'liks, leer ons duizendwerven,
In uw kruisdood meegekruisigd, sterven
En herboren, opgestaan,
Achter U ten hemel gaan.

In uw hoede zijn wij wel geborgen;
En, schoon eerlang 't oog ons breek',
Open gaat het op den grooten morgen,
Na deez' aardsche lijdensweek.

Welk een dag der ruste zal dat wezen,
Als w' onsterf'lijk uit den dood verrezen,
Knielen voor uw dankaltaar!
Amen! Jezus, maak het waar.

FRANCOIS A. A. J. SMIT.

Oom Frans, soos die meeste hom genoem het, is op 23 Desember 1863 op Potchefstroom gebore. Hy was 'n troue kerkman en was eers koster en daarna diaken van genoemde Gemeente. In 1894 het hy hom in Pretoria gevestig en ook daar as kerkraadslid gedien, eers as diaken en toe as ouderling. In die Engelse-oorlog is hy krygsgevangene geneem en na Bermuda gestuur. Trou het hy die kerk gedien en op 14 Januarie 1933 is hy heengegaan, diep betreur deur sy vele vriende.

S.P.E.

DIE ONAFHANKLIKHEID VAN DIE KFRK TEENOR DIE STAAT DEUR DS. D. VAN DER HOFF GEHANDHAAF.

Daar was in Transvaal nie 'n predikant wat dit moeiliker gehad het en wat groter ontberinge moes deurmaak as wyle ds. Dirk van der Hoff. Hy was die eerste predikant, en het hier gekom toe die wêreld nog woes en die kerklike sowel as die staatkundige toestande nog vrywel ongeorganiseer was. Dikwels moes hy ingryp om leiding te gee en moes hy in verband met hoogs gewigtige aangeleenthede beslissings neem wat verstrekkende gevolge gehad het. Te midde van die mees chaotiese toestande moes hy aan allerhande storms die hoof bied, en hy het dit op manmoedige wyse gedoen. Verskillende predikante is voor hom hierheen beroep, maar hulle het dit nie aangedurf om so'n beroep aan te neem nie. In 1854 is ds. Andrew Murray beroep as predikant van Rustenburg, maar sy antwoord was dat daardie gemeente te onbearbei en te uitgestrek vir hom was om die beroep aan te neem. Gedurende verskillende jare het ds. van der Hoff alleen gestaan. Hy het verskillende teenstanders gehad wat dit met sy wyse van organiseer nie eens was nie, en wat selfs 'n gevoel van vyandskap teen hom ontwikkel het. En nou nog skeep sommige mense daar 'n welbehag in om gerugte en riemtelegramme van daardie dae vir historiese waarhede op te dis.

In 1857 was daar 'n heftige botsing tussen ds. van der Hoff en die Staatspresident, M. W. Pretorius. Dit het gegaan oor die regte van die Kerk. President Pretorius wou die kerkbestuur te veel afhanklik van die Regering maak, en ds. van der Hoff het vir die vryheid van die Kerk in die bres gespring en dit teen die Staatspresident gehandhaaf. In die Vrystaat was daar altyd 'n sekere kliek wat hulle daarin verlustig het as die sake in Transvaal nie goed geloop het nie, en as hulle iets kon

sê teen ds. van der Hoff of teen President M. W. Pretorius, was hulle maar al te bly. Die Vrystaatse President, N. J. Boshof, wat soms nogal taamlik Engelsgesind was, het selfs in die eerste maande van die jaar 1857 in Transvaal gestook en verdeeldheid gesaai. In daardie dae was daar op die teenswoordige Kroonstad, wat toe nog nie 'n dorp was nie, 'n winkelier met die naam van G. H. L. Rosa. Hy was ook vrederegter en het deur gerugte iets gehoor van die wrywing wat daar tussen president Pretorius en ds. van der Hoff bestaan het, en het hierdie skewe gerugte aan president Boshof meegedeel. Dr. G. B. A. Gerdener het 'n paar jaar gelede 'n boekdeel met *Boustowwe vir die Geskiedenis van die Ned. Geref. Kerk ten Noorde van die Oranje Rivier* gepubliseer, en daarin druk hy die riemtelegram wat Rosa aan president Boshof deurgestuurd het, ook af, terwyl hy Rosa ten onregte tot landdros van Kroonstad promoveer. Die uitvoerige offisiële stukke wat oor hierdie saak in die Staatsargief aanwesig is, word egter nie afgedruk nie. Ons wil hier die hele saak behandel en wel aan die hand van die offisiële korrespondensie en die notule van die Algemene Kerkvergadering. Tussen hakies moet nog opgemerk word dat genoemde Rosa glad nie 'n persoon was waar mens notisie van kon neem nie. Toe president Boshof van die toneel verdwyn het, het die mense vir Rosa dadelik in die pad gestee en hom as vrederegter afgedank.

In die eerste jare van die Suid-Afrikaanse Republiek se bestaan was daar baie verwarring. Dit het in Augustus 1845 met die stigting van Ohrigstad begin. Hierdie verstorings het steeds 'n groter omvang aangeneem. Een van die grondoorsake was dat 'n groepie mense uit die distrik Lydenburg teen Andries Pretorius sowel as teen Hendrik Potgieter gekant was, en na genoemde twee leiers se dood het die mense hulle daar losser en losser gemaak van die Republiek, totdat die finale afskeiding gekom het toe M. W. Pretorius, die seun van generaal A. W. J. Pretorius, as die eerste Staatspresident ingesweer is. Dit het vir die Lydenburgers die deurslag gegee.

President Pretorius het altyd sy bes gedoen om die mense bymekaar te hou en ook om 'n sentrale regeringsvorm daar te stel. Dit was deur sy toedoen dat 'n kommissie waarvan die latere president S. J. P. Kruger ook lid was, in 1855 'n Grondwet opgetrek het, en toe die Volksraad hierdie Grondwet nie wou aanvaar nie, het ds. van der Hoff sover gegaan dat hy feitelik as predikant bedank het. Hy het hiermee sy doel bereik want die Volksraad het sy houding verander en besluit om die Grondwet vir goedkeuring voor die volk te lê. Dit is gedoen en die Grondwet is in Desember 1856 ingevoer. Ds. van der Hoff het sy uiterste bes gedoen om die mense oor die hele land te beweeg om tevrede te wees en om president Pretorius te ondersteun. Hy was in hierdie tyd dan ook 'n groot krag. Maar president Pretorius was egter nie altyd ewe takvol in sy optrede nie.

In Junie 1857 het daar iets voorgeval wat 'n gevoel van wrywing tussen die president en die predikant gebring het. Pretorius het 'n kind laat doop en naas hom was 'n ander ouerpaar waarvan volgens sy bewering een van die man se voorouers nie heeltmaal blank was nie. Ds. van der Hoff het van niks geweet en geen kwaad vermoed nie. Pretorius het die dag daarop 'n kwaai brief aan die kerkraad geskryf waarin hy o.a. gesê het: „Wij worden met bastaards in de kerk gelijk gesteld,” dat hy so vererg was dat hy byna met sy vrou en kind nog voor die doopsbediening die kerk verlaat het, en dat alleen die gevoel om geen storing te veroorsaak hom daarvan weerhou het.

Ds. van der Hoff het die brief voor die kerkraad gelê, maar hierdie liggaam het besluit om die hele saak vir kennisgewing aan te neem. Ds. van der Hoff het egter aan die President 'n kalm en besadigde brief teruggeskryf, waarin hy o.a. die volgende gesê het:

„Het is voor ons eene moeilijke zaak. Wij willen van harte gaarna alle aanstoot of ergernis in de kerk vermijden, maar kunnen dit niet ten uitvoer brengen, zonder de hulp en de medewerking der Overheid. Wij stellen daarom aan U Ed. voor of het tot bevordering van

deze zaak niet goed zou zijn, dat de Overheid aan de Heeren Veldkornets last gaf, om van alle personen der kleur, die hier reeds zijn, of van tijd tot tijd inkomen, en die verondersteld worden als gekleurde afstammelingen, ergernis of aanstoot in de Kerk te kunnen geven, eene lijst op te maken en die lijst aan de Kerkraad in te zenden, om ons in staat te stellen naar bevind van zaken te handelen, teneinde de ergernis voor te komen of te verwijderen.

Ten opzichte van bovengenoemde moeten wij echter opmerken, dat zijne ouders wettig gehuwde lieden en lidmaten der Kerk zijn, zooals hijzelf ook lidmaat is. Overigens hebben wij vernomen dat genoemde en zijn vader alhier deelen in alle de voorregten en verplichtingen der blanke burgers, dat zij gronden gekocht en in eigendom bezitten, en alle burgerdiensten *gelijkelyk* met de andere burgers deelen. Nu vragen wij u, hoe kan U Ed. U beroepen op onze Constitutie, die ten eenemale in het burgerlijke de gelijkstelling verbied, terwijl de burgerlijke Overheid bij genoemde personen de gelijkheid gedooft?"

Hierdie wrywing het oorgewaai, maar dit lyk of dit tog by die President 'n gevoel van gesteurdheid agtergelaat het. Dit het hom gehinder dat hy in sy ongegronde uitval teen ds. van der Hoff sy vingers verbrand het. Twee maande later was daar weer 'n botsing. Hierdie keer van baie ernstiger aard, en ons wil dit aan die hand van die offisiële stukke ietwat uitvoerig beskryf.

Artikel 43 van die Grondwet wat in Januarie 1857 mede deur die steun van ds. van der Hoff in werking getree het, het as volg gelui: „De President zal jaarliks in de maand September het voorstel eener begrootingswet van algemeene uitgaven en inkomsten voor Kerk en Staat aan den Volksraad inzenden, en daarin aanwysen, hoe het tekortkomende te dekken of het overschot te besteden.” (Artikel 43 van die Grondwet van 1857). Dit is duidelik dat hierdie artikel op die uitgawes van die Regering in verband met die Staat en die Kerk betrekking het. Die kerklike uitgawes was beperk tot die salaris

van die predikant wat deur die Regering betaal is. Pretorius het egter gemeen dat dit op die hele finansiële administrasie van die Kerk sien tot selfs die gewone deur-kollektes toe aan die end van die godsdiensoefening, en selfs die gelde op die nagmaaltafels, en hy wou gehad het dat die kerkrade van die verskillende gemeentes hiervan aan die Regering verslag moes doen. Op 2 September 1857 het hy dan ook deur die Goewernementsekretaris aan die kerkraad van Potchefstroom laat skryf om hom die volgende dag so'n verslag te oorhandig. Hy wou dit aan die Volksraad wat op 4 September sou vergader, voorlê. President Pretorius het ook maar op die laaste oomblik op die gedagte gekom dat dit die bedoeling van die genoemde Artikel van die Grondwet was om so'n verslag van die verskillende kerkrade te ontvang en aan die Volksraad voor te lê, want hy het eers op 2 September aan die Potchefstroomse Kerkraad geskryf om hom op 3 September so'n verslag te oorhandig wat hy dan weer op 4 September aan die Volksraad kon voorlê. Dit was natuurlik 'n volslae onmoontlikheid vir ds. van der Hoff om die Kerkraad van die Potchefstroomse Gemeente wat in daardie dae vanaf die teenswoordige Heidelberg tot aan Lichtenburg en Marico toe uitgestrek het, in een dag bymekaar te kry. En aan die ander Gemeentes—Rustenburg, Pretoria en Zoutspansberg—het Pretorius glad nie eers geskryf nie. Hy kon geen een van hulle kerkraadslede in een dag bereik nie. Die bedoeling van president Pretorius was goed. Hy wou die Gemeentes help en die Staat vir hulle laat sorg. Maar die gevolge sou vir die Kerk noodlottig gewees het. Dit sou die Kerk volslae afhanklik en ondergeskik aan die Staat gemaak het, en die hele kerklike administrasie sou 'n onderdeel van die Regeringsadministrasie geword het, en alle kerkkollektes sou net so in die Staatskas gestort moes word, terwyl die Kerk dan as 'n bedelaar by die Staat moes gaan aanklop selfs vir die geringste uitgawe wat daar was. Hierby kom nog dat die Staat niks sou kon bydra vir die Kerk nie, want die skatkis was leeg, en ds. van der Hoff het al vir maande en maande geen salaris ont-

vang nie, net so min as die Staatspresident self. En as die Kerk nog sy private inkomstes soos deur kollektes ook nog aan die Staat moes gaan oorhandig, sou ook vir die armense niks oorgebly het nie. En sou dit nie te erg gewees het om die geld wat Sondag vir die armes op die nagmaalstafel gelê is, Maandag aan die Staat te gaan oorhandig nie? Ds. van der Hoff het gesien dat van die grootste belange van die Kerk in die gedrang sou kom, en dat hy moes waak, en daarom het hy besluit om hom teen hierdie eise te versit, en het hy nog dieselfde dag aan die Staatspresident geskryf dat hoewel dit onmoontlik was om die Kerkraad in een dag bymekaar te kry, hy tog met die wat naby die dorp woon in verbinding sou probeer kom, en hy meen dat hulle wel geneë sou wees om so'n verslag aan die President te stuur, maar hy het daar bygevoeg dat hy dit vir sy persoon „de verpligting daartoe nooit of te nimmer zal erkennen.” Verder het ds. van der Hoff daar nog bygevoeg dat hy gereed was met 'n verslag van die gelde wat vir sy traktement en reiskoste vanaf sy aankoms in Transvaal ingekom het en dat hy hoop dat dit „definitief zal afgehandeld worden, daar dit reeds de vierde keer is, dat ik daarmee voor de politieke Overheid verschijn, maar nooit definitief is nagegaan en goedgekeurd.”

Op Sondag, 6 September, het 'n paar kerkraadslede die dienste op die dorp bygewoon en ds. van der Hoff het die geleentheid gehad om die saak met hulle te bespreek, met die gevolg dat besluit is om Maandag 'n bekendmaking aan die deur van die kerk en van die landdroskantoor op te plak. Dit was in daardie dae toe daar nie koerante was nie, die gewoonte om die bekendmaking op so'n wyse te doen. Die bekendmaking was van die volgende inhoud

„Aan de leden der Gemeente alhier wordt ter kennis gebracht dat de predikant voornemens is, om van de kerkegelden, die door hem gedurende zijn geheele verblyf alhier ontvangen zijn tot betaling zijner reiskosten en van zijn traktement, volledig *verslag* te doen en wel in het kerkgebouw alhier, op Maandag den 5den October, na af-

loop van het nachtmaal, uit dit verslag blijkt zooals ieder een zal kunnen zien, dat den leeraar nog toekomt als te kort over de voorgaande jaren.

Rds. 783

gedurende het presidentschap van den Wel

Ed. Heer M. W. Pretorius Rds. 1,500

te zamen 2,283

Voorts dat de Kerkeraadsleden, voorzoover zij tegenwoordig zullen zijn, een algemeen verslag der kerkegelden zullen doen terzelfdertijd en terzelfder plaats. Eindelijk dat de leeraar aanstaande Zondag den 13den September alhier geen godsdienst zal houden, aangezien hy op heden naar Marico vertrekt.”

Die bekendmaking het nog 'n paar ander kerklike mededelings bevat. Soos gesê, dit was in daardie dae die gebruik om zulke kerklike bekendmakings aan die kerkdeur op te plak en ook die landdroste het hulle aankondigings op die wyse gedoen.

President Pretorius was hieroor baie verontwaardig en het op 2 Oktober 1859 die Goewermentsekretaris 'n brief aan die Kerkraad laat skryf. Op 4 Oktober sou dit nagmaal wees en op Maandag, die 5de, sou die Kerkraad vergader. Hy het by die Kerkraad daarvoor gekla dat van der Hoff die verpligting om aan die Uitvoerende Raad verslag te doen, nie wil erken nie, en dat hy die genoemde bekendmaking aan die deur van die kerk vasgeplak het en daarin sê dat hy wel aan die Gemeente verslag sal doen. Hy het beweer dat hierdie bekendmaking van ds. van der Hoff „niet alleen *eene belediging* voor, maar *eene ontkenning* van den Staat is” en het die bekendmaking „*tergende en onteerende* plakaten” genoem. (N.B. in die meervoud!). Ook het hy dit afgekeur dat ds. van der Hoff aan die gemeente verslag sal doen „omdat het niet in de betrekking van den Leeraar is om van kerkgeld en aan het publiek verslag te doen, maar wel door den Kerkraad aan den President,” asook „omdat het publiek geen verslag van de Kerkeraads verrigtingen aan den Volksraad noodig heeft voor te leggen, maar wel

Z. H. Ed. de President." Hy het die kerkraad verder versoek om by hom op Maandag 14 Desember, so'n verslag in te lewer. Ook het hy geskryf dat daar sulke verslae van Rustenburg, Pretoria, Lydenburg en Soutpansberg ingehandig moet word. Die handelwyse van die president word nog eenaardiger as mens bedink dat Lydenburg van af Augustus 1854 nie meer onder die kerkverband van die Hervormde Kerk geval het nie, en die distrik nie meer 'n deel van die Suid-Afrikaanse Republiek was nie, maar 'n afsonderlike Republiek met sy eie bestuur.

Die Kerkraad het hierdie aanskrywing van die President in sy vergadering van 5 Oktober behandel, en 'n kommissie van twee lede, nl. ouderling Wolmarans en diaken B. Liebenberg afgevaardig om met die President oor hierdie saak 'n samespreking te hou. Dit het egter tot so'n onaangename woordewisseling gelei dat hulle onverrigtersake moes terugkeer, en die Kerkraad besluit het om geen verslag te doen nie. President Pretorius het toe aan die Kerkraad en aan ds. Van der Hoff geskryf dat hy laasgenoemde se salaris nou intrek tot tyd en wyle by hom verslag gedoen is.

Ds. Van der Hoff het toe hierop aan die Uitvoerende Raad 'n lang brief geskryf en gesê dat dit hom bevreemd dat sulke briewe op las van die Staatspresident geskryf is, want dit dra die kenmerke van „jammerlijke Onkunde” aangaande die Gondwet; van „schreeuwende onregvaardigheid,” en van „pogingen tot inbreuk maken op het Kerkelijke regte der gereformeerde Kerk.” Hy het al drie hierdie punte probeer bewys. Eers die jammerlike onkunde aangaande die grondwet, en wel die artikel waarop die President hom beroep. „Dat artikel geeft aan niemand hoegenaamd eenig regt; integendeel het legt alleenlijk eene ernstige verpligting op de schouderen van Zijn Hoog Edelen den President.” Genoemde artikel verplig die President van die inkomstes en uitgawes wat die regering vir die Kerk en die Staat gehad het, maar nie van die inkomste en uitgawe wat die kerk self gehad het nie. Ds. Van der Hoff het verder opgekom teen die onregverdig-

heid om hom te vonnis deur intrekking van sy traktement. sonder hy gehoor is of dat bewys is dat hy ongelyk gehad het. Ook het die grondwet aan die President geen reg gegee om self te vonnis nie. Dit was die werk van die regbank. Daardie optrede het ook 'n inbreuk gemaak op die regte van die Kerk, en die Kerk „kan of mag nooit of te nimmer toelaten eenige inmenging van de zijde der politiek in de kerkelijke aangelegenheden. De politiek hare plaats is *buiten de Kerk*, d.i. zij verleent hare beschermende hand aan de Kerk, maar hare plaats is niet in de Kerk.” En waar hier 'n poging gedoen is om inbreuk te maak op die regte van die Kerk, het hy, ds. Van der Hoff, hom geroepe en verplig geag om vir die regte van die Kerk op te kom: „Ik zal het nooit toestaan dat de Kerkeraad van hare gelden verslag doe aan het Gouvernement, maar wel aan de gemeente.” Hy was heeltemaal gewillig om daardie verslag deur die mees kundige lidmate van die Kerk te laat nasien en in die Staatskoerant te publiseer. Verder het hy die vernietiging geëis van die willekeurige besluit van die President om sy traktement in te trek. Tenslotte het hy die President daaraan herinner dat in die afgelope jaar aan die verpligting om 'n deel van die geld wat die staat van ieder paar wat in die huwelik bevestig is in die gemeente kas te stort, nie voldoen is nie, en het gevra dat hierdie verskuldigde gelde aan die kassier-diaken moes betaal word.

Die President het nou nog verder gegaan in sy pogings om die Kerkorganisasie aan die Staat ondergeskik te maak: hy het naamlik op eie gesag die Algemene Kerkvergadering opgeroep. Dit het vantevore nog nooit gebeur dat hierdie hoogste kerklike liggaam deur die Staat saamgeroep is nie. Hy het aan al die kerkrade geskryf en gekla dat ds. Van der Hoff hom verhinder het om aan die Volksraad verslag te doen van die verskillende inkomstes en uitgawes van die Kerk en nou moes die Algemene Kerkvergadering probeer om die saak in die reine te bring. Die Vergadering het op Dinsdag, 22 Desember 1857, in Potchefstroom saamgekom. Dit was die grootste Algemene Kerkvergadering wat tot op daardie tyd

gehou is. Daar was ses-en-twintig ouderlinge en diakens aanwesig. Nadat die Vergadering al 'n paar uur geopen was het president Pretorius met drie lede van die Uitvoerende Raad binnegekom en die hele korrespondensie tussen hom en ds. Van der Hoff op tafel gelê, en die hele dag is die saak breedvoerig bespreek. Dit lyk of president Pretorius dit maar opdraende gehad het, want die volgende dag het hy nie verskyn nie maar kommandant Paul Kruger, die latere Staatspresident, as sy verteenwoordiger gestuur om oor die saak te handel. Kruger het toe namens Pretorius voorgestel dat hy en ds. Van der Hoff hulle al twee uit die vergadering sou verwyder. Dit het gebeur. Die vergadering het die hele dag weer deurgebring in die bespreking van die saak en laat in die aand is president Pretorius en ds. Van der Hoff ingeroep om die uitslag te verneem. Die vergadering het ds. Van der Hoff gelyk gegee en die standpunt van die President afgekeur. Aan ouderling F. G. Wolmarans is opgedra om 'n woord van vermaning te spreek. Die vergadering het dit nodig gevind om voorsorgsmaatreels te neem om te voorkom dat 'n dergelike voorval hom nie weer kan herhaal nie en het toe besluit om „eenige bepalinge aangaande de magt der politieke overheid achter de wetten te doen drukken en wel volgens hetgeen men daarvan vindt in W. á Brakel.” Bedoel is die „Redelijke Godsdienst” deur Wilhelmus á Brakel, 'n boek wat die oumense baie gelees het. In die eerste deel daarvan gee die skrywer 'n uitvoerige beskouing oor die verhouding van die Staat tot die Kerk, waar hy van die verhouding van die Overheid tot die Kerk o.a. sê: „Sij hebben gansch geene macht in de Kerke, noch als Heeren ende Meesters te heerschen over de kerke . . . De plichten der Overheden *omtrent* de kerke zijn drieledig. Zij hebben 1. Een beschermende macht 2. Een uytwendig-ordinerende macht. 3. Een bedwingende macht.” M.a.w. die Owerheid beskerm die Kerk maar heers nie in die Kerk nie. Die vergadering het dan ook as beginsel 'n wetsartikel van die volgende inhoud opgestel: Geen Gouvernement of wereldlijke bestuur heeft eenige macht in de Kerk, maar wel om de Kerk; dat is, het Gou-

vernement beschermt de Kerk en bezoldigt hare leeraren, wordende het geheel en al aan de opzieners der Kerk overgelaten de inwendige zaken der Kerk te besturen en al datgene te doen wat duidelijk vervat is in die formulieren onzer kerk over de bevestiging van ouderlingen, diakenen en predikanten.

Geen Gouvernement of Gouvernements-ambtenaar heeft als zoodanig regt inzage te vorderen of te eischen van de inwendige kerklijke zaken; alleenlijk als ledematen der Kerk kunnen zij op den daartoe vastgestelde tijd en plaats daarvan inzage nemen.”

President Pretorius het hom by die besluit van die Algemene Kerkvergadering neergelê. Hy het nie alleen sy besluit om die salaris van ds. Van der Hoff in te trek, vernietig nie, maar ook het hy die landdroste gelas om die gedeelte van die trougelde wat aan die Kerk toegekom het, ook aan die Kerk uit te betaal.

In hierdie worsteling was daar groot beginsels op die spel. Wie kan sê wat die gevolg sou gewees het as toegelaat is dat die verskillende gemeentes onder die opertoetsig van die Regering geplaas geword het. Ds. Van der Hoff het nie gekroom om vir die regte van die Kerk op te kom nie. Dit sou vir hom baie makliker en voordeliger gewees het as hy maar aan die Staatspresident toegegee het. Ook sou hom veel onaangenaamhede gespaar gebly het. Dit is te betreure dat die skewe voorstellings wat in daardie dae oor hierdie saak teen hom verbrei is, nou nog versprei word.

Ons eindig met 'n eresaluut aan die nagedagtenis van hierdie eerste predikant van Transvaal, wat op so'n kloekke wyse vir die regte van die Kerk opgekom het. Die saak was dus heeltemal anders as wat Rosa dit voorgestel het, en dit is jammer dat sy stuk nou nog weer as 'n historiese bron gepubliseer is.

S.P.E.

Pretoria.

Note van bevestiging

De commissie van de
algemeene vergadering der
Nederduitsch hervormde kerk
in de Zuid Afrikaansche Republiek
heeft op het daar toe aan haar
gedaan verzoek van de evangelie
dienst in te reyne en plegt, te
orden oeffening der handen
wordende door heer
Nicolaas Jacobus van Swamelo
handelaar bij het provinciële
kerkbestuur van Noord Kaapland
(Chinapryk der Nederlanden),
voorzitter der gemeenten in de
Zuid Afrikaansche Republiek.

De commissie verlangt van
den bevestigde, dat hij in de
gemeente of gemeenten, alwaar
hy het wettelijke recht, in al deszelfs
diensten van prediken, catechiseren,
bedienen van doopen, avondmaal
en wat er verder behoort, over
een

eenstemmig, Heilig Woord
en de verordeningen der hervormde
kerk, zal verzorgen, dat doe
zoo als een getrouwe herder
in zynen die ook. Niet door
breiden wandel, bezaamt,
op dat de zalige uitwerkingen
van het Evangelie, onder des Heeren
Zegen bevestigd worden.

De commissie verlangt, dat
alleen men hy ten herder en
bezoeker zal gegeven worden, hem
dienere en kerk en dat vertrieven
men, hetwelk hy om zyne werke
bette verdient, zullen bevoegen,
over beide daartoe de eest
gebreikte wettelijke gebieden
ontkennende.

Gegruen in elke vergadering
te Potchefstroom (Zuid Afrikaansche
republiek) den 15 den Juny 1864

De Landt, Goff
pres. d.

J. B. J. J. J.
J. J. J. J. J.
J. J. J. J. J.
J. J. J. J. J.

HERINNERINGE UIT DIE GESKIEDENIS VAN DIE NED. HERV. KERK IN WATERBERG NA DIE KERKVERGADERING IN 1886.

Soos aan alger bekend was daar van die Hervormde Kerk se kerkraads- en gemeentelede wat met die vereniging nie wou saamgaan nie. Die vasstaande Hervormdes het volgehou sonder vrees, met die geloof van Martin Luther: Ons kan nie anders nie, God help ons. Ons was sonder leraar.

'n Beroep is na Holland gestuur wat deur wyle Ds. Goddefroy aangeneem is. In 1887 het hy toe ook werklik in Pretoria aangekom.

Sy eerste preek in Pretoria was uit 1 Kor. 2:2. Dit was nog voor sy bevestiging. Na die bevestiging het hy by die Elandsrivier-kerk in die bosveld gepreek uit Ps. 1:1. Kort daarop het hy weer in Marabastad Psalm 19:4 laat sing. Hierdie drie geleenthede het in Augustus gebeur—en ek onthou dit, want ek was daar self teenwoordig—daar ek juis in die tyd met my vee aan die Nyl gestaan het by Graafpan.

Op 30 September is Ds. Goddefroy te Witfontein bevestig deur wyle Ouderl. Christiaan Joubert. Na die bevestiging het ek elke maal na Pretoria gegaan vir Kerk en Nagmaal.

Wat het dit tog nie vir ons vasstaande Hervormdes beteken nie, dat God ons voorsien het van 'n pure Hervormde predikant! In 1888 het die Hervormde Gemeente van Waterberg, na die Vereniging, op die plaas Kareefontein saamgekom in 'n waenhuis met honderd-en-een lidmate.

As Kerkraad is daar gekies en bevestig:—

Ouderlinge: H. van Meer, F. Boshoff.

Diakene: Stoffel van Staden, Coenraad Velzsen, Frans du Toit.

Hulle is alger al lank oorlede. Die eerskomende Augustus is ook ek gekies as ouderling sodat ons tesame ses kerkraadslede was—dit was die ses eerstes—van hulle leef nog net ek. Ek was toe 33 jaar oud. Daar was ontsettend veel opbouwerk; dit het gebeur dat ek in een maand drie Sondae onder die gemeente was en een by my huis. Buitendien is die arm verstrooides wysgemaak dat hierdie s.g. Hervormde Kerk wat nou weer opgerig word, indedaad „sogenaamd” was. My diaken en my grootste taak was, om die mense hiervan weg te kry.

Van nou af het die opofferinge van die Kerkraad begin in Waterberg. Daar was destyds geen treine nie, en die kerkraad moes op eie onkoste die predikant op Pretoria gaan haal en weer terugbring. Die reëling was so: Twee kerkrade gaan hom haal, twee versorg hom by die kerk, twee neem hom weer terug.

Alles is sonder murmering en onwil gedaan. En liefde, eensgesindheid, trou en vreugde was die middelpunt van ons samelewing en werk. Van die kant van die gemeente was daar groot agting vir die predikant wat hier gearbeid het en omgekeerd het die predikant en kerkraad agting gehad vir die gemeente, wetende dat die gemeente die vernaamste is, want uit en deur die gemeente is die Kerkraad en Predikant.

Ouderl. H. J. GEYSER.

Wat winden, dat er ruischen,
Wat regen, dat er plast—
Het Hooge Huis van Sion
Staat onbeweeglijk vast.

De hooggetopte bergen
Zijn als een vaste schans
Rondom Jeruus'lem henen:
Geen vijand heeft er kans.

'N VERBODE PREEK.

Hieronder volg 'n preek deur ds. M. J. Goddefroy op 31 Desember 1901 in die krygsgevangekamp te Trichinopoly in Brits-Indië gehou. Die preek is daarop deur koelies gedruk, maar die outoriteite het die verspreiding daarvan belet. Later is ds. Goddefroy met 'n groep ander krygsgevangenes as „undesirables” na fort Govinghar gestuur waar hulle binne hoë mure van meer as dertig voet dik opgesluit is en alleen twee uur per dag vars lug kon gaan skep. Op die portret hiernaas sien ons die „belhamels” in die fort. Ds. Goddefroy (die persoon met die swart baard) sit heeltemal links op die tweede ry van onder. Die preek word hier as 'n historiese stuk afgedruk.

Leerrede uitgesproken op Oudejaarsavond, 31 Desember 1901 in het kamp der boeren-krijgsgevangen te Trichinopoly (Indië) door Ds. M. J. Goddefroy, Predt. Ned. Herv. Kerk, Pretoria. Uitgegeven op hartelijk verzoek zijner mede-krijgsgevangenen; tot een aandenken.

Vooraf; Gelezen: Ps. 90 en Ps. 70.

Gezongen: Gez. 160 : 1 en 2.

Gebed.

Voor U, o *God des Verbonds*, die trouwe houdt tot in alle Eeuwigheid, buigen wij ons diep eerbiedig neder, waar Gij ons naar den Raad uwer aanbiddelijke Voorzienigheid hier hebt samengebracht aan den laatsten avond van dit welhaast vervlogen jaar. Heere, wij erkennen Uwe ondoorgrondelijke wijsheid en goedheid over ons, ook in het jaar, dat achter ons ligt. Gij hebt ons genadig geleid, bewaard, en onder alles gespaard. Zelfs Uwe beproevingen hebben ons geleerd

van den weg Uwer gerechtigheid. Ziet Heere, wij hebben behoefte ons te vereenigen met allen, die in dit uur, het dankbaar;—het angstig hart tot U verheffen. Wij hebben behoefte ons voor Uw H. Aangezicht te stellen, in éénigheid des geloofs, met al Uw Volk, aan alle plaatsen uwer heerschappij. Barmhartige Vader, in den Hemel, gedenk al onze dierbaren, waar zij zich bevinden, in de verstrooiing, en in het land onzer inwoning. Ach, hoor uit Uwen Hoogen Hemel het geroep der ellendigen; merk op het geschrei van arme vrouwen en kinderen; zie neder op zoovele weduwen en weezen, en op allen, die in rouw zijn gedompeld. Laat Uw Oog in gunste rusten op de getrouwen, opdat Zij hunne oogen mogen slaan op de kroon, door U hen toegezegd. Vader in Christus, Gij kent ze immers bij name. O, laat toch de stem des bloeds van Abel opklimmen, ter gedachtenis voor U. Ontferm U over ons en over onze arme Natie.

Ziet, Heere! wij belijden voor U met oprecht leedwezen onze zonde en ellende; onze onwaardigheid voor U, den onkreukbaar Heilige. Vergeef ons onze schulden gelijk ook wij vergeven, — die ons schuldig zijn. Beschroom ook alle werken des Boozen! Woon, Heere God, gunstig in ons midden. Spreek gij zelf tot ons; — tot de bedroefden; tot de verslagenen; tot de verblinden; — spreek Heere het woord dat wij nodig hebben om U te kennen in al onze wegen; opdat wij allen komen tot het antwoord dat Gij verlangt: spreek Heere, uw dienst-knecht hoort!"

Om Uws Naams wil. Amen!

Toespraak.

Zijt mij gegroet, Mannen Broeders! aan den laats-ten avond des jaars saamgekomen, om als kinderen des Tijds, u te buigen voor den Koning der Eeuwen; — en te hooren naar Zijn Woord.

Alweder Oudejaars avond!

Ja, waarlijk; wij brengen onze jaren door als een gedachte!

Straks kondigt de klok, en de wijzer,
In plechtige stilte ons aan;
Dat ouden en jongen het merken:
Een jaar; — weer een jaar! is vergaan.

Komt! eerst nog naar buiten getreden,
Omhoog naar de starren geblikt;
Den Vader, *gedankt* en *gebeden*,
Die alles ten goede beschikt!

Gedankt: voor zoo menigen Zegen
Verbeurd door het schuldige hart;
Gebeën.—om Genade en Verlossing,
Om kracht, onder vlijmenden smart.

O Troost! dat de trouw van mijn Vader
Toch nooit door *mijn* ontrouw zich keert.
Hij gaat tot mij uit—éér ik nader,
Die Hemel en Aarde regeert!

Nog eenmaal naar buiten getreden,
Geblikt boven 't starrengewelf;
Den Vader *gedankt* en *gebeden*;
Tot ik Hem hervind—i n m i j z e l f! (a)

Zoo zij het, Geliefde Broeders, ook in deze ure! Is het begin en het einde aller dingen voor ons oog verborgen; en gevoelen wij in oogenblikken, als die wij nu doorleven, onze geringheid en diepe afhankelijkheid: wij gelooven dat God regeert! en dat Hij alle dingen bestuurt naar den Raad van zijn welbehagen!—

En wat betreft het begin en het einde van het jaar onzes Heeren 1901—meer dan ooit wordt, als op de vraag des ellendigen uit Seir: „*Wachter, wat is er van den nacht?*” het antwoord gegeven: „*de morgenstond is gekomen, en het is nog nacht!*”

(a) (Vry gevolgd naar J. J. L. ten Kate).

Wat al verwachtingen teleurgesteld!
 Wat al dierbare levens afgesneden!
 Wat al geloof en hoop gewankeld; en daarenboven
 hoe is de liefde van velen verkoud!
 Wie zal ons het goede doen zien?

Heil ons Gel.!—de rechte Man staat ons ter zij. Ook nadert Hij ons in den goeden, trouwen, scheidenden Vriend. Zijn handdruk—de laatste!—gaat ons door merg en been!

Komt, hooren wij, met schuldigen eerbied, naar de afscheidsgroete, die tot ons komt, in hetgeen uwe aandacht vindt in 1 Joh. 11:18a.

„Kinderkens, het is de laatste ure!”

Wij wijzen U op:

1. De liefderijke waarschuwing van den Apostel des Heeren.
2. De getrouwe herinnering van den scheidenden Vriend.
3. De wekstem ten leven van den Koning der Eeuwen.

En Gij, Geest des Vaders en des Zoons! Wijs ons zelf den weg des levens; en leer ons dien van harte gaarne te bewandelen.—D.z.z.

1. *„Kinderkens het is de laatste ure!”*

Niet waar Geliefden, wij herkennen aanstonds, in deze woorden, den Apostel die aanlag in 'sHeeren schoot, die steeds zich zelf op den achtergrond plaatst, waar het betreft: *„de grootheid daar de mensch op ziet”* en altijd op den voorgrond treedt, waar het geldt: de aanschouwing van de heerlijkheid van den Eëngeborene des Vaders!

Zijne spraak maakt hem openbaar! Hetgeen van den beginne was; hetgeen wij gehoord hebben; hetgeen wij gezien hebben met onze oogen; en onze handen getast hebben van het Woord des Levens—dat verkondigen wij U; opdat gij met ons gemeenschap zoudt hebben, en deze gemeenschap ook Zij met den Vader en

met Zijnen Zoon Jezus Christus . . . opdat uwe blijdschap vervuld worde (1 Joh. 1.).

Vaders, Moeders, Broeders, Jongelingen, mijne kindkens! Ik schrijf U deze dingen, opdat gij niet zondigt! En indien iemand gezondigd heeft, wij hebben een voorpraak bij den Vader: Jezus Christus, den Rechtvaardige! En Hij is een verzoening voor onze zonden; en niet alleen voor de onze, maar ook voor de zonde der geheele Wereld. En zoo wie Zijn Woord bewaart, in dien is waarlijk de Liefde Gods volmaakt geworden.

Hieraan kennen wij, dat wij Hem gekend hebben, zoo wij Zijne geboden bewaren. Die zegt, dat hij in het licht is, en zijn broeder haat, die is in de duisternis tot nog toe. Die zijn broeder liefheeft, blijft in het licht, en geene ergernis is in hem. Want al wat in de wereld is, n.l. de begeerlijkheid des vleesch, en de begeerlijkheid der oogen; en de grootsheid des levens, is niet uit den Vader; maar is uit de wereld.

En de wereld gaat voorbij en haar begeerlijkheid; maar die den wil van God doet, blijft in der Eeuwigheid.”

„Kinderkens, het is de laatste ure!”

Voorwaar, hier spreekt de Apostel der Liefde! Maar, der Heilige Liefde! Louterend als door vuur. „Die daar zegt: ik ken Hem, en Zijne geboden niet bewaart, die is een leugenaar!”

Mijne Broeders! Hoe waar, hoe diepgaand waar, is de Goddelijke Liefde, die hier dringt, vermaant en opwekt ten Leven.

Welk een *ernstige waarschuwing* voor allen, die midden in de wereld leven, zonder God; buiten Zijn Woord; Zijn Licht; Zijn Tucht; Zijne Liefde!

Maar ook voor hen, die ofschoon in de wereld, nochtans niet van de wereld zijn. Hoeveel zonde en ellende wordt niet door de begeerlijkheid des vleesch overgeplaatst van den een op den ander; en van het eene geslacht op het andere! Zelfs tot Gods kinderen, komt gedurig de vermaning: „Waakt, en bidt!” opdat gij niet

in verzoeking komt. Het vleesch begeert tegen den Geest!
En al is de geest gewillig—het vleesch blijft zwak.

Wee, de gerusten!

En wat aangaat de begeerlijkheid der oogen en de grootschheid des levens; hoezeer worden onze harten ontroerd, als wij gedenken hoevelen zich reeds, in hunne jonkheid, aan den schijn vergapen. Hetgeen schittert en blinkt is mooi! Ja wel, maar is het ook goed? Hoeveel voorbeelden zouden wij kunnen aanhalen van schitterend vuurwerk, dat zich in het ijle verliest; van blinkende grootsheid, die uitloopt op paden des doods; van grootschheid der oogen, die op volslagen blindheid uitloopt. En waar gaat het heen, als de blinde den blinde leidt?

Hoeveel leugen; haat en nijd; moord en doodslag—onder de schitterendste gedaante; en dat onder Christenmenschen!

Ach, het is de aloude Moedergeschiedenis: „en de vrouw zag dat die boom goed was tot spijs, en dat hij een lust was voor de oogen!”

Die „lust der oogen” en die „grootschheid des levens” zijn oorzaak van gebroken harten; van geknakte levens; van verwoeste families; van.....

Maar, gij zijt mij reeds vooruit met uwe gedachte! ..
.....

Ziet, op dit alles wilde de Apostel des Heeren ons wijzen, wanneer hij zegt: „*Kinderkens, het is de laatste ure!*”

En een vuur brandt in zijn binnenste, als hij daarbij gedenkt aan den antichrist en de vele antichristen!

II. Maar wij wilden U ook wijzen:

Op de getrouwe herinnering van den scheidenden Vriend!

Ziet, het is gemakkelijk genoeg om in een ure als deze, elkander allerlei personen en zaken, en toestanden in herinnering te brengen; vooral in de droeve omstandigheden waarin wij ons hier bevinden. Maar onze herinnering is lang niet altijd getrouw. Schrijven wij menschen

niet gewoonlijk „*genoten weldaden in zand; — maar ondevonden smarten in marmer?*”

Ook de kronieken der wereldgeschiedenis zijn lang niet altijd onpartijdig; en het beste journaal blijft altijd nog onvolledig. Geliefden! de laatste ure van het jaar 1901 vinde ons gereed en bekwaam, om een getrouw verslag te geven van hetgeen wij persoonlijk, en als Natie hebben doorleefd. Gij zegt: onnoemlijk veel,—te veel om te beschrijven; zelfs de herinnering is huiveringwekkend!

Goed,—maar wees getrouw in uwe herinnering. Stel U zelve niet buiten het Licht, dat van Boven is; om dan te klagen: ach, het is alles in mij en om mij enkel duisternis!

Zeker, een veelbewogen tijd; booze dagen liggen achter u en mij! Maar—in trouwe—wie maakt toch zulke booze dagen en jaren? Is het niet de mensch zelf; de mensch der zonde?

Wij kunnen niet in bijzonderheden treden. Gelukkig, in eene ure als deze, treden bijzonderheden van zelve in!

Wat ons betreft, wij zijn niet meer wat we waren, bij den aanvang des jaars. Donker wolken zijn over ons heengegaan; zware beproevingen hebben ons geteisterd; dood en verderf hebben onder ons gewoed; wij hebben geleden, gestreden—ook gebeden! Hoe diep werden wij gewond en verslagen in het hart! Hoevele dierbare en onmisbare Vaders, Moeders, Broeders en kinderen werden op het wreedst van ons weggerukt. Hoevelen onzer zijn in twee-drie—ja zevenvoudige rouw gedompeld. Ach, onze families zijn reeds getierceerd! Onze arme vrouwen en kindertjes haast tot op de helft vergaan. Niet waar? indien ooit dan hebben wij nu de gelegenheid gehad de beteekenis van het „gorden” te verstaan, in het Woord des Heeren tot Simon, den zoon van Jonas: „*Voorwaar, voorwaar zeg ik u; toen gij jonger waart gordet gij U zelve, en wandeldet waar gij wildet; maar wanneer gij zult oud geworden zijn, zoo zult gij uwe handen uitstrekken.*”

en een ander zal u gorden—en brengen, waar gij niet wilt!"

Een ander!

Ons aangaande, wij willen het volmondig erkennen, wij zijn van den drup in den regen gezet; van vrije mannen, prisoniers geworden; uit de Hand des Heeren in die der menschen gevallen.

Der Menschen!

Doch hoe; op welke wijze en langs welken weg, staat thans niet ter beoordeeling.

Althans niet van ons!

Kort en goed, wij zijn *echte prisoniers!* Ja, zeker! maar prisoniers bij de gratie Gods!! Voor de eerlijkste

En wat is geworden van de teedere plantinge des Vaders in Z.A.?

Ach, wel drukt de Hand des Heeren zwaar op ons; ons land is in een woestenij herschaper!

Geen runderen, of schaperen, of paarden of wild — alleen *roofvogels!* en onafzienbare weiden van verschgedolven graven om om

Toen is, óók aan ons,—vervuld geworden, hetgeen gesproken is door den Profeet Jeremia (en die het ziet, die lette daarop) zeggende: „*Een stem is in Rama gehoord; geklag, geweend en veel gekerm; Rachel beweende hare kinderen, en wilde niet vertroost worden;—omdat zij niet zijn!*”

Doch, Mijne Broeders! niemand onzer onttrekke zich aan een getrouwe herinnering der feiten, in deze laatste ure des jaars.

Niemand kan ontkennen, dat wij, als Natie den Godsdienst hoog houden; maar de vraag is: heeft de Godsdienst ook ons, als Natie, hoog gehouden?

Een stem riep gedurig: „*Keert weder, gij afkeerige kinderen; en Ik zal uwe afkeeringen genezen!*”

Zijn wij wedergekeerd en genezen?

Voorzeker, wij hebben onze bidstonden vermeerderd; onze Bede- en Boetdagen vermenigvuldigd!

Maar is dit wel het wederkeeren, waartoe God ons roept? Is dit de genezing, door Hem bedoeld?

Wij hebben den Allerhoogste onze geloften gedaan! Maar ook betaald?

Hebben wij afgelaten van onze zonden? —in het hart; in de binnenkamer; in het huisgezin? Hebben wij afgelaten van onze zonden? in de samenleving; in de maatschappij; in de Kerk?

Hebben wij afstand gedaan van de geldgierigheid, welke is (naar Gods Woord) „*afgoderij!*”

Hebben wij afstand gedaan: van de vleeschelijke wellusten waardoor al wat geestelijk is, versterft?

Van brasserijen en zuiperijen (natuurlijk niet gedwongen!) waardoor met de maag, ook het geweten als met een brandijzer wordt toegeschroeid?

Van de moedwillige Godverzaking en zelfvervloeking?

Broeders, moge de tijd eeuwig voorbij zijn, dat wij leelijke en afschuwelijke dingen noemen met zoete en mooie woorden. Denk aan „*buit maken*” voor stelen; aan „*weggeven*” voor verraden; aan „*oorlog voeren*” voor

Wel zeker, dat alles is overgenomen uit de zoogenaamde beschaafde wereld; maar niettemin is het uit de wereld; uit den Booze! Ziet, wij staan niet alleen op de grens van het oude en nieuwe jaar; van een oude en nieuwe Eeuw; maar op de grens van een oude en nieuwe Bedeeling!

En de keuze is en blijft eenvoudig, en met verhoogden nadruk: wederkeeren en genezen; of doorgaan en verderven! Ziet, wij weten wel en willen ook gaarne toestemmen, dat wij in vergelijking met andere Natiën, in alle deze dingen, niet tot de meest schuldigen behooren; maar zulk een maatstaf ter vergelijking kan ons als Christenen niet rechtvaardigen. Daarenboven is de statistiek in zedelijke en geestelijke zaken een leugenbeest!

Wat ze in wereldlijke en maatschappelijke zaken is, mogen de mannen van het vak uitmaken!

Eén ding weten we zeer wel, dat wij als Natie niemand recht gegeven hebben ons te *verachten*, gelijk de groote Filistijn deed, tegenover den kleinen Bethlehemiet! (1 Sam. 17:42).

Maar dit alles baat niet, wij moeten wederkeeren!
Er is schuld, groote schuld, die moet worden uitgedelgd.

Er is ziekte, gevaarlijke ziekte, die moet worden genezen!

Daarom, Geliefde Broeders, niemand onttrekke zich te dezer ure, of achte zich rein van het bloed zijns broeders.

Hoeveel onschuldig bloed is ook dit jaar weder vergoten door schandelijke lafhartigheid; indien maar niet door helsch verraad!?

Is niet het grootste deel van onzen langdurigen oorlog te wijten aan voortdurende ellende, in eigen boezem?

En wat de belijders van den Naam van Christus aangaat,—(ook die zich zoo gaarne verheffen boven hunne mede-Christenen, door ons op duizend manieren gedurig te vertellen, wat ze zijn; en hoeveel ze boven anderen hebben ontvangen; en daardoor natuurlijk hoezeer ze boven anderen staan verheven!)—Wat hebben ze in den afgelopen tijdkring boven anderen gedaan? Waardoor hebben zij bewezen: „die met ons is, is meer dan die tegen ons zijn?”

Doch, Gode zij dank! de scheidende Vriend is getrouw genoeg om ons ook de herinnering, aan zooveel wat daartegenover staat, niet te onthouden.

Zijn wij niet, wat we zijn—*alléén door de Genade Gods, die met ons is!*

Zijn we niet, als een wonder in elks oogen? Is niet onze geheele geschiedenis—ook die van het afgelopen jaar—een aaneenschakeling van hetgeen in eenig menschenhart nooit is opgeklommen?

Heeft niet de Gideons-geschiedenis zich herhaald?

„Des Volks is te veel” zegt de Bestuurder aller dingen

En Gideon met zijne 300 dapperen

En Leonidas, met zijne 300 Spartanen

En Steyn-Botha-de lay Rey-de Wet, en zoovele anderen, wier namen diep in het hart van een dankbaar nageslacht

Zoodat het woord van den scheidenden Vriend: „*Kinderkens, het is de laatste ure!*” ons als muziek in de ooren klinkt!

Want getrouw is de herinnering: „*de Wereld gaat voorbij, en hare begeerlikheid; maar die den wil van God doet, blijft in der Eeuwigheid!*”

Ziet hier eene belofte!

Heil ons; *zij blijven, die den wille Gods doen!*

Neen,—wij behoeven ze niet te missen; wij zullen ze nooit vergeten; zij blijven bij ons; —in ons midden; in onze harten!

En wij zingen—zij het onder tranen:—

„Vrome, vroeg gestorven Vrinden,

Helden, die U zelf verzaakt!

'K zal U allen wedervinden

Als ons God de banden slaakt!

Als in 't eind, de bange zuchten

Zijn vervangen, door het Lied . . .

Dat geweld'naars ver doet vluchten,

En der Godheid . . . hulde biedt!

III. „*Kinderkens, het is de laatste ure!*”

Welk een wekstem ten Leven voor opgeschreven ten doode!

Broeders, wij staan te dezer ure, als in de tegenwoordigheid van den Koning der Eeuwen; tot uwe stichting! Wij worden als door God zelf gewezen op het *laatste*; dat is, dat volgt—en dat komen zal. Zoo waar deze laatste ure van het jaar (dat meer dan acht duizend uren bevat) uiteindelijk is gekomen;—evenzoo zeker zal eenmaal de laatste ure van dit voorbijgaand leven aanbreken.—

Acht duizend uren schijnt voor ons een zee van tijd—maar in de oogen van den Koning der Eeuwen is

het niet meer dan een druppel aan den emmer.
Acht duizend is veel; tachtig duizend nog meer; acht honderd duizend—onafzienbaar!

Toch komt er een eind aan! Tel maar op of af (naar gij verkiest) en gij zult bevinden hoe spoedig het begin; het einde daar is. Broeders, getallen hebben tegenover den Koning der Eeuwen geen beteekenis. In Gods huishouding gaat het niet op de meerderheid. Men kan ons daarmee niet bang maken. Zelfs worden in Gods koninkrijk de „velen” voorbijgegaan om bij den „enkele” te verwijlen. Het Koninkrijk Gods bestaat niet in „woorden” (nog minder in „sommen”) maar in „kracht!”

Heeft niet de Almachtige, Schepper des Hemels en der Aarde, al Zijn Kracht en Heerlijkheid gelegd in dien Eénen, die lag in Bethleem's kribbe; die hing aan het Kruis der vervloeking en die komt op de wolken des Hemels!

Wat zijt gij vreesachtig, gij kleingeloovigen?

Voorzeker, de Toekomst is donker,—maar toch in goede, milde Handen!

Der Almacht komt nooit wijsheid te kort, om alle middelen en wegen (ook die der zondige menschen!) te doen samenlopen ter bereiking van Zijne heilige doeleinden.

„Geen ding geschiedt er ooit gewisser,
Dan 't hoog bevel, uit 's Heeren mond!”

Let op de teekenen der tijden, en zie niet op wolken en donkerheid.

Geef liever acht op de wolke van getuigen,—en onder deze op den grijzen Apostel des Heeren.

Ach, naar de Wereld heeft hij het niet ver gebracht: hij de gevangene; de verbannene; de martelaar. Maar, naar zijn geloof, hoop en liefde, staat hij op de Rots der Eeuwen!

En de rechte Man staat hem ter zijde!

Hoort de eenvoudige, aandoenlijke, hartverheffende getuigenis van Johannes, in zijne laatste ure: „Ik, Johannes, die ook uw broeder ben, en medegenoot in de

verdrukking, en in het Koninkrijk, en in de lijdzaamheid van Jezus Christus, was op het eiland, genaamd Patmos, om het woord Gods, en om de getuigenis van Jezus Christus. En ik was, in den geest, op den dag des Heeren; en ik hoorde achter mij eene groote Stem, als van een bazuin, zeggende: Ik ben de Alpha en de Omega! En toen ik Hem zag, viel ik als dood aan zijne voeten. En hij leide zijne rechterhand op mij zeggende: vrees niet: Ik ben de eerste en de laatste!”

Daarom, Geliefde Broeders! die God vreezen—hebben niets te vreezen.

De hoofsom van de dingen, waarvan wij spreken, is: dat wij hebben zoodanig een Hoogepriester, die gezeten is aan de rechterhand van den troon der

„Majesteit in de Hemelen.”

Hem nu, die machtig is, meer dan overvloediglijk te doen, boven al wat wij bidden of denken—naar de kracht, die in ons werkt—Hem, zeg ik

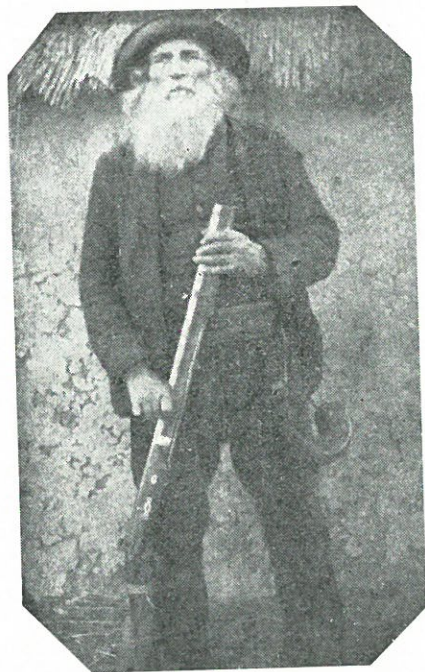
Zij de Heerlikheid in de Gemeente, door Jezus Christus, in alle Geslachten, tot in alle eeuwigheid!

AMEN.

Slotzang: Gez. 96.

Zegenbede. De Heere zegene en behoeft U; de Heere doe Zijn Aanschijs over U lichten en zij U genadig; de Heere verheffe Zijn vriendelijk Aangezicht over U, en geve U:

Zijnen Vrede!

DAVID BENJAMIN SNYMAN.

Hierdie ou Voortrekker is op 7 Augustus 1823 gebore, en het saam met die Trek van Potgieter die Transvaal ingekom. In Schoemansdal was hy laerkommandant en is selfs beboet omdat hy die dorp met die kerkgebou nie wou laat opgee nie. Tot driekeer toe was hy met 'n leeu handgemeen en deur sy reusekrag het hy die leeu vasgehou dat sy broer dit kon doodskiet. Die derde keer het die leeu sy een oor afgeskeur en sy regter pols afgebyt waardeur drie vingers krom geword het soos op die portret gesien kan word. Hy was in 1885 lid van die Witfonteinse gemeente, en 'n troue kerkman.

S.P.E.

PAARDEKRAAL.

Een naam van groote beteekenis in de geschiedenis van ons land. Was eendracht en samenwerking in het vorige jaar te Wonderfontein bevestigd, hier te Paardekraal zou het besluit van 10 en 12 December 1879 uitvoering hebben.

Donderdag, 7 December, begonnen de werkzaamheden met een vergadering van oud-Kommandanten en Veldkornetten, waarbij ik als secretaris diende.

De heer P. J. Joubert werd met algemeene stemmen gekozen als Komdt.-Generaal, en onder bespreking van verschillende zaken, was de wenselijkheid te weten wat te Pretoria en Potchefstroom gebeurde. De vraag was, wie naar Potchefstroom te zenden. Als oud-inwoner kende ik meest alle personen die betrouwbaar waren, en zou gemakkelijker informatie krijgen dan een vreemde. Ik bood aan daarheen te gaan, maar Genl. Joubert was daartegen en zeide: „Hoe omtrent de lastbrief tegen je?” „Dat is niets, zij zullen mij niet verwachten.” Genl. Joubert: „Ja maar ik heb bericht dat er een tweede lastbrief tegen je is, wegens het doorzoeken van wagens. Wij hebben je hier nodig en zullen een ander zenden.”

Dienzelfden dag vergaderde het Volks-Comitee, doch na een korte zitting verdaagde het tot den volgende dag, Vrijdag 10 December. De voorzitter opende de vergadering ten half zes in den middag; de notulen van de vorigen vergadering gelezen en goedgekeurd zijnde kwam aan de orde de gebeurtenissen te Potchefstroom, en het rapport van de conferentie met de Kol. Secretaris te Kaalfontein. Er werd toen besloten den volgenden dag alle notulen en verrichtingen van het Comitee aan het Volk voor te lezen, en hun gevoelens daarover te hooren.

Zaterdag 11 December ten 11 ure werden de burgers bijeen geroepen, en hen medegedeeld wat tot hiertoe door het Comitee gedaan was, en de nieuwe toestand

ontstaan door de laatste gebeurtenissen. Het was nu aan de burgers te besluiten wat verder zou gedaan worden. De geheele vergadering van over 6,000 menschen besloot eenparig, dat het Comité zou ontbonden worden, en de oude regering van 1877 weder als zoodanig optreden. De heer Pretorius, sprekende namens het Comité, zeide dat zij bereid waren in den geest der vergadering te handelen, maar had bezwaar die gewichtige stap te nemen op een besluit van een algemeene vergadering. Er werd toen besloten dat de burgers zouden vergaderen in groepen, ieder onder zijn eigen Veldcornet; daar kon dit besluit door den Veldcornet schriftelijk voorgesteld en door iedere burger geteekend worden. Dit werd gedaan, en binnen een paar uren, waarbij de burgers zich verbinden de Regering te ondersteunen, in handen van het Comité.

In den middag vergadering van het Comité, werd de volgende brief opgesteld, en aan den heer Kruger gezonden:

„Het Volk der Z.A. Republiek heeft in zijn vergadering van heden een besluit genomen, waarvan wij de eer hebben U een afschrift te zenden.

Dit besluit gebiedt ons de wil van het Volk zoo spoedig mogelijk ten uitvoer te brengen, en naar dien de President het land heeft verlaten, volgen wij het voorschrift der Wet, genomen door den Ed. Achtbare Volksraad in Maart 1877, waarby U zijt aangesteld tot Vice-President, en stellen dit Volksbesluit ter uitvoering in Uwe handen.”

In gevolg hiervan werd de Uitvoerende Raad samengesteld, de leden van de oude Volksraad te Paardekraal aanwezig opgeroepen ter Vergadering op Maandag 13 December, en ontving ik een aanstelling tot Waarn.-Secretaris.

Te Pretoria werd nu eindelijk begrepen dat al die vergaderingen en protesten geen onzin waren, zooals zij het noemden. De Kol. Secretaris had natuurlijk het gebeurde te Kaalfontein gerapporteerd, en dat er blijken waren, dat de Boeren besloten hadden tot verzet, en de

datum van de Volksvergadering veranderd was. Toch werd niets gedaan. Sir Owen Lanyon toonde de eigenaardige bekwaamheid, om zich door de Boeren gehaat te maken, geëvenaard aan het gemak waarmede hij alleen dat geloofde wat hem te pas kwam. In Pretoria, omringd door ambtenaren, meest door hemzelve benoemd, deed hij geen moeite om buiten die eigen kring te zien waarin hij leefde. Op 6 December verscheen een Proclamatie, beginnende met aanhaling van de gebeurtenissen te Potchefstroom, en luidende:—

„Ik wensch derhalve de aandacht van deze personen te vestigen op de zeer ernstige verantwoordelijkheid welke zij op zich nemen, wanneer zij aldus in open uitdaging der wet handelen.”

Dan herinnert hij dat H.M. regering zulke handeling niet kan of zal ongestraft laten, en waarschuwt hen tegen het bijwonen der Vergadering, daar allen zullen verantwoordelijk gehouden worden in hunne personen, eigendom enz.

De proclamatie eindigt: „Het is ten voordeele van het land, en in het belang van het land, dat de verzekering gegeven wordt, dat het H.M. goedgunstige bedoeling is, dat hare oppermagt in deze provincie zal worden omhoog gehouden, en de plaatselijke regering zal eenigerlei maatregelen nemen, welke in hunne meening noodig is om gehoorzaamheid aan de Wet te verzekeren, eerbied voor hare ambtenaren, en de handhaving van het gezag der Britse Kroon.” (Gov. Gazette 6 Dec. 1880.)

Op 7 December vonden wij dat de regering zeide bereid te zijn om eenige redelijk verzoeken van de Boeren betreffende vertegenwoordiging toe te staan.

Door den heer C. W. White werd in de Engelse Uitv. Raad te Pretoria een voorstel gedaan, waarbij hij sprak van de Boeren als strijdende voor hunne vrijheid, en gaf de raad, dat stappen zouden genomen worden om de Boeren tevreden te stellen. Dit voorstel werd onmiddelijk door den Staats-Procureur onderdrukt, die zeide: „Het achtbare lid voor Pretoria, in zijn rede over de laatste gebeurtenissen, heeft van de Boeren gesproken als strijders voor hunne vrijheid. Ik kan die opmerking niet laten

voorbijgaan. Zij die de wettig samengestelde autoriteit van het land wederstaan, kunnen geen strijders voor vrijheid genoemd worden. Ik zeg, en doe dit zonder vrees van tegenspraak, dat er nu meer vrijheid in het land is dan van te voren. Het verzet tegen de regering nu, is verzetten tegen de benoeming van den Landdrost, en even als toen, zoo ook nu, zal de regering toonen dat de wettige autoriteit van het land geëerbiedigd moet worden."

Het is opmerkelijk hoe niettegenstaande de gebeurtenissen van af 11 December 1879, die duidelijk toonden, dat de Boeren van Potchefstroom tot daden overgingen, en den toestand met den dag ernstiger werd, de autoriteiten in Pretoria nog steeds in den waan bleven dat zij niets te vreezen hadden. Dit blijkt uit brieven en rapporten, naar Engeland en elders. Op 4 December schreef Sir Owen Lanyon aan Sir George Colley, Goeverneur van Natal: „Het zal mij verwonderen als de Boeren openlijk iets doen." Op 5 December, refereerende naar het onderhoud met de Boeren-leiders te Kaalfontein, schreef hij aan Lord Carnarvon: „Het gerapporteerde onderhoud strekke tot bewijs van datgene waarop ik reeds Uwe aandacht bepaalde dat noch de voormannen, noch het Volk, weten wat zij willen, behalve dat zij tegen betaling van belasting zijn, of tegen onderwerping van de wetten van den Staat. Een herlezing van vroegere rapporten, over gesprekken tusschen Ambtenaren, en deze leiders, zal U toonen, dat de argumenten nu door den heer Kruger gebruikt, dezelfde zijn, als bij deze gelegenheid aangewend, van af de Annexatie, dat is nu drie jaren en acht maanden geleden."

Op 11 December schreef hij aan Sir George Colley: „De Boeren zijn niet in staat eendrachtig te handelen, zij zijn aarts lafaards (mortal cowards) wat zij dus al mogen doen, zal niet verder gaan dan een vonkje in de pan."

Door al zulke rapporten van een verantwoordelijk ambtenaar, werd zelfs Sir George Colley misleid, en sloeg geen geloof aan een welmenende waarschuwing, die zelfs door Sir Th. Shepstone bespottelijk gemaakt werd. In

een brief op 26 December aan Lord Kimberley, zeide Sir George Colley: „Drie weken geleden kwam mij een lojale Boer uit Utrecht spreken, en zijn ernstige overtuiging dat er werkelijk gevaar bestond, maakte zulk een indruk op mij, dat ik Sir Th. Shepstone verzocht hem te ontmoeten, en daarna de zaak met mij te bespreken, maar Sir Th. Shepstone, toen hij hoorde wat de Boer te vertellen had, lachte, en gaf als zijn ernstige overtuiging, dat het slechts grootspraak was, en dat men misbruik had gemaakt van de vreesachtigheid van de welmeenende Boer.

Dit noopte mij geen gewicht aan de waarschuwing van deze man te hechten."

Keeren wij terug tot Paardekraal.

Zondag 12 December. Onvergetelijk voor hen die dien dag te Paardekraal waren. Door mannen, vrouwen en kinderen waren in voorgaande dagen klippen bijeengebracht en opeen gestapeld als een gedenkteeken, dat groot genoeg was als een verhoog te dienen, tot een plaats van waar de leiders de burgers konden toespreken.

Op het verhoog stond een kleine tafel met een Bijbel. Om de tafel, voor zoo velen als er plaats was, zaten de voormannen, aan den voet in een halve cirkel zaten of stonden de burgers, mannen, vrouwen en kinderen. Mannen en vrouwen, grijs van haren en gebogen door den ouderdom, die jaren te voren hadden deel genomen aan de Groote Trek uit de Kaap-Kolonie met deszelfs moeiten en gevaren, aan de oorlogen tegen Selikaats en Dingaan, tegen de Engelschen te Congella, Boomplaats enz., voor wie deze dagen ongetwijfeld een herinnering aan het verleden bracht en in hunne zwakheid nog eens gereed waren aan eenig genomen besluit betreffende de vrijheid deel te nemen. Mannen en jongelingen, gedachtig aan de verhalen van Vader of Moeder, hoe zij moesten lijden en strijden om het bestaan, nu op hun beurt bereid om te strijden voor hunne vrijheid. Het gezicht van zoovele menschen, één van zin en één van doel, maakte een geweldige indruk op mij, het bracht mijne gedachten honderde jaren terug aan de strijd voor vrijheid in mijn geboorteland, en verstrekte mijn voornemen om mijn nieuw vaderland getrouw te zijn.

Het was 10 uur in den morgen. Ds. van Warmelo van Heidelberg nam plaats voor de tafel. Na een gebed en zingen van een psalm las hij de uitnodiging voor die hij ontvangen had, en met een van aandoening trillende stem riep hij: „Aan zulk een beroep kan ik geen weerstand bieden. Gij hebt mij geroepen — hier ben ik, en zal met U gaan en staan.”

(Een paar maanden vroeger was aan de Predikanten van de Hollandse kerken een uitnodiging gezonden om deze vergadering bij te wonen. Ds. van der Hoff was te oud en zwak om te komen, zoodat Ds. van Warmelo de eenige was die kwam).

Hy was een der gevoeligste predikers van zijn tijd, zijn voorkomen, zijn stem had invloed op het gemoed, men voelde dat wat hij zeide, kwam van het hart, en wat hij predikte, hij ook geloofde. Ongelukkig ben ik zijn tekst vergeten, maar zijne hoofdpunten waren — een vast vertrouwen op God die alles beschikt, ootmoed in alle handelingen, eendracht, vaderlandsliefde, volharding, moed, — dit deed veel om de harten nog vaster aan elkander te binden. In den avond was er weder dienst, en vertrok hij naar Heidelberg den volgende dag, alwaar hy, als ook op andere plaatsen, steeds terzijde van het Volk stond, om het met woord en daad te steunen.

Maandag 13 December 1880, ten 10 ure 's morgens vergaderde de Volksraad in de groote Comité-tent, met den heer C. J. Bodenstein als Voorsitter, en nam ik, na beëdigd te zijn, mijn plaats als secretaris. Dit was niet de imponerende vergadering met zwarte manel en witte das, zooals door de Wet voorgeschreven, maar in gewone dagelijkse kleeding, heel eenvoudig.

Behalve de Voorzitter waren tegenwoordig—P. J. Joubert, D. P. Taljaard, S. Prinsloo, P. de la Rey, J. Duvenage, J. Maré, C. B. Otto, P. H. Venter, C. van Rooyen, T. Dreyer en M. W. Vorster, vertegenwoordigende de distrikten Potchefstroom, Heidelberg, Pretoria, Wakkerstroom, Bloemhof, Marico en Rustenburg.

Na de opening werd den heer W. E. Bok beëdigd als staatssecretaris. Daar de heer P. J. Joubert benoemd was als Komdt.-Generaal, en de heer J. P. Maré als lid

van den Raad, werden in hun plaats als leden van den Volksraad benoemd de heeren J. H. Potgieter en J. P. Otto. Daarna werden als leden van het Driemanschap beëdigd de heeren S. J. P. Kruger, P. J. Joubert en M. W. Pretorius. (Alle eed-vormen waren door mij geschreven en zijn in het Staatsargief).

Na de Aanspraak van de President, beantwoord door den Voorzitter, kwam aan de orde een proclamatie opgesteld door Dr. E. J. P. Jorissen, die door den Staats-Secretaris werd voorgelezen. De Raad besloot:—

1. Dat die proclamatie ter goedkeuring aan het Volk zal worden voorgelezen, dan overhandigd aan Komt. P. A. Cronje om te Potchefstroom te laten drukken.

2. Dat een afschrift daarvan met kennisgeving van het herstel der Regering van de Z.A. Republiek, zal gezonden worden aan de Engelsche regering te Pretoria.

3. Dat in ieder district van het land een Comité zal benoemd worden om geld in te zamelen tot dekking van onkosten, zulke gelden later te worden verrekend, bij de betaling van verschuldigde belasting.

De Raad ging toen in geheime zitting, alle toegang tot de tent werd afgesloten, aan het einde waarvan de Raad verdaagde. (Deze notulen zijn nooit gepubliceerd, maar zijn in het Argief).

In den middag werden de burgers bijeen geroepen voor de lezing der proclamatie door den Staat-Secretaris. Op het verhoog stonden de leden van de Regering. Den heer Bok begon te lezen, maar zijn stem was niet sterk genoeg voor de groote menigte die zich een eind uitstreckte, en ik werd geroepen om het te lezen. Gedurende de lezing was er de grootste stilte, dat aan het einde nog eenige oogenblikken duurde, toen gingen alle hoeden af, het was alsof ieder bij zich zelve de eed herhaalde, maanden te voren te Wonderfontein genomen. Iets later vertrok Komdt. Cronje met 400 bereden en gewapende burgers naar Potchefstroom. In den morgen van 15 December was er nog een korte zitting van den Volksraad, die toen tot nadere kennisgeving verdaagd werd, en in den middag brak het kamp op en vertrok. Waarheen? Dat

wist de regering alleen, daar de bestemming geheim gehouden was. In verband hiermede, zegt Dr. Jorissen in zijn *Transvaalse Herinneringen*: „Drie-vier uren hebben wij op en neder gewandeld, wij beiden alleen, Kruger en ik. Ik verlangde onmiddellijk opbreking van het kamp te Paardekraal, natuurlijk na de Administratieve maatregelen te hebben genomen, en optrekken naar een vast centraal punt in den staat, van waaruit wij meester konden worden van het geheele land. Alles kwam er mijns inziens op aan, indien wij onze Regering herstelden, van het eerste oogenblik af ook als Regering op te treden, niet hier of daar in de wildernis te huizen, maar ons werkelijk meesters van het land te toonen. Heidelberg was daartoe de aangewezen plaats, aan de Britsche regering moest het gemakkelijk gemaakt worden, ons als oorlog voerende mogendheid te erkennen. Wij hadden immers altijd de theorie vast gehouden wat wij — nooit berust hebbende in de Annexatie, — ons het recht voorbehouden hadden op eenig gegeven oogenblik het bestuur van zaken weder in handen te nemen. Een vast punt, geschikt centrum voor de regering was daartoe noodig. Na lang onderling overleg trad den heer Kruger tot mijne zienswyze over. Voorlopig bleef het besluit, door ons beiden genomen, geheim.”

Onder de burgers was algemeen de gedachte dat wij naar Pretoria gingen, daar de marsch in die richting was. De marsch ging langzaam door het veld een heel eind van eenige weg tot de zon onderging, en toen werd halt gehouden. Laat in den avond werd de marsch hervat door de burgers te paard, de wagens zouden later volgen. Aan de veranderde richting werd bemerkt dat Heidelberg de bestemming was. Omtrent 10 uur in den morgen van de 16e waren wij in het dorp en werd bezit genomen van het Landdrost Kantoor en de Transvaalsche vlag geheschen. In den middag kwamen de wagens, en werd een lager gevormd buiten het dorp. Het antwoord van de regering in Pretoria op de kennisgeving van onze regering was een proclamatie waarin de Boeren rebellen genoemd werden, met allerlei dreigementen, waaraan niemand zich stoorde. Het overgroote deel van de dorps-

bewoners was aan onze zijde, de weinige Engelschen, meest allen winkeliers, hielden zich eenzijdig en deden goede zaken, zoodat er geen moeilijkheid was.

Bericht was ingekomen dat de Regering in Pretoria order gezonden had aan zekere garnizoenen, waaronder die van Lijdenburg en Wakkerstroom, om naar Pretoria te komen en het was dus zaak dit te verhinderen, daar beiden reeds op weg waren.

Vrijdag morgen 17 December, kwam er bericht dat te Potchefstroom gevochten werd. Welke indruk dit maakte, zegt ons Dr. Jorissen: —

„Vroeg in den morgen werden wij gewekt door de komst van het Driemanschap, met de leden van den Uitv. Raad. Het aangezicht der heeren, vooral van Pretorius, stond strak. Slechts nieuws, zeide hij, uit Potchefstroom. Inderdaad, wij vernamen spoedig, hoe daags te voren een 15 tal Boeren, door Cronje op verkenning gezonden, aangeschoten waren geworden door de Engelschen, en mitsdien voordat wij nog eenige onderhandelingen hadden kunnen voeren met de Britsche regering te Pretoria, de oorlog was uitgebroken. Onnoodig de ernst van het oogenblik te teekenen, merkwaardig ook de verschillende houding der hoofd personen. Wij waren als ernstige mannen de zaak begonnen, en moesten nu voor de gevolgen staan. Het eerst nam het woord de heer P. J. Joubert. Zich tot mij richtende sprak hy: Het is Uw werk Dr. Jorissen, dat wij hier zijn, gij hebt ons naar Heidelberg gebracht, en nu ziet gij wat er van gekomen is. Ik zal dadelijk bevelen geven naar Paardekraal terug te gaan. Ieder zweeg na dien uitval, wij zagen elkander aan en zeiden niets. Misschien mag den heer Pretorius of Maré iets gesproken hebben, maar dit beteekende niets. Ten laaste wendde Kruger zich tot mij, en vroeg wat ik er van dacht. Ik antwoorde: Mijnheer de Vice-President, gij weet waarom ik hierheen heb willen gaan, en ik wacht op Uw oordeel. Hij zweeg nog een poos, zag mij diep in de oogen, en zeide: Neen — mijnheer Joubert, ik heb geweten waarom ik hierheen ben gegaan, en ik ga hier niet vandaan tenzij men mij met geweld wegjaagt.”

Van Heidelberg vertrok een kommando onder Generaal Frans Joubert in de richting van Middelburg, en een ander onder Komdt. Jan Lombaard in de richting van Wakkerstroom, om de aankomende Britsche troepen te keeren. Naar alle dorpen waar Britsche garnisoenen waren, werd een kommando gezonden, om die in te sluiten.

Te Potchefstroom hadden de Engelsche troepen buiten het dorp een aarden fort gemaakt, binnen het dorp was het Landdrost kantoor bezet door eenige soldaten en vrijwilligers. Twee gebouwen zuid van het Kerk- en Marktplaats waren bezet door Engelsche vrijwilligers, inwoners van het dorp, die er spoedig uitgehaald werden, en op de 18de gaf de vijand in het kantoor zich over, en wapperde de Transvaal vlag weder op zijn oude plaats. Aan het eind van de maand wapperde onze vlag in alle dorpen behalve Pretoria, Standerton en Wakkerstroom.

Een paar dagen na de bezetting van Heidelberg waren de heer M. J. Viljoen en ik benoemd als eene Commissie om vrijwillige geldelijke bijdragen te ontvangen, volgens besluit van den Volksraad. Hoeveel ontvangen werd, weet ik niet meer, maar het was bemoedigend hoe gewillig de burgers waren. Ieder gaf naar vermogen van £1 tot £20. Zelfs een arme weduwe gaf 5/- en haar zoontje 1/-. Dit werk duurde slechts een paar dagen, toen ik iets anders te doen kreeg. De weg van Natal naar Pretoria ging door Heidelberg. Verscheidene transportwagens, beladen met winkel-goederen voor Pretoria, waren aangehouden, en my werd opgedragen de goederen te doen afladen, en in een paar ledige gebouwen te bergen. Een paar dagen later werd my een onaangename taak opgedragen, namelijk het arresteeren van een persoon, die ik een paar jaren kende, nam: Dokter Woete. Hy was te Paardekraal gekomen, en bood zijne diensten als dokter, die door de regering aangenomen werden. Na de overgave van het Landdrost-Kantoor te Potchefstroom werden brieven van hem gevonden, die toonden dat hij een spion van de Engelschen was. Hy werd naar Potchefstroom gezonden, en door een Krygsraad ter dood veroordeeld. Genl. Frans Joubert kwam het eerst in aanraking met de

Engelse troepen op 21 December te Bronkhorstspruit en na een kort gevecht, waarbij de Engelschen groote verliezen hadden, werden de overigen gevangen genomen met al hun transport.

Het andere kommando was niet zoo voorspoedig, hetgeen te wijten was aan de zwakheid van den Komdt. In plaats van snel voorwaarts te gaan, trok hij zoo langzaam, dat de Engelsche troepen door een snelle marsch Standerton bereikten en daar bleven. Het kommando lagde een paar mijlen van het dorp aan de rivier. Een paar malen waren er klein gevechten tusschen patrouilles, doch het dorp werd nooit aangevallen.

Met de Engelschen in hunne kampen opgesloten, waren de plaatsbewoners volkomen veilig; de burgers, die hen vasthielden, waren allen van het distrikt waar de garnisoenen waren, zoodat vrouwen en kinderen die te Paardekraal waren, naar hunne plaatsen gingen.

Daar het te verwachten was dat er versterkingen van troepen van Natal zouden gezonden worden, werd besloten een sterk kommando naar de grens te zenden, maar er was een groot bezwaar, waarin voorsiening moest gemaakt worden. De burgersmacht die te Heidelberg gebleven was, bestond uit mannen van verschillende distrikten met verscheidenheid van wapens en ammunitie; wel had iedere burger een geweer en ammunitie zooals bij de Wet bepaald (30 schoten) en sommigen meer, maar toch was er niet genoeg voor een mogelijk lange oorlog.

De verkoop van ammunitie was onder contract van de Engelsche regering, en alleen te verkrijgen onder een permit van een Landdrost, en dan nog was de hoeveelheid die men op zulk permit kon krijgen, beperkt. Er waren gevallen waar een permit geweigerd werd, en waar men naar een winkel ging, en legde zijn geld op de toonbank, nam zooveel men nodig had, zonder hinder van de winkelier. Sedert de laatste Volksvergadering hadden burgers zooveel mogelijk ammunitie gekocht, sommigen in den Vrijstaat met behulp van burgers van dien Staat. Bij het gevecht te Bronkhorstspruit waren omtrent 300 geweren en een hoeveelheid ammunitie in handen der burgers ge-

vallen, die gegeven werden aan burgers die voorladers hadden, welke zoolang te Heidelberg zouden geborgen worden. Dan moest voorziening gemaakt worden voor kleeding, want vele burgers hadden geen andere bij zich dan wat zij aan het lijf hadden. Dit werd gevonden in de kisten op de in beslag genomen wagens, waarvoor de regering later betaalde.

Gen. Piet Joubert, 1880/81.

Genl. Joubert zou persoonlijk met het kommando naar de grens gaan, en het was met moeite dat ik kon meegaan. De President wilde mij in het eerst geen verlof geven. Als secretaris van den Volksraad, dus ambtenaar, was ik vrij van persoonlijke krijgsdienst, en hij had mij noodig in het kantoor voor ander werk, enz. Dit was niet naar mijn zin, maar ik kreeg een plan om los te komen. „President, de Volksraad is een civiel lichaam niet waar?” „Jawel.” „Door afkondiging van de krijgswet hebben

alle civiele kantoren opgehouden te werken, en ben ik geen ambtenaar meer, maar slechts gewoon burger.” De President zag mij aan, en zeide met een glimlach: „Jij is slim, nu ga dan maar.” Op 27 D cember vertrok het kommando van Heidelberg — 800 man. Het maakte geen militaire vertooning volgens Europeesche ideeën, geen uniform, allen in gewone kleeding van verschillende soort en kleur, zoodat de Generaal en Offisieren niet van de mannen te onderscheiden waren, maar paarden en wagens waren in de beste orde. Geen wagens en tenten waren meegenomen, die zouden later volgen. Slechts een kleine wagen met ammunitie, getrokken door 8 muilen ging mede, Wegens regen en zware weg ging de marsch langzaam, met een Veldcornet en 25 man omtrent een mijl vooruit, de halt-plaats aangegeven door Genl. Joubert. Op een morgen, met het breken van den dag, vertrok de voorhoede, waarbij ik was; een half uur later te worden gevolgd door de hoofdmacht. Even na zonsopgang kwamen wij bij een plaats, en vonden de vrouw des huizes bezig boter uit een karn te halen. Wij hadden dien morgen niets gegeten, en vroegen of wij de karnemelk konden krijgen, dat met alle vriendelijkheid gegeven werd. Wij dronken zooveel wij lusten, bedankten de huisvrouw, en reden verder. Vrolijk reden wij voort, maar het duurde niet lang toen de karnemelk zich deed voelen, mogelijk aangewakkerd door schudden op het paard. Dan bleef een man achter, dan weer een ander, ook wel drie of vier. De hoofdmacht haalde ons in, en wij waren den heelen dag de achterhoede en hadden daarbij de spot en lach van de anderen te verduren.

Voor wij bij de grens kwamen werd afgezwaaid in de richting van Wakkerstroom, tot bij een hooge rand, omtrent 6 mijlen van het dorp. Een patrouille van 50 man onder een komdt. werd naar de grens gezonden, van waar dag en nacht iemand na Laingsnek ging, om tydig bericht te zenden als Engelse troepen van Natal kwamen.

Eenige dagen later kwamen de wagens, en werd een vierkant lager getrokken met de ammunitie-wagen in het midden, en daar het maanlicht was, waren er slechts twee

wachten, een bij de ammunities wagen en een op de hoogte, van waar men een vergezicht had in de richting van Wakkerstroom. Op een avond had ik de hoogte beklommen; beneden was het lager duidelijk zichtbaar in de heldere maanschijn; hier en daar waren mannen in gesprek, jonge mannen, bezig met een of ander spel, en het panorama bracht in mijn gedachten de verhalen van oude Voortrekkers, hoe zij langen tijd te zamen in lagers moesten wonen voor hun veiligheid. In mijn verbeelding zag ik die lagers, niet open als deze, maar met de wagens dicht aan elkander en gesloten met doornbomen. Ik zag mannen in groepjes bijeen, mogelijk sprekende over hun toestand; bij de vuren, vrouwen en meisjes, bezig de avond maaltijd gereed te maken, om hen speelden kinderen, en het was alsof ik hunne stemmen en gelach kon hooren. Terwijl ik zoo zat te droomen, verzezen stemmen aan een kant van het lager beneden, zingende Psalm 65: „De lofzang klinkt uit Zions Zalen.” De stemmen van zoovele mannen, oprijzende uit de laagte en door den afstand verzacht, maakte groote indruk op mij. Eenige minuten was het stil, toen klonken de toonen van het avondlied, en ik dacht, zoo moeten de Voortrekkers geleefd hebben.

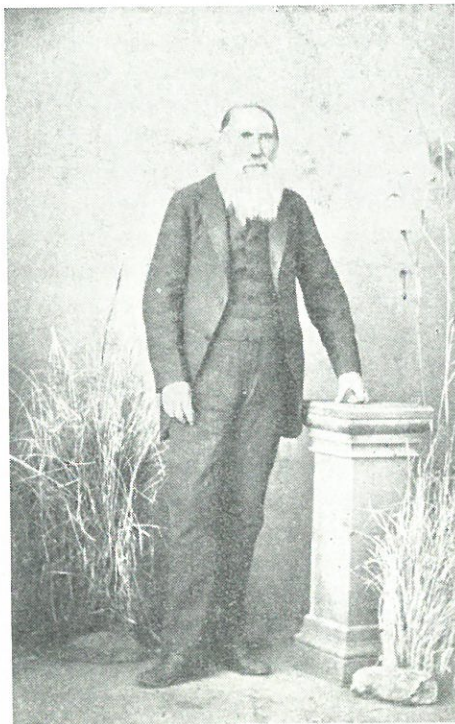
Te Wakkerstroom was een klein Engelsch garnizoen gebleven, en door een patrouille werd ontdekt dat soldaten op een plaats dicht bij het dorp, bezig waren haver te oogsten. Zij kwamen 'smorgens, en gingen tegen zononder terug naar het dorp. Daar wij de haver ook konden gebruiken, gingen 24 mans onder Veldkornet Andries Vorster in den avond daarheen, om de haver te nemen. Toen in den morgen de soldaten weder kwamen, ontstond een kort gevecht waarbij de soldaten terug trokken.

De haver werd verzameld, en in een paar wagens naar het lager genomen. Deze gebeurtenis had eenig leven in de eentonigheid gebracht, en het plan werd besproken tot een aanval op het Engelsche kamp. Door wie dit begonnen was, weet ik niet, maar onze leider was Komdt. Gert Engelbrecht van Standerton. Reeds vroeger was dit aan Genl. Joubert voorgesteld, maar geweigerd, op grond zooals hij zeide dat er te weinig ammunities was, en wij

alles zouden noodig hebben voor een harden strijd tegen troepen die van Natal mochten komen. De Generaal had in zoover gelijk, maar het plan had ook zijn voordeel; het Eng. garnizoen kon niet zeer sterk wezen, want het grootste deel was in Standerton opgesloten. Het Eng. kamp was een klein eind buiten het dorp, niet ver van een hoogte, die het dorp overzag; een deel van dien kant aanvallend, en een ander van het dorp, was er weinig twyfel dat zij zouden overgegeven hebben. De wapenen en ammunities aldaar zouden ons ruimschoots vergoed hebben. (Na de oorlog werd bekend dat er 120 soldaten van alle rangen waren, en omtrent 45 vrijwilligers).

Komdt. Engelbrecht was niet de man het plan op te geven. Hy besprak het met mij, en er zou getracht worden heimelijk 100 man bijeen te krijgen. Binnen een paar dagen was alles gereed, en in den avond verlieten wij het laager in groepjes van twee of drie naar een vooraf bepaalde verzamelpplaats. Zoover wij wisten had de Generaal geen kennis van het plan, maar wij waren nog geen 2 mijlen van het lager, toen een adjudant van den Generaal ons achterhaalde met: „Die Generaal seg julle moet dadelijk terug kom.” Buiten het lager stond de Generaal ons in te wachten. „As julle so graag in die nag wil rij gaan dan naar die nek — Laingsnek en blij daar tot ik kom.” Wij gingen tot Coldstream en bleven daar tot den volgende dag, toen het geheele lager kwam. Den avond van ons mislukt plan had de Generaal bericht ontvangen dat Eng. troepen van Maritzburg tot Newcastle waren gekomen, en wij vertrokken naar Laingsnek als de beste plaats voor verdediging.

G. M. J. VAN DAM.

GEN. FRANCOIS GERHARDUS JOUBERT.

Generaal François Gerhardus Joubert is op 27 November 1827 gebore en het as kind die Groot Trek meegemaak. In die oorlog van 1880/81 was hy generaal, en het as sodanig die slag van Bronkhorstspuit gelewer. Hy was ouderling van die Gemeente van Chrissiesmeer waar hy die hoeksteen van die kerkgebou gelê het. Ons druk hier die redevoering af wat hy by die geleentheid gehou het. Hy is in 1903 oorlede.

HOEKSTEENLEGGING.

De plechtige hoeksteenlegging van de Ned. Herv. Kerk te Chrissiesmeer, district Ermelo, was bepaald op 20 April 1892. Reeds vroeg in den morgen zag men van alle kanten rytuigen en paarders aankomen, zoodat om 10 uren reeds een aanzienlyke gemeente byeen was. Ten 11 ure precies, nam de plechtigheid een aanvang in een daarvoor ingerichte plaats, waar men in de koelte staan of zitten kon. Ouderling F. G. Joubert stond op en deelde de gemeente mede dat de beide predikanten van de Herv. of Ger. Kerk door hem waren uitgenoodigd deze plechtigheid by te wonen, doch de predikant van Ermelo had goed gedacht op die uitnoodiging een afwyzend antwoord te geven, en de predikant van Carolina om in het geheel geen antwoord te geven. Het speet hem echter, want hy had gedacht dat door hunne tegenwoordigheid menig misverstand uit den weg zou zyn geruimd. En daar het de gemeente bekend is, dat sedert lang behoefte gevoeld is aan een kerkgebouw alhier, zoo is een Bouwcommissie samengesteld, en die heeft aanzoek gedaan by den bestuurder van de compagnie alhier, om een stuk grond voor dat doel, en het is door zyne tusschenkomst dat de gemeente van de compagnie een stuk grond gratis verkregen heeft, alwaar de kerk op gebouwd wordt. Die grond is omtrent 50 treden in 't vierkant groot, en als het opgemeten is, zal de gemeente er transport van krygen. Ook is verkregen vrye uitspanning op het plein, en water- en weiderechten, alles onder een servituut dat het voor niets anders gebruikt zal mogen worden dan alleen voor kerkelyke doeleinden, en ook kan het niet overgemaakt worden op eenig persoon of corporatie. Wanneer de Herv. Gemeente ophoudt te bestaan in het district Ermelo, valt alles weder terug op de compagnie of hare opvolgers.

Ik zeg den bestuurder van de compagnie hartelijk dank voor zyn onvermoeide pogingen voor ons aangewend tot het verkrygen van dien grond, en versoek hem de tolk van de gemeente te willen zyn om onzen dank schriftelyk aan de compagnie over te brengen. Ter eere en nagedachtenis van Parker, Wood & Co. zal de brief van afgifte in den hoeksteen worden gelegd, want het is een bewys van hun vryzinnig en verdraagzaam grondbeginsel. Nu ik het woord vryzinnig gebruikt heb, acht ik het noodig er iets meer over te zeggen, terwyl er vroeger gebruik of liever misbruik van gemaakt is voor verdachtmaking. Men heeft het wel doen voorkomen alsof het leer-vryheid beteekent, en dat is niet zoo; het beteekent meer godsdienstvryheid, verdraagzaamheid, dat ik een ander gun van harte, wat ik zelf wensch te genieten, en ik wil niemand dwingen om te gelooven hetgeen ik geloof; terwyl ik niet wil gedwongen worden om te gelooven wat een ander gelooft. Zoo is het zuivere en echte Protestantisme het tegenovergestelde van Roomsche.

En door de Bouwcommissie is aan my opgedragen, de leiding en verrichtingen van dezen dag. Hoewel niet zonder schroom, het ik het aangenomen, maar of ik in staat zal zyn die taak behoorlyk te volbrengen, daar twyfel ik zelf aan, want ik ken myn eigen zwakheid en tekortkomingen. Ook de aangezichtspyn, die my zoo gedurig kwelt, maakt my het spreken maar zwaar en somtyds ook geheel en al onmogelyk, zoodat ik maar zacht, langzaam en onduidelijk spreek, en boven dat ben ik geen Aäron. Ik ben maar een Mozes in het spreken. Ik heb my echter voorgenomen by deze gelegenheid een kort, vluchtig en beknopt overzicht te geven van de geschiedenis der kerk van de vroegste tyden af tot op onze dagen. Voor wy daartoe overgaan zingen wy van Psalm 118 v. 12. Na het zingen werd broeder Eksteen uitgenoodigd voor te gaan in het gebed, waarop door hem een krachtig en indrukwekkend gebed werd gedaan. Vervolgens werd voorgelezen uit het boek Ezra hoofdstuk 3 en het eerste gedeelte van hoofdstuk 5 tot en met vers 11.

Toen sprak Ouderling Joubert nagenoeg als volgt: Uit het zooveen voorgelezene blykt dat de dag, waarop de hoeksteen gelegd werd van den tweeden tempel te Jeruzalem, voor Israel niet alleen een dag van blydschap, maar ook een dag van droefheid was. Het was voor hen een dag van blydschap, omdat zy toen weder het vooruitzicht hadden van God welhaast te mogen dienen in een tempel, zooals in vroeger dagen; een voorrecht waarvan zy toen reeds 60 jaren lang verstoken waren. Maar het was voor hen toch ook een dag van droefheid, niet zoozeer omdat zy zoo gedurig belaagd werden door hunne vyanden, waardoor zy telkens in het bouwen van den tempel verhinderd werden, doch de ouden van dagen onder hen, die den eersten tempel gezien hadden, en toen zy het fundament van den tweeden aanschouwden, zagen zy wel dat die op verre na niet zoo groot en zoo prachtig zou zyn als de eerste tempel was en zy verhieven hunne stemmen en weenden luid.

Ook voor ons is de dag van heden een dag van vreugde, omdat ook wy met Israel het vooruitzicht deelen van God welhaast te mogen aanbidden in dit bedehuis. Hoewel deze dag voor ons niet zoozeer een dag van droefheid is, zal een ieder nochtans gevoelen dat deze dag voor ons allen aandoenlyk is; tenminste ik gevoel my aangedaan, wanneer ik terugdenk met die ouden van dagen in Israel, en dat ik myn gedachte laat vliegen over het verleden heen, dat is over het menschedom, of over de kerk van vroegere dagen. Ik wensch niet veel te zeggen; toch gevoel ik er behoefte aan, om by deze gelegenheid iets te zeggen met betrekking tot den mensch, die daar leeft buiten het licht des Evangelies, zonder kennis des Gods, en alzoo zonder God in de wereld, hoewel de aandrang tot godsdienst den mensch ingeschapen is. Ik zeg de aandrang tot godsdienst is den mensch ingeschapen. Hy gevoelt in zyn binnenste, dat is in zyn ziel, dat er een Godheid, een hooger wezen bestaat dan hy zelf is, die waardig is van den mensch gediend te worden; en dat Hy er ook behagen in heeft, wanneer de mensch hem dient, de behoefte aan godsdienst en de aandrang tot

dezelve, dryft den mensch tot Gods vereering. God niet kennende en niet wetende wie en waar God is, zoo maakt de mensch hemzelve goden van hout of steen, voor dewelke hy nederknielt, en waaraan hy goddelyke eer bewyst. De mensch alzoo zyn afgodsdienst verricht hebbende, gevoelt zich gerustgesteld, voldaan en tevreden; dat is een duidelyk en onwederlegbaar bewys van de ingeschapene kennis Gods en de behoefte en aandrang tot godsdienst, die er in den mensch bestaat.

Doch de mensch, zooals hy door God geschapen is, stond op een geheel ander standpunt; want God schiep den mensch naar Zyn beeld, dat is in volmaakte kennis Gods gerechtigheid en heiligheid; en de mensch alzoo geschapen zynde, was in staat God volmaakt en oprecht te dienen. Maar de mensch is niet lang in die volmaakte staat gebleven; want aanstonds na de schepping is de sondeval gevolgd, waardoor de mensch vervreemd is van God, verduisterd in het verstand en onbekwaam om God naar waarheid te dienen. Van Adams godsdienst is ons niets beschreven; het is waarschynt dat er in zyn godsdienst niets merkwaardigs voorviel, of dat wetenswaardig is voor den mensch. Het godsdienstig verhaal begint eerst by Adams zonen; daar lezen wy dat Kain en Abel offerden den Heere. Het was een duistere en schaduwachtige godsdienst, van God zelve ingesteld en den mensch bevolen. Die godsdienst bestond in het slachten en verbranden van dieren, ook koren, meel, vruchten, wyn, olie, zout en andere voorwerpen, en hoewel wy het niet in den Bybel vinden dat Adam ook geofferd heeft, kunnen wy het toch gerust en veilig aannemen, dat zulks geschied is en dat zyne zonen in den godsdienst zyn voorbeeld en ook zyne lessen en bevelen gevolgd hebben. Abel offerde den Heer waarschynt aan gehoorzaamheid aan God. Kain daarentegen deed dat misschien maar uit gewoonte, omdat hy het zoo menigmaal van zyn vader heeft zien doen, en ook wel zal medegedaan hebben, en van daar dat God Abels offer aannam en Kain's niet. Kain, toen nydig zynde of jaloersch of afgunstig op zyn broeder Abel, sloeg hem dood. Dat is de eerste menschenmoord die op aarde ge-

pleegd werd, en het is opmerkelyk, dat het niet alleen een broedermoord maar ook een godsdienstmoord was, want ter wille en uit oorzaak van den godsdienst is die moord gepleegd; zoodat wy ons niet behoeven te verwonderen, dat er in latere dagen zooveel duizenden en nogmaals tienduizenden van menschen om het leven werden gebracht ter wille van den godsdienst, op de wreedste en allerguwelykste manieren, en dat zal zoo voortduren tot aan den jongsten dag. Iemand zal wellicht denken dat is te veel gezegd, want in onzen dagen wordt geen mensch meer ter wille van den godsdienst ter dood gebracht. Het is by ons een algemeen aangenomen beginsel dat de godsdienst vry is, dat niemand mag worden bemoeilyk ter wille van zyn godsdienstige begrippen. Het is ons een gruwel wanneer wy maar hooren van openbare of publieke moorden; maar die zoo denken vergissen zich deerlyk, want men zal my toch toestemmen, dat de godsdiensttwisten in onze dagen nog voortduren, en dat die gevoerd worden op het hevigste en somtyds tot op het alleruiterste. Wie zegt ons hoeveel vrome zielen die niet onder zulke godsdiensttwisten wegwynen en door den dood naar hun graf gesleept worden. Het is waar, in onze dagen worden geen zagen en bylen, moordschavotten en brandstapels meer gebruikt; doch er zyn ook andere moordtuigen, die even gevaarlyk zyn en die ook hunne slachtoffers eischen. Een er van is de tong van den mensch; de eene mensch wordt met de tong gedood, en een ander wordt doodgeschreven met de pen. Waar zooveel godsdiensttwisten bestaan, bestaat ook haat en nyd, en Christus zelf heeft gezegd, die zyn broeder haat is een doodslager, en de geschiedenis van Kain en Abel toont ons duidelyk aan waartoe godsdienstaat den mensch niet vervoeren kan, zoover dat hy zyn eigen broeder niet ontziet.

Doch keeren wy liever tot de geschiedenis terug. De godsdienst, zoo als door Kain en Abel verricht, werd voortgeplant van geslachten tot geslachten. Daar er in dien tyd nog geen geschreven woord bestond, geschiedde het door overlevering van de vaders tot de kinderen. Wy

lezen van menig godvruchtig vader die den Heer geofferd heeft; ook een Noach, toen hy uit de ark ging, bouwde een altaar en offerde den Heer brandoffers en dankoffers. De rook der offers steeg op ten hemel, en de Heer rook dien liefelyken reuk en kwam neder en sloot een eeuwig verbond met Noach. Ook Abraham, Izak en Jacob bouwden altaren en offerden. De mensch in dien tyd had niet die juiste en heldere begrippen van die schaduwachtige godsdienst, zooals wy het er van hebben in onze dagen, onder het licht des Evangelies. Doch zy dienden den Heer in gehoorzaamheid aan God en oprechtheid des harten. De godsdienst was in dien tyd geheel vry; hy was aan geen persoon, tyd of plaats gebonden, een ieder, die wilde, offerde den Heer waar en wanneer hy zulks verkoos, en dat duurde zoo voort omtrent 3,000 jaren. Toen echter in de bedeeeling der tyden, of laat my dit liever met andere woorden zeggen, toen Israel uit Egypte trok, en toen zy de Roode Zee waren doorgestaan, sloegen zy voor de eerste maal hun leger op aan den voet van den berg Horeb. Toen zy de Roode Zee achter zich hadden, en zy wisten dat Farao met zyn heir daarin verdronken was, konden zy daar veilig eenige dagen vertoeven. Het was waarschylik om wat te bedenken van den schrik Farao's en ook om wat uit te rusten van die overhaaste vlucht uit Egypte. Het was toen dat God Mozes verscheen en hem riep op den berg, alwaar de Heer hem zyne wetten en inzettingen gaf, om aan Israel bekend te maken. De godsdienst werd toen duidelyk omschreven, er werden meer plichten bepaald, en de dienst zelfen werd in beperkter vorm gebracht; want van dien tyd af stond het offeren aan een ieder vry. God zelf wees Aäron aan als hooge priester, en den stam van Levi als priesters en Levieten om in den dienst behulpzaam te zyn. Wie toen offeren wilde, bracht zyn gave by den priester en hy offerde het in zyne tegenwoordigheid. Mozes als hy van den berg afkwam, maakte een tent of tabernakel, die voor Israel als kerk moest dienst doen naar de afbeelding hem door God op den berg getoond. Toen zy vandaar opbraken, togen zy de woestyn in en zwierven

40 jaren rond in de woestyn van Arabië, altoos hun tabernakel met zich voerende, waarin zy gedurig hun godsdienst verrichten. Toen zy eindelyk de Jordaan waren doorgetrokken, en zy zich voor goed metterwoon in het land Kanaän gevestigd hadden, bouwde Koning Salomo een prachtige tempel, die den tabernakel moest vervangen, en waarin de godsdienst van dien tyd af verricht werd. Die Mozaische of Joodsche godsdienst duurde zoo voort omtrent 1,500 jaren.

Toen in de volheid des tyds echter het Licht zelve op aarde verscheen, moest schaduw en duisternis wyken en ceremonien en voorbeelden moesten plaats maken voor het wezen en het tegenbeeld zelve. De godsdienst werd door Christus niet afgeschaft, want het wezen van de godsdienst is onveranderlyk; slechts de uiterlyke vormen werden te niet gedaan, en zoo werd de godsdienst als het ware in een ander kleed gehuld. Het Evangelie zooals door Christus op aarde verkondigd, werd na Zyn hemelvaart door Zyne Apostelen, en later door herders en leeraren 400 jaren zuiver gepredikt. Toen echter begonnen bygeloof en afval de kerk binnen te dringen in Griekenland en ook in Rome, doordat een gedeelte van Italie's inwoners zich genoodzaakt zagen hun vaderland te verlaten ter wille huns geloofs. Zy togen uit en vestigden zich in een klein landschap, dat Piemonde genaamd werd, in de valleien van de Alpengebergten, vandaar dat zy Albigenzen en Piemonteezen genaamd werden, doch by ons beter bekend onder den naam van Waldenzen. Daar hebben zy dan ook hun geloof en godsdienst zuiver bewaard; zoodat zy nooit een Kerkhervorming noodig hadden. In dien tyd overstroonden Roomsche bygeloof en dwalingen geheel de Christelyke kerk. De Bybel was in dien tyd ongelezen en onbekend. Slechts Pauselyke instellingen en Roomsche kettery werden in de kerk geleerd, zoodat de Kerk als het ware in een donkeren nacht van duisternis gehuld was. Het ontbrak echter niet aan mannen door God verwekt, die gedurig optraden, als lichten schynende in de duisternis, doch met hun dood verdween ook het licht dat zy verspreiden, want aan een

algemeene Kerkhervorming werd toen nog niet gedacht. Die toestand duurde zoo voort omtrent 1,000 jaren; toen stond Johan Wiclif het eerst in Engeland op, en arbeidde met al zyn krachten aan de Kerkhervorming, zoodat Engeland zich verheugen kon dat in Wiclifs leeftyd het Evangelie byna geheel Engeland door zuiver gepredikt werd, maar met zyn dod daalde ook de hervorming in Engeland ten grave. Kort na hem stonden Johannes Hus en Hironymus van Praag echter in Boheme op, en zetten het aangevangen werk van Wiclif met kracht voort; doch hun arbeid was slechts van korten duur, want beiden ontvingen de martelaarskroon als loon voor hun arbeid, waarschylik omdat de tyd nog niet daar was in Gods raad bepaald, dat het licht des Evangelies op den kandelaar moest geplaatst worden om de duisternis te beschynen en te verdryven. Honderd jaren moesten er nog verlopen, voordat die tyd aanbrak, en toen stonden byna gelyktydig Ulrich Zwingli in Zwitserland, Maarten Luther in Duitschland en Johannes Calvyn in Frankryk op, en zy arbeidden met al hunne krachten aan de Kerkhervorming. Calvyn door de vervolgingen genoodzaakt zynde zyn vaderland te verlaten, vluchtte naar Zwitserland en vestigde zich in de stad Geneve; vandaar werden zyne geschriften spoedig wyd en zyd verspreid en gelezen. Een zyner meest beroemde geschriften wordt genoemd Calvyn's Institutie, d.i. onderwyzing in de Christelyke godsdienst, en is later de grondslag geworden van byna alle Protestantsche kerken.

In dien tyd beklom Leo X den Pauselyken stoel te Rome, doch met eene ledige en uitgeputte schatkist en een vervallen St. Pieterskerk in Rome. De kerk van Rome, door geldgebrek en gedurige oorlogen geteisterd, was in een vervallen toestand. Leo, voornemens zynde dezelve weder te herstellen en te verfraaien en daartoe geen geld bezittende, werd Johan Tetzel uitgezonden, tot het verkoopen van aflaatbrieven. Hy trok dan ook geheel Duitschland en Zwitserland door, met muilen beladen met balen vol aflaatbrieven. Iemand zal wellicht vragen: Wat is een aflaatbrief? Dat is, volgens de

Roomsche leer, dat de Paus en zyn gevolmachtigde de macht hebben iemands zonden te vergeven; niet alleen de zonden die men alreeds gedaan heeft, maar ook die men nog voornemens is te doen, waarvoor men dan een zekere som gelds betaalt, dan ontvangt men een geschreven kwitantie, dat zyne zonden vergeven zyn en dat hy het recht heeft op het eeuwige leven. Zoo ziet men dat die aflaten niet zoo zeer bestemd waren voor hen, die berouw in het harte hadden, maar die geld in hun zakken hadden. Maarten Luther, verontwaardigd over dien aflaathandel van Tetzel, en zonder iemand iets te zeggen of met zyn voornemens bekend te maken, schreef 95 stellingen of artikelen tegen den aflaathandel van Tetzel, en plakte die op 31 Oct. 1517 aan de deur van de slotkerk van Wittenberg. Daar het de volgende dag, 1 November, een feestdag was, waren op dien dag reeds duizenden bedevaartgangers of kerkgangers in Wittenberg samengestroomd, zoodat Luthers stellingen reeds op dien dag door duizenden gelezen werden. Ook werden exemplaren verspreid, en in veertien dagen tyds waren Luthers stellingen geheel Duitschland door gelezen en bekend. Ook te Rome kwam het den Paus ter oorde. Wy kunnen ons nauwelyks een denkbeeld vormen welke gewaarwordingen Luthers handelingen onder het volk verwekten; sommigen waren verblyd, sommigen verwonderd en anderen verschrift. Sommigen waren verblyd, want zy meenden nu eindelyk den men gevonden te hebben, die de moed en de bekwaamheid had om de Roomsche dwalingen te bestryden. Sommigen waren verwonderd, dat zoo een nietige monnik als Maarten Luther het durfde wagen om den Paus en de heilige kerk van Rome te wederstaan. Anderen waren verschrift, want zy meenden dat Luthers handelingen geen ander gevolg zouden hebben, dan dat de vervolging er slechts door vernieuwd en verdubbeld zou worden, doch Luther bleef onverzettelyk. Keizer en Paus zelf waren verontwaardigd, en Luther werd gedaagd voor den Ryksdag, die gehouden werd in de stad Worms. Luthers vrienden, beducht dat hem eenig onheil zou geschieden, smeekten hem niet op te gaan naar

Worms, want, zeiden zy, men zal u aldaar verbranden en uw asch in de rivier strooien, zooals zy met Johannes gedaan hebben. Luther zeide: al ontsteekt men een vuur van hier tot naar Worms, dat zoo hoog is, dat het aan den hemel reikt, ga ik er toch heen, en zoo vertrok hy dan. Zelfs langs den weg smeekten hem zyne vrienden niet naar Worms te gaan, want men is te Worms op u gebeten als duivels, doch Luther zeide: al zyn er in Worms zooveel duivels als pannen op de daken der huizen, ga ik er toch heen en zoo kwam hy dan ook eindelyk te Worms aan. Reeds den volgenden dag werd hy voor den Ryksdag gebracht en van hem werd geeischt, dat hy zyne geschriften, die uit meer dan 20 boekdeelen bestonden en waaronder ook de 95 stellingen waren, herroepen moest. Luther zeide, dat het niet raadzaam was zoo overhaast te werk te gaan, dat hy tyd van beraad noodig had om een weldoordacht en beslist antwoord te geven, want dat het een zaak is die der zielen heil betreft, en hem werd uitstel gegeven. Den volgenden dag werd hy weder voorgebracht en die eisch werd stoutweg herhaald, met byvoeging dat men van hem een kort en duidelyk antwoord verlangde, of hy herroepen wil of niet, ja of neen? Luther zeide, daar zyn keizerlyke Majesteit van hem een kort en duidelyk antwoord verlangde, zou hy een geven, dat noch horens, noch tanden heeft, n.l. dat hy bereid is alles te herroepen door hem geschreven indien men hem overtuigde uit de Heilige Schrift en door verstandige redeneeringen dat hy gedwaald heeft, en zoo niet, dan kan en zal ik niet herroepen, want dat het gevaarlyk is voor iemand iets te doen tegen zyn geweten, waarop hy deze merkwaardige en nooit te vergeten woorden uitsprak: Hier sta ik, ik kan niet anders, God helpe my, Amen. Luther kon den volgenden dag Worms veilig verlaten, want hy had een vrygeleide van den Keizer, doch na Luthers vertrek werd beraadslaagd, en hy werd in den Keizerlyken ban gedaan, d.i. het doodvonnis werd over hem uitgesproken, en er werd bevolen dat allen, die wisten waar hy was of hem ontmoetten, verplicht waren hem gevangen te nemen en aan de rechtbank over te

leveren, opdat het doodvonnis aan hem kon worden voltrokken. Luther bleef echter ongedeerd, want de keurvorst van Saksen nam hem in bescherming. Ook werd besloten de Hervorming met kracht en geweld tegen te gaan en geheel uit te roeien en te vernietigen; doch hoe Keizer en Paus ook al overeenstemden in het vervolgen van de Hervormers, waren zy toch niet in staat hunne voornemens geheel ten uitvoer te brengen. Politieke omstandigheden beletten hen daarin, doordat de Keizer in gedurigen oorlog gewikkeld was. Frans I, Koning van Frankryk, en ook de Sultan van Turkye deden gedurige invallen in Duitschland; ja, eindelyk kwam het zoover, dat Keizer en Paus in oorlog geraakten met elkaar. Aan vervolging ontbrak het echter niet; stromen bloeds doorweekten Duitschlands bodem. Doch onder alles schreed de Hervorming gestadig voorwaarts, en menige Duitsche vorst werd de Hervorming toegedaan; doch de vervolging werd zoo hevig, dat de Duitsche vorsten genoodzaakt waren een plechtig protest op te stellen, waarin zy protesteerden tegen de ten uitvoer bringing van het besluit van Worms, en vryheid van godsdienst eischten. Zy dienden hun protest in op 24 April 1529, by den Ryksdag, die gehouden werd in de stad Spiers, en van dien dag af werden de Hervormers Protestanten genoemd, naar het protest door de Duitsche vorsten ingediend; doch dat was tevergeefs. De vervolging werd zoo hevig, dat de Protestantsche leer-aars genoodzaakt werden een geloofsbelydenis op te stellen om daarmede aan te toonen dat zy geen rebellen en ketteren waren, waarvoor zy gescholden werden, maar vredelievende burgers van den Staat, gehoorzame onderdanen van den Keizer en eenvoudige Christenen, die niets meer, maar ook niets minder verlangden dan God te mogen dienen overeenkomstig de Heilige Schrift. Zy dienden hun geloofsbelydenis in op 24 Juni 1530 by den Ryksdag, die gehouden werd in de stad Augsburg; zoo wordt de Duitsche geloofsbelydenis de Augsburgsche Confessie genoemd; doch ook dat was tevergeefs. De vervolging woedde voort, zoodat ten laatste Gustaaf Adolf, Koning van Zweden, zich genoodzaakt zag, met zyn klein leger

Duitschland binnen te rukken. Hy landde op de kust van Duitschland op 24 Juni 1630, juist dien dag 100 jaren nadat de Augsburgsche Confessie ingediend was. Gustaaf Adolfs komst in Duitschland was niet om Duitsland zelve te beoorlogen, ook niet om het Duitse grondgebied aan het zyne te trekken, maar het was eenvoudig om de verdrukke en vervolgte Protestanten ter hulpe te snellen. Hy zette den oorlog dan ook aanvankelyk gelukkig voort; overal waar hy heentrok zegevierden zyn wapenen, en menig Duitse vorst schaarde zich aan zyn zyde, zoodat de oorlog bloedig gevoerd werd. Gustaaf Adolf sneuvelde eindelyk, maar zyn dood bracht geen vrede aan, want zyn dappere raadsman en eerste minister Oxenstierna nam het opperbevel over het leger op zich en zette den oorlog hardnekkig voort. De Keizer toen ziende dat het Protestantsche leger dagelyks sterker en het zyne daarentegen zwakker werd, bood de Duitse vorsten vrede aan en waarborgde hun vryheid van godsdienst. Duitschland, door den oorlog geteisterd en de Duitse vorsten meenende verkregen te hebben, waarvoor zy de wapens hadden opgevat, n.l. vryheid van godsdienst, namen den vrede aan, legden hunne wapens neder en keerden naar hunne bezittingen terug, en zoo werd het kleine Zweedsche leger alleen gelaten met een weinig hulp van Frankryk. Van dien tyd af werd de oorlog dan ook wanhopig gevoerd. Nu eens waren zy overwinnaars, en dan weder werden zy overwonnen; doch zy schreden gestadig voorwaarts, totdat zy eindelyk hun beleg opsloegen voor de wallen van de stad Weenen, de hoofdstad van Oostenryk. De Keizer, toen geen kans op welslagen van den oorlog meer ziende, bood het Zweedsche leger vrede aan, en zoo nam de 30-jarige oorlog een einde terwyl de vrede gesloten werd in de stad Munster, waarby aan alle Protestanten vryheid van godsdienst werd waarborgd; zoodat het met recht de godsdienstvrede kan genoemd worden, en het is dezelfde vryheid van godsdienst, die van dien tyd af voortduurt en die ook wy nog in onze dagen genieten. Duitschland en meer omliggende landen konden zich aanvankelyk verheugen in dien vrede

en vryheid van godsdienst. In andere landen was dit echter niet het geval. In Frankryk was ook een tydlang vrede onder het bestaan van het Edict van Nantes, dat uitgevaardigd was daar Hendrik IV, waarby aan de Protestanten vryheid van godsdienst vergund was, doch toen dezelve door Lodewyk XIV werd herroepen, nam de vervolging opnieuw een aanvang, en het werd zoo hevig, dat duizenden zich genoodzaakt zagen uit hun vaderland te vluchten. Overal op de grenzen werden wachten geplaatst, en die in hun handen vielen, werden meedoogenloos vermoord. Sommigen werden teruggevoerd naar de kerken, en werden daar op de wreedste en allergruwelykste wyze om het leven gebracht. Die uitvlucht was zoo groot, dat men de ontkomenen begroot op 100,000 zielen en de gedoodden wel dubbel zoo veel. Aanvankelyk zwierven die vluchtelingen als ballingen op het platte land van Europa rond, of zy een schuilplaats mochten vinden, waar zy God konden dienen naar de inspraak van hun geweten. Het meest vestigden zy zich in Zwitserland en ook in Holland.

De Zuidpunt van Afrika, by ons beter bekend als Kaapstad, was reeds voor meer dan 100 jaren ontdekt geworden door den Portugeeschen zeevaarder Diaz, en was later door Holland in bezit genomen. Holland toen voornemens zynde aan de Kaap een volksplanting te stichten, zond Johannes Antonie van Riebeeck uit als eerste Gouverneur van Kaapstad. Hy ging aan boord op 14 December 1651 met eenige emigranten. Hy verliet Holland en zeilde uit de haven van Vlissingen op Kerstdag, 25sten December en op 6 April van het volgende jaar kwam hy te Kaapstad aan. Hy landde in Tafelbaai en toen hy aan wal stapte, knielde hy neder met de zynen om God te danken, en waar hy onder anderen deze merkwaardige woorden uitsprak: "Mocht Uw Hervormde godsdienst, Heere, ook in Zuid Afrika uitgebreid worden tot onder de woeste heidenen." Zoo werd de Hervormde Kerk van uit Holland in Zuid-Afrika overgeplant op 6 April 1652. Om-trent een maand later, in de maand Mei, kwamen er weder

twee schepen van uit Holland aan met 50 emigranten — en als zoodanig heeft de Hervormde Kerk in Zuid Afrika bestaan, deel uitmakende van de kerk in Holland, want van daar ontvingen zy hunne predikanten, en ook hunne kerkelyke wetten en bepalingen. Toen de Kaap later Engelsch werd, werd in de kerkelyke toestanden geen verandering gemaakt. Doch later werd de kerk afgescheiden van Holland, en het is omtrent in dien tyd dat de Britsche ordonnantie uitgevaardigd werd. Toen ook werd besloten om den naam der kerk te veranderen van Nederduitsch Hervormd in Nederduitsch Gereformeerd. Het is geschied in de Synode op 5 November 1842, en zoo bestond de Nederduitsch Hervormde kerk in de Kaapkolonie 190 jaren. Doch wy en onze vaders, die de Kaapkolonie verlaten hebben voor 5 November 1842, zyn uitgegaan als leden van de Nederduitsch Hervormde kerk, en hebben altoos als zoodanig blyven bestaan, waar dat wy ook de wildernissen zyn ingetrokken, totdat wy eindelijk van ons land een bewoonbaar oord gemaakt hebben. Toen werd door ons voor het eerst een beroep gedaan op de kerk van Holland en ontvingen van daar een predikant, maar toe hy in Delagoa Baai aankwam, overleed zyne vrouw aldaar; hy keerde weder terug en nam een beroep aan in de Kaap Kolonie; hy heeft aldaar in de Gereformeerde Kerk gediend tot zyn dood. Weder werd door ons een beroep gedaan op de Gereformeerde Kerk van de Kaap Kolonie, haar smeekende om voorziening in onzen geestelyken nood, doch tevergeefs. Het antwoord was, dat het onmogelyk was ons te helpen, want zeiden zy, „zelfs hier is nog gebrek.” Toen werd er weder door ons een beroep gedaan op de moederkerk van Holland, en ontvingen wy van daar onzen eersten predikant, nu wylen Ds. van der Hoff. Hy kwam in ons midden in 1852, juist 200 jaren na dat de Hervormde kerk in Kaapstad gesticht was. Onze kerk werd toen weder behoorlyk georganiseerd; wy kregen onze wetten en bepalingen, en kwamen alzoo onder een behoorlyk kerkbestuur. En zoo bestond de kerk in dit land. Gedurende de annexatie zyn er stemmen opgegaan om kerkvereeniging van vyanden van

den Staat; dat is echter blyven berusten; maar na onzen vryheidsoorlog is dat weder hervat, en al wat er toen over gesproken, geschreven en gedaan is, is niet noodig over te spreken, want het is ons allen goed bekend. Het ligt een ieder van ons nog versch in het geheugen, en zal zeker nooit door ons worden vergeten.

Ziedaar, broeders en zusters een beknopte schets van de geskiedenis van de kerk in het algemeen en van die der Hervorming in het byzonder. Ik denk dat het een ieder onzer nu duidelyk gebleken zal zyn, waarom het voor ons zoo onmogelyk is de naam der kerk prys te geven, want dat doende zouden wy het martelaarsbloed van onze Hervormde vaders met onze voeten vertreden. Ja, dat zou eene openlyke verklaring zyn dat onze Hervormde vaders niet waardig zyn dat wy hun naam dragen, daar God toch altyd getoond heeft met de kerk te zyn geweest, en met dezelve te willen blyven; want welke onweders of stormen over dezelve zyn heengetrokken of losgebroken, God heeft altyd zyn beschermende hand over dezelve genadiglyk uitgestrekt, zoodat wy ook heden hier staan als toonbeelden van Gods lankmoedigheid, gereed om een hoeksteen te leggen van een Hervormd kerkgebouw in dit district, waartoe wy wenschen over te gaan. Zingen wy vooraf van Psalm 68 vers 4.

Vervolgens werd voorgelezen het document dat in den hoeksteen zou worden gelegd, bevattende den naam van den hoeksteenlegger, den datum waarop hy gelegd werd, art. 1 van de N. H. Kerkwet en de brief van afgifte van den grond. Nadat dezelve in een bottel geplaatst en toegekurkt en in den hoeksteen gelegd was, liet men den hoeksteen langzaam zakken en werd door Ouderling F. G. Joubert vastgehouden, zoodat dezelve behoorlyk op zyne plaats nederkwam.

Nadat de hoeksteen behoorlyk gelegd was, zeide Ouderling Joubert: „Wy moeten ons niet te veel verdiepen op dit fondament, want het vaste Fondament is Godes, hebbende den zegel dat de Heer degeene kent, die de Zyne zyn. En ik verklaar in naam van den Drieënigen God, dat deze hoeksteen thans gelegd is als hoeksteen van

de Nederduitsch Hervormde Kerk. De broeders en zusters, die gewillig zyn den Heer een geldelyk offer te brengen, wordt nu daarvoor gelegenheid gegeven. Zy kunnen hun gaven op dit altaar leggen."

Nadat een aanzienlyke som gelds op den hoeksteen gelegd was, zeide hy: „Namens de Bouwcommissie worden de broeders en zusters bedankt voor de milde gaven, die zy bygedragen hebben tot opbouwing van dit bedehuis, en daar het een vrywillig offer is, zullen de namen van de gevers niet aan de vergetelheid worden ontruikt, maar de Heer kent onze namen en Hy zal ons niet vergeten. Al is deze gemeente klein, onze krachten zwak en onze poging eenvoudig, indien dit alles maar geschiedt in oprechtheid des harten, ter eere Gods, dan zal de Heer de zwakken kracht geven en de eenvoudigen zal hy gadeslaan, want een blymoedige gever heeft God lief."

Ten laatste werd gezongen van Psalm 72 vers 11, en werd de plechtigheid gesloten met een korte zegenbede als volgt:

„De Heer zy met ons, de Heer gaat met ons wanneer wy van hier gaan,, maar Hy blyft ook met de blyvenden. De Heer stortte Zyn tydelyke en eeuwige zegeningen in een overvloedige mate over ons allen uit, opdat niet alleen onze stallen en schuren vol mogen zyn, maar dat ook dit bedehuis nooit ledig moge gevonden worden. De Heer geve dat in dit bedehuis menig hongerige en dorstige ziel moge gespysd en gedrenkt worden met het brood dat uit den hemel is nedergedaald, en het water des heils, dat uit Bethlehems bronput vloeit. De Heer blyve met en by ons, niet alleen tot aan het einde van ons leven, maar tot in het verste nageslacht. De Heer bestrale ons met Zyn goeden Geest van uit de hoogte, Hy geleide ons en brenge ons eindelyk tot den berg Zyner heiligheid, de zaligheid onzer zielen. Amen."

F. G. JOUBERT.

GA NIET ALLEEN DOOR 'T LEVEN.

Ga niet alleen door 't leven,
Die last is u te zwaar;
Laat Eén u sterkte geven,
Ga tot uw Middelaar!
Daar is zooveel te klagen,
Daar is zooveel geweent,
En zooveel leed te dragen:
Ga niet alleen!

Ga niet alleen; uw Koning
Wil komen in uw hart.
Ach, geef het Hem ter woning;
Hoe stilt Hij dan uw smart!
Wie kan er tranen drogen
Als Jezus? Immers geen?
Richt dan de treurend oogen
Naar Jezus heen!

O armen, droeven, blinden,
De hoofden opgericht!
Laat u door Jezus vinden:
Zijn last is zacht en licht.
Daar is zooveel te dragen,
Daar is zooveel geweent;
Ach, wilt dan niet vertragen!
Naar Jezus heen!

En dan, als 't leed der aarde
Voor immer is gedaan,
Als in des Hemels gaarde
Uw blijde voeten staan,
Dan ziet g'in 't zalig Eden
Slechts zaal'gen om u heen!
Dan prijst g'in eeuwigheden
Uw Heer alleen!

Dr. J. H. GUNNING, J.H.zn.

HERINNERINGE AAN DIE STIGTING VAN DIE GEMEENTE HUMPATA IN 1910.

In Mei 1910 het wyle ds. P. van Drimmelen en ek as afgevaardigdes na Humpata vertrek om die kerklike belang van ons Kerk in daardie wêreld waar sulke ernstige roepstemme vandaan gekom het, te behartig. Op 15 Mei het ds. Van Drimmelen sy laaste preek in Zeerust gehou en die volgende dag het ons met kar en perde na Mafeking vertrek en daarvandaan met die trein na Kaapstad, waar ons met 'n skip na Mossamedes is. Die seereis het nege dae geduur. Ons is met 'n ossewa afgehaal en na ons vier dae hiermee gereis het, het ons nog twee dae met perde en vergesel van draagkaffers getrek. In die nag moes ons vure maak as beskerming teen die wilde diere. Ons het Humpata se berg met die voet uitgeklim. Bo-op het ongeveer vyftig man te perd ons ontmoet, en toe is ons na Humpata waar ons ons paspoorte moes vertoon, en nog dieselfde dag is ons na die plase van broeders Alberts en Venter. Ons het hier 'n paar dae vertoef en met die mense kennis gemaak. Die gemeente is gestig en kerkraadslede is gekies. Op newensgaande portret sien ons wyle ds. Van Drimmelen (in die middel) met die gekose kerkraad.

Huisbesoek is toe met oskarre gedoen, en waar moontlik is dienste gehou.

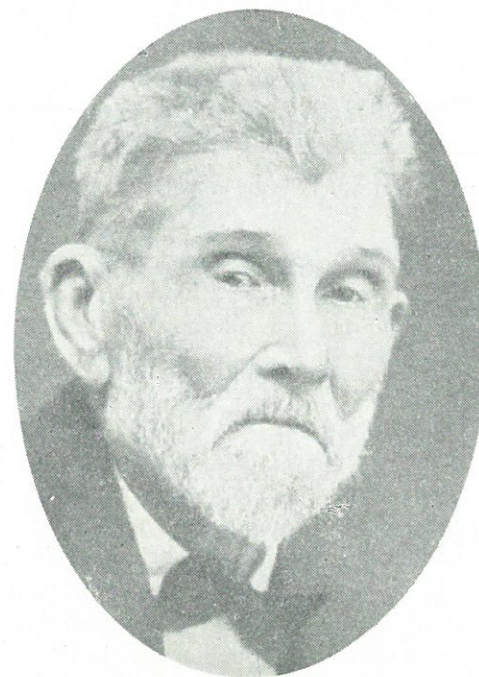
Met die terugreis was ons vyf man met vier perde. Om die beurt het een te voet naas die perde gestap tot in die baai. Teen die einde van Augustus het ons weer in Zeerust aangekom, na 'n voorspoedige en geseënde reis. Ds. Van Drimmelen het die gemeente meermale besoek, die laaste keer in 1918 toe hy daar oorlede is. Ons word weemoedig gestem as ons dink aan sy eensame graf daar op Humpata. Hy was 'n troue dienskneg, trou tot in die dood.

J. G. BENADE,
Oud-Ouderling.

VYF GESLAGTE.

1. *Onder regs*: Elisabeth Maria Margrietha Buitendag, geb. de Beer, geb. 25 Feb. 1860, en in Januarie 1877 getroud met Roelof Adriaan Buitendag (oorl. 30 Maart 1938). Sy woon op die plaas Witpoort, dist. Ventersdorp.
2. *Onder links*: Elisabeth Maria Margrietha Theunissen (eers getroud met van den Berg), geb. Buitendag, dogter van No. 1.
3. *Agter regs*: Elizabeth Maria Margrietha Seyffert, geb. v. d. Berg, dogter van No. 2.
4. *Agter links*: Elisabeth Maria Margrietha van den Heever, geb. Seyffert, dogter van No. 3.
5. *Voor in die middel*: Elisabeth Maria Margrietha van den Heever.

ROELOF ADRIAAN BUITENDAG.

Een van die steunpilare van die Hervormde Gemeente van Ventersdorp. Van 1895 tot 1922 was hy lid van die kerkraad, eers diaken en daarna ouderling. In Januarie 1877 is hy getroud met Elisabeth Maria Margrietha de Beer. Op 30 Maart 1938 is hy oorlede. Sy weduwee leef nog, haar portret verskyn hiernaas.

S.P.E.

KRUGERDAG.

(Feesrede uitgespreek op Sondag, 9 Oktober 1938 by geleentheid van die Krugerfees).

Geagte Vriende, Mede-Christene en Mede-Afrikaners !

Dit sal ons as Christen-Afrikaners vanmiddag seker nie pas nie om by hierdie geleentheid en op hierdie Sondag, wat so omring is deur allerlei kultuurfeeste, oor te slaan in 'n heldeverering, in 'n lofprysing ter ere van ontslape vaderlanders, waaraan ons Gode sy dank gelukkig ook nie arm is nie. Dit sou die nagedagtenis van 'n vrome Voortrekkersgeslag ook nie tot eer strek nie.

Hierdie heldeverering skyn 'n geweldige middel te wees in die wêreld van vandag om 'n volk tot nasionale eenheid en nasionale grootheid te bring. Dit is in elke opsig 'n prysenswaardige doel. Nogtans mag ons as Christene ons nie op die standpunt gaan stel dat die middele deur die goeie doel geheilig word nie. 'n Sterk nasionaalvoelende volk was in die verlede vir die Christelike godsdiens al vaak van groot betekenis gewees. Ons wys u maar net op die noue bande wat bestaan het tussen nasionalisme en godsdiens by Israel, die openbaringsvolk onder die Oue Verbond.

Dat hierdie Israelitiese nasionalisme onder die Nuwe Verbond plek sou gemaak het vir 'n kleurlose en kultureel betekenislose internasionalisme, is 'n baie growwe misverstand. Tog bly die feit dat nasionalisme sowel as internasionalisme altyd die gevaarlike neigings openbaar om geloofsverskille uit te wis en daarom mag die Christelike geloof nooit met een van beide vereenselwig word nie. Geloof is nie nasionaal nie en ook nie internasionaal nie, maar veeleer bo-nasionaal. Watter een van die twee die meeste gevare vir die Christelike geloof meebring, is 'n

vraag wat ons nie vandag met u hier wil uitmaak nie. Naarmate daar verskil is van omstandighede, sal die vraag ook verskillend beantwoord moet word. Vir ons beseft bly dit egter staan dat die Christelike geloof nie een van beide is nie.

Daarom sal ons op 'n dag soos hierdie, ons met heldeverering nie besig hou nie. Die Christen-Afrikaner is daarby ook vierkant gekant teen enige vorm van men-severheerliking en skepselvergoding. Ons dankbaarheid sal hom openbaar nie so seer teenoor Paul Kruger, Piet Retief, Charl Cilliers, Hendrik Potgieter of ander vaderlanders nie, as teenoor die God van ons voorgeslag, wat hierdie manne, hierdie geloofshelde, aan ons volk gegee het. Daarom pas dit ons om by die dankbare gedagtenisviering aan ons volksverlede, nie stil te staan by wat hierdie geloofsmanne vir ons volk en vaderland tot stand gebring het nie, maar veeleer by daardie groot geheim van hulle lewe en werk n.l. die rotsvaste geloof en die onwankelbare godsvertroue, wat van hulle gemaak het wat hulle was en hulle in staat gestel het om te doen wat hulle gedoen het. Ons wil veel liever hulle onwrikbare geloof in die albestiering van God, as die potentat van al die potentate vir ons as liggende ideaal voor oë stel en dit wil ons ook vanmiddag doen met 'n oordenking aan die hand van die 16e vers van die 6de hoofstuk van die sendbrief van Paulus aan die Efesiërs, waar die geloof as 'n onmisbare onderdeel van die noodsaaklike wapenrusting van God, voorgestel word as die skild waarmee al die vurige pyle van die vyand geblus en onskadelik gemaak kan word.

Niemand van ons sal die apostel hier van kleingelowigheid beskuldig nie, as hy met kommer en besorgdheid dink aan die toekoms van die kerk, veral onder die gemeentes van Klein-Asië, aan wie hierdie brief eintlik gerig is. Daar was groot gevaar dat die gemeentes verlei kan word en heeltemal verval. Die vyande van die Christelike geloof skiet allerlei vurige pyle af op die gelowiges. Daar het allerlei sektes en dwaallerings ontstaan, allerlei vorms van bygeloof en lekkergeloof en die gelowiges loop

groot gevaar om weer tot die heidendom terug te val. Paulus self sit in die gevangenis in Rome en is dus nie in staat om self die gemeentes te gaan vermaan en te waarsku teen die dreigende gevare nie.

Die hele brief maak dit dan ook duidelik dat wat in hierdie teksvers onder geloof bedoel word, die geloof in God is, soos wat Hy Hom in Jesus Christus geopenbaar het. Teen hierdie geloof is al die aanslae gemik. Daar is gevaar dat die Christus-geloof verdring sal word deur allerlei vorms van bygeloof. Vandaar die stryd wat die gelowiges wag, vandaar die noodsaaklike behoefte aan die wapenrusting van God en aan die skild as 'n noodsaaklike onderdeel van die goddelike wapenrusting. Die vurige pyle wat deur die vyand afgeskiet word kan brand stig en alles verteer. Om dit te voorkom is 'n skild nodig om hierdie pyle op te vang, 'n skild wat met iets vogtigs oortrek is, sodat dit al dadelik die vuur van die pyle kan blus. In die goddelike wapenrusting is dit die geloof in God, die Vader van ons Here Jesus Christus, wat alles bestier en met sy voorsienigheid onderhou; en die geloof in Jesus Christus self as die Middelaar tussen God en mens, die Here en Leidsman van die gemeente, wat juis die werk van die vuurblussende skild doen.

En geagte vriende, as die bestaan van die Christelike kerk en daarmee van die hele Christendom, afhanklik is van hierdie skild van die geloof, wat dan van die bestaan van 'n Christenvolk, wat sy ontstaan te danke het aan die geloofstrou en geloofsmoed van mense wat tagtig jaar lank kon veg vir die vryheid van hulle geloof, soos wat die Hollanders gedoen het, of van mense wat noodgedwonge hulle vaderland moes verlaat om elders 'n nuwe vaderland te vind, waar hulle vry hulle geloofsoortuigings kon uitleef, soos die Franse Hugenote? Wat dan van die nageslag van die Voortrekkers wat weggetrek het uit die Kaap-Kolonie om elders vir hulle 'n nuwe vaderland te skep, waar hulle vry hulle godsdiens en kultuur kon beoefen en daarmee 'n uitstaande geloofsdaad verrig het?

O, daar was so veel gevare aan die Groot Trek verbind. Daar was die moontlikheid dat die Trekkers deur die barbare uitgemoor kon word, wat deur baie verwag is; daar was die moontlikheid dat die handjievol blankes deur 'n geweldige meerderheid van swartes opgeswelg en uitgebaster kon word, wat meer as een vyandigesinde ook werklik gehoop het en nog hoop, 'n gevaar wat ook in ons tyd nie maar net denkbeeldig is nie.

Maar hierdie trek was 'n geloofsdaad gewees waardeur die moontlike gevolg vermy is. Uit hierdie Trekkers-geloof is daar 'n volk gebore wat die barbare oorwin het. Daarvan getuig ons nasionale feesdae, daarvan getuig die skitterende eeufeste van 1938. Deur die geloof het die Trekkersvolk homself kon handhaaf teenoor 'n geweldige oormag van barbarisme. Deur die geloof het die Trekkersvolk sy ras onvermeng en suiwer bewaar en so die suiwer blanke beskawing in Suid-Afrika moontlik gemaak. Deur die geloof het al die trekkerleiers tot op Paul Kruger toe hulle taak as 'n taak van God gegee aanvaar en hulle roeping as 'n roeping van God gesien. In die geloof het hulle hierdie taak volbring en hierdie roeping vervul en die volk gedurig ook vermaan om altyd in die verlede te soek en daar boustene vir die toekoms te vind.

Maar hoe staan dit met die nageslag van hierdie voortrekkereslag? Dit is seker 'n vraag wat in hierdie tyd op ons almal se lippe lê. Hoe sal dit gaan na 1938, hierdie tweede eeu in die geskiedenis van die Voortrekker-volk? Hoeveel gevare is daar nie dat die volk sy Christelike karakter heeltemal sal verloor nie? Hoeveel vurge pyle word daar nie en sal daar nie afgeskiet word nie, brandende pyle wat die Christenvolk met sy Christelike roeping sal moet verteer?

„Behalwe dit alles, neem op die skild van die geloof, waarmee julle al die vurige pyle van die Bose sal kan uitblus,” so roep die apostel Paulus in die naam van Jesus Christus ons ook toe. Ja, so vermaan die nagedagtenis van Paul Kruger, Charl Cilliers en die hele Voortrekkereslag ons.

Dit is nie die bedoeling om vandag hier 'n swanesang aan te hef oor die geestelike toestand van die Voortrekkersvolk nie. Maar een ding is seker en dit is dat die geestelike nood groot is. Weemoed vervul ons hart as ons aan die toekoms dink. Met vreemde kultuurelemente het ook vreemde godsdienselemente die land van die Trekkers ingestroom. Die geestelike swaard van Sir Harry Smith saai nog steeds dood en verderf onder die kinders van die Voortrekkers. Die Calvinistiese godsdienssin van die Hugenoot-Voortrekker loop gevaar om uit te sterf in sekere kringe van ons volk. Die vurige pyle wat afgeskiet word op die gelowiges word nie geblus nie deur die skild van die geloof en die vuur van die Bose sal sy verterende werk verrig. Met allerlei veranderings op maatskaplik gebied, kom daar ook allerlei winde van leer en allerlei vorms van bygeloof en lekkergeloof, wat vaak alleen terwille van die nuwigheid met altwee hande vasgegryp word en wat intussen besig is om die nageslag van die Voortrekkers geestelik-godsdiensstig te verwoes. Gelukkig is daar tekens van beterskap. Mag hierdie voortrekkerjaar en die herinnering aan die Voortrekkers se godsdienssin hier ook 'n verandering ten goede bring.

Hier lê 'n groot taak vir die Christelike kerk in hierdie tweede eeu van die geskiedenis van die Voortrekkersvolk, 'n groot taak vir die nageslag van die Voortrekkers self. Die rotsvaste geloof en die onwankelbare godsvertroue was die geheim in die lewe van die Voortrekker, die geheim van sy lewensmoed, van sy geesdrif en sy geeskrag, waarom sal dit nie ook die geheim wees in die lewe van sy nageslag nie? Waar is die Piet Retiefs, die Charl Cilliers, die Pretoriusse en die Paul Krugers, die volksleiers in die volste sin van die woord? Sal hierdie Christenvolk in hierdie tyd hom in hierdie opsig ook nie diep verootmoedig voor die aangesig van sy God nie? Sal ons God nie smee nie om in hierdie tweede eeu van ons volksbestaan te gee manne van geloof as volksleiers, manne wat ook die volk sal leer om op te neem die skild van die geloof waarmee al die vurige pyle van die vyand uitgeblus kan word?

Laat ons langs hierdie weg die nagedagtenis eer van Paul Kruger en die ander leiers van die Groot Trek, dan sal ons nasionale feesdae van 1938 die volk tot 'n groot seën word. 'n Heidense nasionalisme bring onrus, onvrede en stryd, maar 'n Christelike nasionalisme sal die vrede bevestig. Dis hierdie Christelike nasionale lewensbeskouing wat die Hollander-Geus, die Franse Hugenoot en die Suid-Afrikaanse Voortrekker besiel het in al hulle doen en late. Dis hierdie Christelike nasionalisme wat eie is aan die Voortrekkervolk. Dit is wat bewaar moet bly, want dit is juis dit wat aan ons volk nog 'n roeping gee in hierdie deel van die wêreld.

Op hierdie dag en in hierdie voortrekkerjaar spreek die lewe en die werk van Paul Kruger en die hele voortrekkereslag vermanend tot die nageslag; „Behalwe dit alles, neem op die skild van die geloof, waarmee julle al die vurige pyle van die Bose sal kan uitblus.” Laat ons antwoord op hierdie roepstem. Dis nie 'n stem van mense nie maar dis 'n stem van God. Want die geloof en die geloofsdade van die Voortrekkers was ook geen mensewerk nie maar 'n Gods werk. Laat ons waak en nie in die nag slapende oorval word nie. Die Groot Trek, die daadwerklike uitbreiding van die Christelike beskawing in Suid-Afrika, was 'n geloofsdaad gewees. Ook van hulle nageslag word nou 'n geloofsdaad geëis. Laat ons opstaan, want daar is stryd. Daar is vyande links en daar is vyande regs, daar is stryd en „behalwe dit alles, neem op die skild van die geloof, waarmee julle al die vurige pyle van die Bose sal kan uitblus.”

H. P. WOLMARANS.

BEGRAFNIS VAN PRES. KRUGER.

Hiernaas vind ons 'n portret van die Hoofkomitee wat die begrafnis van wyle President S. P. J. Kruger op 16 Desember 1904 gereël het.

Die name van links na regs is as volg :

Onder: A. D. W. Wolmarans, Schalk Burger, Louis Botha, J. H. de la Rey, J. C. Smuts, C. F. Beyers,

Tweede ry: S. Meintjes, H. Visser, J. Joubert, J. van Alphen, dr. Lingbeek, T. W. Beckett, dr. F. V. Engelenburg, L. L. Steen (sekretaris).

Derde ry: P. L. A. Goldman, N. de Wet, P. van der Bijl, Adv. Ferreira.

Vierde ry: Watermeyer, Piet Grobler, D. Liebenberg, Hans Minnaar.

HEIMAN DULLAERT (1636—1684).

Teen die tweede helfte van die 17e eeu ontstaan in Duitsland 'n godsdienstige oplewing wat as die Piëtistiese beweging bekend staan. Hoewel dit altyd uiters moeilik gaan om die grond van so'n geestestroming vas te stel, ly dit tog geen twyfel dat veral twee oorsake tot die opkoms van die Piëtisme bygedra het.

Die ontsettende wreedhede van die Dertig-jarige Oorlog, vgl. b.v. die uitmoording van die stad Magdeburg, en al die godsdienstige onverdraagsaamheid en fanatisisme wat daardie langdurige stryd meebring het, het by baie vrome Christene die vraag laat ontstaan hoe om hierdie dinge te rym met 'n evangelie van liefde soos deur ons Heiland verkondig. Sou dit nie beter wees om i.p.v. ortodokse regsinnigheid, met al die godsdienstwiste wat dit op leerstellige punte meebring, lievers die nadruk te laat val op innige geloof en Christelike naasteliefde nie?

Die Piëtisme moet dus beskou word as 'n verset teen die knellende bande van die kerklike dogmatiek. Omdat die heersende godsdienstige begrippe die Christelike gemoed nie langer kon bevredig nie, word gestreef na verdieping van die geestelike lewe, na 'n praktiese en vrugbare Christendom. In wese is die Piëtisme dus ten nouste verwant aan sulke bewegings soos die Moderne Devotie (Geert Groote) van die 15e eeu en die Réveil (da Costa e.a.) van die 19e eeu.

Sonder om juis 'n aparte sekte te vorm, en gewoonlik binne die kerklike verband, het die Piëtisme snel van uit Duitsland oor die res van Europa versprei, veral as gevolg van die populariteit van 'n werk, die *Pia Desideria* wat Spener, die stigter van die Piëtiste-beweging, in 1675 laat verskyn het.

Dat hierdie beroemde boek so'n groot indruk maak het op Spener se tydgenote, moet 'n mens veral

toeskryf aan die eerlike, idealistiese gees wat daaruit spreek, maar veral weens die afkeer van die formele teologie en die verstarde godsdienstige begrippe van die eeu.

'n Paar jaar vantevore het Spener met godsdienstige samekomste in sy huis begin, en hieruit ontwikkel dan sy beroemde *collegia pietatis*, en ook die *collegia philobiblica* van sy leerling en vriend Francke, professor aan die universiteit van Halle. 'n Groot en weldadige invloed het van die Piëtisme uitgegaan. Hulle nadruk op vroomheid, nederigheid en naasteliefde het veel daartoe bygedra om godsdienstige verdraagsaamheid te bevorder. Ook die Morawiërs en selfs die Metodiste het indirek sterk hulle invloed ondergaan. Langsamerhand het egter hulle goddiens een van die gevoel en nie van die verstand, van die hart en nie van die hoof geword nie, en deur die sterk klem wat hulle op die verrigting van goeie dade gelê het, het hulle in die gevare van die deugprediking verval.

Ook in Nederland het die Piëtisme baie aanhangers gevind. Dit moet gedeeltelik toegeskryf word aan die godsdienstwiste tussen die Remonstrante en Contra-remonstrante. Baie van eersgenoemde het aan die rigting behoort. Maar veral het die werk van die Duitse mistikus, Jacob Böhme (in 1640 in Nederlands vertaal) en die prediking van de Labadie, 'n Fransman uit Genève wat in Amsterdam 'n mistieke gemeente gestig het, die ontwakende piëtisme versterk.

Nie alleen het die Piëtisme in teologiese kringe aanhangers gevind nie, o.a. het die bekende Utrechtse predikant en digter van godsdienstige gesange, Jodocus van Lodesteyn (1620—1677) daar aan behoort, maar ook verskillende letterkundige figure soos Jan Luyken, Oudaen en Dullaert was die rigting toegedaan. Oudaen se grootvader b.v. was die stigter van die Rijnsburgse Collegianten-gemeente, sy vader, een van die belangrikste leiers, en hy self en sy vriend Dullaert lede van die Rotterdamse Collegianten.

Hoewel Jan Luyken die mees tipiese verteenwoordiger is van die Piëtistiese rigting in die Nederlandse letterkunde, wil ek graag 'n oomblik stil staan by 'n minder bekende, maar tog ook verdienstelike digter, Heiman Dullaert.

Dullaert het afgestam uit 'n goeie Rotterdamse familie. Van sy lewe is nie veel bekend nie. Ons weet egter dat hy behalwe vir musiek, ook besonder aanleg besit het vir die skilderkuns. 'n Tydlank was hy 'n leerling van Rembrandt (1653) en het laasgenoemde se styl so uitstekend nagevolg, dat 'n kopie deur Dullaert van 'n werk van Rembrandt as 'n oorspronklike skildery van die meester in Amsterdam verkoop is. Ongelukkig het van Dullaert se skilderstukke niks bewaar gebly nie, en ook sy gedigte sou miskien dieselfde lot te beurt geval het, as dit nie in 1719 (dus 35 jaar na sy dood) deur 'n seun van een van sy Rotterdamse vriende, die taalgeleerde David van Hoogstraten, uitgegee is.

As digter van stigtelike verse word ons getref deur Dullaert se oorspronklikheid, die direktheid van gevoel en innige vroomheid in sy werk. In die afdeling *Uitbreiding van eenige Psalmen* is veral sy bewerking van psalm 80 en 103 bekend. Ek laat hieronder die eerste vers uit eersgenoemde volg:—

O Herder Israëls, zijn uwe teedere zorgen
Aan Josefs zaad, uw vee, voor overval bevreest,
In 't vallen van den nacht, in 't rijzen van den morgen
Ooit vakelooze wacht, ooit veilig stal geweest;
Was uwe trouwe sterkte ooit staf, die hen geleidde;
Uw nimmer weigrig hart hun een verzaadbre weyde;
En uw aanminnig oog een dorst verslaande vliet:
Zoo is het heden tijd, datge op de Cherubijnen
Met een genadig woord onze angsten komt verschijnen,
En uit uw vrolik licht op onze droefheit ziet.

Vergelyk met die werk van Dullaert se tydgenote, is dit opmerklik hoe eenvoudig, natuurlik, byna gemeensaam sy werk aandoen. So modern klink sy gedigte

soms, dat dit moeilik gaan om te besef dat dit byna 300 jaar gelede geskryf is.

Dullaert sal egter, meer nog as deur bogenoemde psalmuitbreidings en sy bekende *Het gebedt onses Heeren, Op Maria Magdalena en Rouwklage van den H. Apostel Petrus, over zijne verzakinge*, bly voortlewe in die Dietse letterkunde deur sy aandoenlike *Passie- of Christus-sonnette*. Hoe verrassend oorspronklik, veral deur die handige gebruik van allerhande teenstellings, is nie *Christus in 't Hofken* nie!

Wat roode klonters besmeuren deze gronden?
Wordt gij van zonde en wet, en doot en helle omringt?
Zeg, heeft de liefde uw hart in haren gloed verslonden,
Uy hart dat smeltende door huid en kleedren dringt?
Heeft u Gods toorn een pijl in 't ingewand gezonden,
Die uw beangst gemoed zoo vinnig praamt en wringt,
Dat zijne wonde, ooi mij! bloet uit ontelbre wonden,
Dat uit elk zweetgat, ach! een purpere ader springt?

Maar hebt gij eertijds Heer! uit teeder mededoogen
Twee waterstroomen uit twee zielbeminnde oogen,
Om één Jeruzalem, die gruwestad, verspreit;
Is 't wonder dat gij dan, in onze schult getreden,
Nu duizent stroomen bloets uit duizent oogen schreit?

Nog veel sterker kom hierdie middel van kontraswerking uit in *Christus Stervende*:

Die alles troost en laaft, verzucht, bezijmt, ontverft!
Die alles ondersteunt geraakt, o my! aan 't wijken.
Een doodsche donkerheit komt voor zijne oogen strijken,
Die guynen, als een roos die dauw en warmte derft.
Ach werelt, die nu al van zijne volheit erft;
Gestarnte, Engelen, met uwe Hemelrijken;
Bewonderen der Aarde, ey, toeft gij te bezwijken,
Nu Jesus vast bezwijkt, nu uwe Koning sterft?
Daar hij het leven derft, wil ik het ook gaan derven:
Maar hoe hij meerder sterft, en ik meer wil gaan sterven,

Hoe mij een voller stroom van leven overvloed.
O hooge wonderen! wat geest is zoo bedreven,
Die vat hoe zoo veel sterkte uit zooveel zwakheid groeit,
En hoe het leven sterft om dooden te doen leven?

Plaasruimte verhinder ons om nog ander bekende sonnette aan te haal soos *Verraderlijke Kus, De Bekeerde Moorder, Aan de Drie Wijzen uit het Oosten*, waarin telkens weer die digter se sterk verbeeldingskrag, sy persoonlike segging, sy diep religieuse gevoel tot uiting kom. Jammer dat hierdie suiwer, fyngevoelige digter op die jeugdige leeftyd van 48 jaar in 1684 aan tering oorlede is.

Tj. BUNING.

HIJ DROECH ONSE SMERTEN.

't En sijn de Joden niet, Heer Jesu, die u cruijsten,
Noch die verraderlijck u togen voort gericht,
Noch die versmadelijck u spogen int gesicht,
Noch die u knevelen, en stieten u vol pijjsten;

't En sijn de crijchs-luij niet die met haer felle vuijsten,
Den rietstock hebben of den hamer opgelicht,
Of het vervloecht hout op Golgotha gesticht,
Of over uwen rock tsaem dobbelden en tuijschten;

Ick bent, ô Heer, ick bent die u dit heb gedaen,
Ick ben den swaren boom die u had overlaen,
Ick ben de taije streng daermee ghij ginct gebonden,

De nagel, en de speer, de geessel die u sloech,
De bloet-bedropen croon die uwen schedel droech:
Want dit is al gesciet, eijlaes! om mijne sonden.

REVIUS.

KERK EN SEKTE.

Die sektarisme neem so 'n omvang dat dit nodig is om onself rekenskap daarvan te gee en onself goed op die hoogte te bring van die sektariese verskynsels nie alleen nie, maar ook van die sektariese neigings, wat af en toe indring op die terrein van die kerk.

Dit is dan goed dat ons sowel die ooreenkoms as die onderskeid tussen kerk en sekte in die oog hou. Maar voor ons hiertoe kom moet ons eers neerlê wat ons onder die twee benamings: kerk en sekte verstaan.

Die kerk is die gemeenskap van hulle, met wie God sy genade-verbond opgerig het. Dit is die gemeenskap van hulle, wat die Seun van God uit die ganse menslike geslag van die begin van die wêreld tot die ewige lewe uitverkies het. Dit is die „ekklèsia,” die versameling van hulle, wat deur God geroep is, die „kuriaké,” dit is: die wat die Here toebehoor.

Die sekte, daarenteen, is 'n eiewillige godsdienstige gemeenskap wat in teenstelling tot die kerk bestaan. Die sekte wil die onsigbare kerk van die heiliges wees. Waar die kerk uit gelowige en ongelowige lede bestaan, uit koring en onkruid, daar wil die sekte alleen uit gelowige, bekeerde lede bestaan. Die sekte verlang na die triomferende kerk en wil dié reeds hier op aarde hê. Daarom word nie gewag totdat die Seun van die mens met die oestyd, die voleinding van die wêreld, sy maaiers nl. die engele uitstuur om die onkruid, die kinders van die Bose, bymekaar te maak vir die plek van wening en knersing nie. Nee, hier, in hierdie bedeling reeds, wil die sekte die onkruid uitroei met die gevolg dat saam met die onkruid ook koring uitgetrek word. (Mat. 13: 24—30; 36—43). Die sekte wil hier reeds die skape van die bokke skei. (Mat. 25: 32, 33), om sodoende 'n kerk net van heiliges of bekeerdes te hê.

Hoewel die sekte in teenstelling tot die kerk bestaan, tog is daar 'n groot ooreenstemming tussen die twee. Dit kom hoofsaaklik omdat kerk en sekte dieselfde Bybel gebruik en omdat die sekte uit die bodem van die kerk ontspring het en tier op die kerk. Naas die gemeenskaplike Bybel, wat die sekte naas God van die kerk kry, vertaal in die moderne taal waarin hy (die sekte) dit kan lees, is daar die geloofsbelydenis wat in baie hoofpunte die gemeenskaplike besit van albei is bv. die drie-eenheid, wedergeboorte en bekering, opstanding en ewige lewe. Ook hier geld: „Dit is een liggaam en een Gees, soos julle ook geroep is in een hoop van julle roeping: een Here, een geloof, een doop (in die Naam van die Vader en die Seun en die heilige Gees), een God en Vader van almal, wat oor almal en deur almal en in almal is.” (Efésiers 4:4—6).

Hoe groot die ooreenstemming tussen kerk en sekte ook is, nie minder groot is die onderskeid tussen die twee nie.

Die kerk staan dogmaties oneindig veel sterker as die sekte en dit is seker hoofsaaklik omdat die kerk deur die eeue heen groot eksegete (bybelverklaarders) gehad het, terwyl die sekte altyd mank gaan aan gebrek aan goed geskoolde kragte.

Vir die sekte is die Bybel 'n soort van teksboek vol los van mekaar staande tekse wat gou gegryp kan word om 'n teks te kry om sy standpunt te regverdig. Omdat die tekse vir die sekte so los van mekaar staan en so uit verband geruk word, daarom is die eksegeese (die Skrifverklaring) van alle sektes so swak. Die eenheid van die Skrif, die eenheid van Ou- en Nuwe Testament, word gewoonlik verwerp. Sommige sektes is hoofsaaklik Ou Testamenties geïnterees soos die Sewende-dagse Adventiste of Sabbatariërs. Andere is weer hoofsaaklik Nuw Testamenties gesind, soos die Pinkster-Gemeentes in die buiteland en die Wederdoper-groepe by ons. Die Adventiste steun hoofsaaklik op die Ou Testament en veral op die wet. Die Pinkster-Gemeentes en die verskillende groepe van Apostoliese Broeders beroep hulle hoofsaak-

lik op die Nuwe Testament. En omdat die eenheid van Ou en Nuwe Testament so dikwels in daardie kringe prysgegee word, daarom verval hulle ook gouer tot dwaal- leringe.

Dit sien ons al dadelik in die feit dat hulle die verbond loslaat en met die verbond ook die verbondsdoo. Daar is geen sekte wat die verbondsdoo handhaaf nie. Hulle begryp skynbaar die verbondsgedagte nie. Die doop is vir hulle nie 'n seël en 'n versekering van die ryk beloftes van God in Christus aan die gedoopte nie, maar 'n seël op die bekering en op die wedergebore staat van die gedoopte. Dus nie wat God aan die dopeling belowe is hoofsaak vir die sekte nie, maar wat die dopeling as gelowige, bekeerde mens aan God belowe. Die gevolg van hierdie verkeerde standpunt is, dat die kinderdoop of verbondsdoo in sektariese kringe nie verstaan word nie en diensgevolge verwerp word. Hulle ken daarom alleen die bekeringsdoo en by hierdie doop is vir hulle net van belang wat die dopeling is.

Die kerk daarenteen ken sowel die kinderdoop as die volwasse-doo of sal ons sê sowel die verbondsdoo as die bekeringsdoo. Maar ook as die bekeringsdoo plaasvind d.w.s. as 'n volwasse mens tot geloof en bekering kom en gedoopt word, dan is ook sy doop geen verseëling van die egtheid van sy geloof nie, maar ook *dan* is sy doop 'n seël op die beloftes van God in Christus.

Hiermee kom ooreen wat die Dortse vaders bely het: „Aangesien ons oor die wil van God moet oordeel uit sy Woord wat getuig dat die kinders van die gelowiges heilig is, nie van natuur nie, maar kragtens die genadeverbond waarin hulle saam met hulle ouers opgeneem is, daarom moet godsalige ouers nie twyfel aan die uitverkiesing en saligheid van hulle kinders wat God in hul jeug uit hierdie lewe wegneem nie. (Gen. 17:7; Hand. 2:39; 1 Kor. 7:14).

By die sekte speel eie verdienste nog 'n groot rol. Selfs die geloof word deur hulle tot 'n soort van werk of verdienste gemaak. En omdat by suigeling nog geen sprake van werk of verdienste kan wees nie, daarom word

die kinderdoop verwerp. Die genade van God is vir die sekte slegs 'n soort van goddelike hulpmiddel om die saligheid deur eie verdienste te verwerp.

Vir die kerk is die geloof geen verdienste nie, maar 'n gawe van God (Efese 3:8) en 'n band wat die gelowige aan God verbind. Die kerk gee God dus al die eer en sê dat die mens geregverdig word uit genade deur die geloof alleen (*sola fide*), sonder die werke van die wet. (Rom. 3:28). So leer die Heidelbergse Kategismus dan ook: „Nie dat ek vanweë die *waardigheid van my geloof* God welgevallig is nie; maar daarom, dat alleen die vol-doening, geregtigheid en heiligheid van Christus my geregtigheid voor God is, en dat ek dit nie anders as *alleen* deur die geloof kan aanneem en my kan toeëien nie.” (Antwoord 61).

Die sekte daarenteen is pelagiaans, die mens ontvang te veel eer. In die geloofslewe is dit nie net genade nie, maar dit is genade en iets anders, genade en verdienste, genade en onderdompelingsdoop, genade en sabbatsviering.

As gevolg ook van sy pelagiaanse inslag is die begrip „kerk” vir die sekte 'n gewone menslike vereniging waarvan iemand nie kragtens sy geboorte of kragtens die verbond lid word nie, maar uit eie vrye beweging. Deur die verbond los te laat het die sektes dan ook nog nie tot 'n kerk ontwikkel nie, maar is hulle nog altyd beperk tot klein groepe.

Die kerkhervormers, wat hierdie vrye kerkbegrip verwerp en die verbond streng handhaaf, het dan ook volkskerke gestig, waarvan elke kind by sy intree op aarde lid is kragtens sy geboorte as kind van 'n gelowige ouer.

Ook ten opsigte van die verhouding: kerk en maatskappy, kerk en staat, is daar verskil tussen die opvattinge van kerk en sekte. Laasgenoemde leef net vir sy eie klein groepie. Met die maatskaplike en staatkundige lewe bemoei hy hom nie. Vandaar ook dat sektemense gewoonlik hulle nooit inlaat met b.v. kultuuraangeleenthede nie en dat die staatkunde hulle koud laat.

Die kerk egter staan in die middel van die volkslewe en besef dat hy nie alleen 'n kerklike roeping en plig het nie, maar dat hy ook 'n verantwoordelikheid het ten opsigte van die volk as geheel. Het die Here Jesus dan nie gesê aan sy dissipels: Julle is nie *van* die wêreld nie, maar *in* die wêreld. (Joh. 17:14—16). Die kerk het nie en mag nie die oog net gerig hou op sy eie lede nie, maar moet ook 'n ope oog hê vir die algemene nood. Die akker van die kerk is in die bekende woord van Dr. Ph. Hoedemaker: die hele Kerk en die hele volk.

Dat daar by die kerk van tyd tot tyd ook *sektariese neigings* voorkom is helaas 'n feit. 'n Amerikaanse *sekte*-en seminaries begin die kerk en teologiese wetenskap te deurdring. En dit is so omdat die sekte veel het wat aantreklik is vir die hoogmoedige hart van die mens, dit nl. dat die sekte die mens leer om nie alleen te bou op die genade van God nie, maar ook op eie verdienste. Die trotse mens wil die saligheid nie verniet as 'n genade-gawe uit die hand van God ontvang nie, maar wil al te graag self 'n deeltjie doen. En sodra die mens naas Christus op iets anders vertrou, op sy onderdompelingsdoop, sy sabbatsvervulling en wetsonderhouding, sy suiwer leer of lewe, sy verstand, dan is dit 'n sektariese verskynsel. Dit kan wees buite of binne die boesem van die kerk. Hoe meer die kerk tot verval kom, hoe meer neem die sektes toe en hoe meer dring die sektariese neigings die kerk binne. Sommige tye en ook sommige kerke vertoon hierdie neigings sterker as ander. Deur die separatisme (afscheidings) en die metodisme het hierdie elemente op allerhande wyse in die kerklike praktyk ingedring.

Die versplintering van die kerk in klein groepies en kerkies, wat mekaar veroordeel en waarvan elkeen homself beskou „as die suiwerste openbaring van die liggaam van Christus” is 'n sektariese gesindheid. Die eie kring is dan gesond in leer en lewe, terwyl die ander kerke valse of minder suiwer kerke is. Calvin het reeds hierdie wederdoperse neiging nl. die ideaal van 'n suiwer kerk bestry. Dit het by hom nie gegaan om 'n suiwer kerk

nie, wat 'n relatiewe begrip is, maar om die ware kerk. Teen die separatiste en wederdopers van sy tyd skryf hy: „Hulle eiesinnigheid en hoogmoed gaan nog verder, want hulle erken geen Kerk nie, as net die een wat selfs van die geringste vlekke suiwer is.” (Instit. IV, 1, 20).

Hierdie standpunt van 'n suiwer kerk bring vanself 'n enge opvatting van die doop mee. Waar ons vaders 'n ruime doopsopvatting gehad het, daar word in die sektaries-gesinde kringe en kerke die heiligheid van die verbond na vore gebring en word die doop beperk.

Calvyn het 'n ruim dooppraktyd voorgestaan. In 'n brief aan Knox skryf hy: „Die belofte omvat nie alleen die kinders van elkeen van die gelowiges in die eerste geslag nie maar dit word uitgestrek oor duisend geslagte. Daarom behoort ook die nakroos van vroom voorouers tot die liggaam van die kerk, ook al was die grootouers of ouers afvalliges.” Die klem val hier op die rykdom van die genode-beloftes van God, en nie op die mens en wat hy is nie, soos dit by die sektes en soms in die kerke is.

'n Ander sektariese neiging by die kerk is om homself of te sonder in 'n geïsoleerde of geslote kringetjie met 'n aparte s.g. christelike party, aparte christelike skool ens. Dit bring die intolleransie (onverdraagsaamheid) van die sekte mee: hier by ons is die kerk van die Here, daar by julle is die goddelose wêreld of Babel. In daardie geïsoleerde kringe word bekering dan ook nie meer gepreek aan die wêreld én aan die kerk nie, maar alleen aan die ongelowige, sondige wêreld. Eie kerk en eie lede het dit nie meer nodig nie. Hulle alleen is getrou. Van die 7,000 wat die knieë nie vir Baäl gebuig het nie, weer hulle nie en hulle erken hulle ook nie as mede-gelowiges nie.

In die boesem van die kerk bestaan daar verenigings of deur die kerk word verenigings goedgekeur wat deurtrek is van sektariese neigings. Die kerk mag hierdie verenigings as hulpmiddels beskou, maar terselfder tyd is hulle bestaan 'n aanklag teen die kerk en ondermyn hulle die hegte fondament van die kerk en maak hulle die volk ryp as 'n prooi vir die sekte.

Dit word tyd dat die kerk homself rekenskap gee van die sektariese verskynsels in sy boesem, dat hy hulle onderken, hulle toets aan die woord van God en aan die belydenis en uitwerp wat die kerk klein maak en in stryd is met sy wese as Kerk van Jesus Christus.

JOH. DREYER.

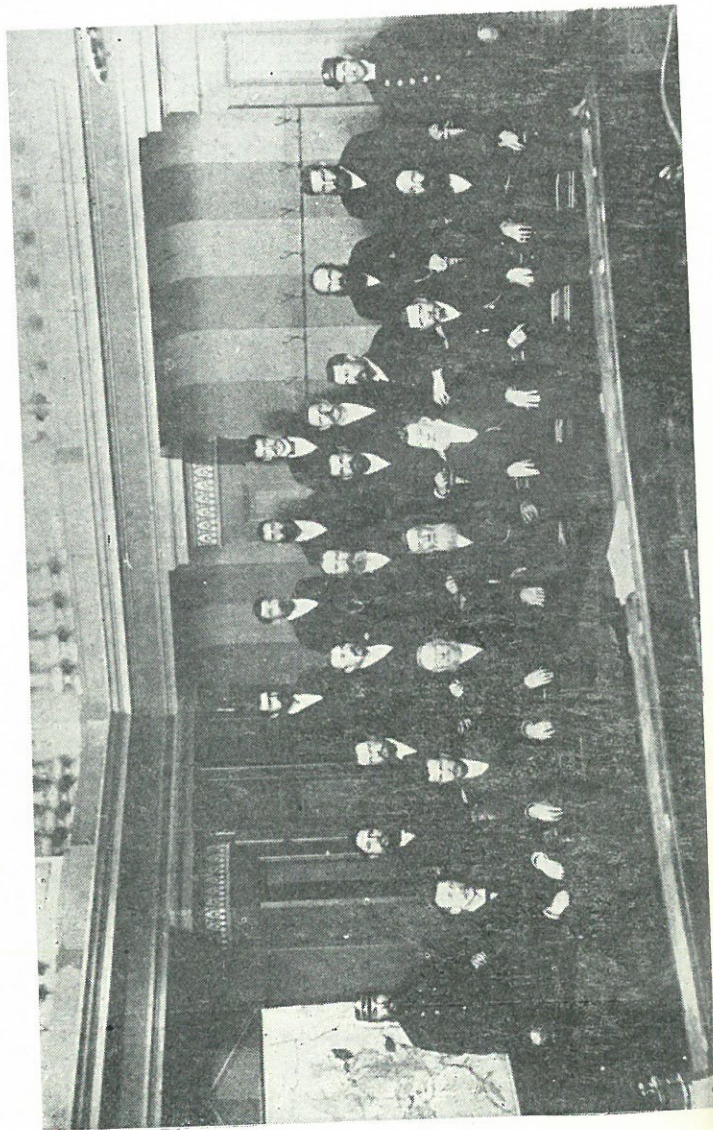
O CHRISTUS, LAAT ONS NIET ALLEEN!

O Christus, laat ons niet alleen!
Ons licht gaat onder, ga niet heen!
Kom met het licht, dat Gij belooft,
Het licht, dat nimmer wordt gedooft.

Als 't donker is, kom tot ons, Heer!
Het gaat om U en om uw eer.
Laat niet verderven in den nacht,
Wie in vertrouwen U verwacht.

Uw godd'lijk woord verlichte in nood!
't Zij ons een steun tot in den dood,
Het zuivere uw heil'ge kerk
En make haar door eendracht sterk.

Uw woord spreekt op ons levenspad
Van U, die ons hebt liefgehad
En die ons leidt door 't donker dal
Naar 't land, waar 't eewig lichten zal.

DIE EERSTE VOLKSRAAD.

Hiernaas is 'n portret van die Eerste Volksraad soos dit kort voor die tweede Engelse oorlog saamgestel was. Die name van links na reg is as volg:

Onderste r.—W. J. Fockens (sekr.), A. D. W. Wolmarans, F. G. H. Wolmarans (Voorsitter), N. M. S. Meyer, J. du P. de Beer, J. H. de la Rey.

Tweede r.—J. W. van der Ryst (bode), B. J. Vorster, J. P. Coetser, Louis Botha, J. de Clerq, J. L. van Wyk, A. Dieperink, D. J. Louw, J. F. de Beer, P. J. Schutte, A. J. Havinga (bode).

Derde r.—S. P. du Toit, P. K. Loveday, J. H. Labuschagne, J. G. G. Bassle (stenograaf).

Die Nederduits Hervormde Kerk van Afrika.

Die Algemene Kerkvergadering van die Nederduits Hervormde Kerk van Afrika kom gewoonlik al om die derde jaar bymekaar (Art. 14 van die Kerkwet), en bestaan uit al die diensdoende predikante, en hoogstens twee ouderlinge en een diaken uit elke gemeente, asook die Professore in die Teologie vanweë die Ned. Hervormde Kerk, en die emiriti-predikante, beide met adviserende stem (Art. 11). Die laaste Algemene Kerkvergadering is in Mei 1937 gehou.

Die Algemene Kerkvergadering het die volgende benoemings gedoen:

Die Kommissie van die Alg. Kerkvergadering:

Voorsitter: ds. J. J. Prinsloo (Rustenburg), sek. ds. L. E. Brandt;
Vise-Voorsitter: ds. A. J. G. Oosthuizen, sek. dr. H. C. M. Fourie;
Skriba: ds. T. F. J. Dreyer, sek. ds. A. J. Barger;
Vise-Skriba: ds. J. G. M. Dreyer, sek. ds. D. F. Erasmus;
Ouderlinge: N. Prak, sek. P. D. Jacobs; J. A. Wondergem, sek. —;
B. Fouché, sek. T. Pistorius; J. Venter, sek. J. H. Vorster;
T. F. Dreyer, sek. J. J. P. Meyer.

Die Finansiële Kommissie: dr. B. de Loor, ds. A. J. G. Oosthuizen; L. E. Brandt, dr. C. H. Rautenbach, ds. A. Ras.

Die Kuratorium: di. L. E. Brandt, J. J. Prinsloo (Rustenburg), J. G. M. Dreyer, A. J. Barger, A. J. G. Oosthuizen, dr. H. C. M. Fourie, dr. B. de Loor.

Die Kommissie vir die Jeug:

Di. A. J. Barger (oproeper), P. W. Venter, J. D. Storm, L. M. le Roux; Ouderlinge S. J. Botha en B. Fouche.

Die Weeshuiskommissie:

Di. L. E. Brandt, voorsitter, P. S. Grobler, J. J. Prinsloo Gsn., W. F. Huysers, J. J. Prinsloo Jsn., P. J. Smit, oud. G. N. Pieterse en Mev. G. Ockeloen en mev. J. Ruysenaers.

Die Kommissie vir Die Hervormer en die Almanak:

Di. Joh. Dreyer, T. F. J. Dreyer, prof. dr. S. P. Engelbrecht, prof. dr. B. Bemser, mnr. J. van Melle.

Die Regskommissie:

Prof. dr. J. H. Greyvenstein, ds. J. J. Prinsloo (Rustenburg), en prof. dr. D. Pont.

Die Kommissie vir die Erediens:

Die Kommissie vir Arme-Blankes en Diakonale Versorging:

Di. L. E. Brandt (oproeper), S. Vermooten, dr. C. H. Rautenbach, di. D. S. Erasmus, A. Ras en G. P. J. Grobler.

Argivaris:

Prof. dr. S. P. Engelbrecht, 164 Lisdoganlaan, Pretoria.

Gesangberymingskommissie:

Prof. dr. B. Gemser (voorsitter), di. J. G. M. Dreyer, T. F. J. Dreyer, dr. H. C. M. Fourie, dr. A. Coetzee, dr. T. Buning en H. C. de Kock.

Kommissie vir die vertaling van die Formuliere en Liturgiese Geskrifte:

Ds. E. S. Mulder (oproeper), prof. dr. S. P. Engelbrecht, prof. dr. B. Gemser, di. J. G. M. Dreyer, D. F. Erasmus, en M. M. Grobler.

Kommissie vir die Ned. Hervormde Kerkzaal:

Di. F. J. Z. Booysen (oproeper), S. P. J. J. van Rensburg, W. J. Kemp, S. P. Viljoen, J. C. du Plessis.

Kommissie tot bestryding van sektariese Geestestrominge:

Dr. H. P. Wolmarans (oproeper); di. J. G. M. Dreyer, P. S. Grobler, W. F. Huysers, J. J. Engelbrecht en W. M. Wolmarans.

Die Kommissie vir Opvoeding en Onderwys:

Ds. L. E. Brandt (oproeper), prof. dr. S. P. Engelbrecht prof. dr. H. P. Wolmarans, di. J. J. Prinsloo Jsn., A. Oosthuizen, dr. C. Rautenbach.

Die Kommissie vir die van-huis-tot-huis-kollekte:

Di. J. J. Prinsloo (oproeper), J. J. Prinsloo Gsn., P. S. Grobler, J. C. du Plessis, P. J. Smit, W. F. Huysers, Ouderlinge: G. N. Pieterse, J. F. Bolton en A. W. Heyneke.

Die Kommissie vir hulpaksie vir Protestantse Kerke en Evangeliese instellings in Europa:

Ds. L. E. Brandt (oproeper), prof. dr. B. Gemser, di. W. F. Huysers, S. P. Viljoen, Ouderlinge: P. D. Jacobs en Van Rooyen.

ROOK DINGLER SE BOXER TABAK.

Boekverspreidingskommissie:

Di. G. C. Coetzee (oproeper), W. J. Kemp, J. C. du Plessis, L. M. le Roux, ouderling T. C. J. Erasmus.

Administrateur:

Mnr. J. H. H. Janson, Posbus 19, Dullstroom, Kantoor: Oranje Nassaustraat, Dullstroom.

Kerklike Publikasies:

Die Almanak, verskyn jaarliks. Prys 1/-.

Die Hervormer, 2/6 per jaar.

KAAPSE PREDIKANTE VOOR 1814.

- 1665 Johan van Arckel, Kaapstad 1665, oorlede 12 Jan. 1666.
 1666 Johannes de Vooght, Kaapstad 1666, na Batavia 1666.
 1666 Petrus Wagtendorp, Kaapstad 1666, oorlede 15 Feb. 1667.
 1667 Adrianus de Vooght, Kaapstad 1667, na Batavia 1674, oorlede 1674.
 1674 Rudolphus Meerlandt, Kaapstad 1674, na Batavia 1676, oorlede 1699.
 1676 Petrus Hulsenaar, Kaapstad 1676, oorlede 16 Des. 1677.
 1678 Johannes Overnei, Kaapstad 1678, oorlede 4 Mei 1687.
 1687 Johannes van Andel, Kaapstad 1687, na Batavia 1689, oorlede 1690.
 1688 Pierre Simond, Drakenstein 1688, na Holland 1702.
 1689 Leonardus Terwoldt, Kaapstad 1689, na Batavia 1693.
 1694 Hercules van Loon, Kaapstad 1694, na Batavia 1695, Stellenbosch 1700, oorlede 26 Junie 1704.
 1695 Petrus Kalden, Kaapstad 1695, na Holland 1708, Ceylon 1722—1737.
 1702 Henricus Beck, Drakenstein 1702, Stellenbosch 1707, Kaapstad 1726, emeritus 1731, oorlede 1757.
 1707 Engelbertus Franciscus le Boucq, Drakenstein 1707, na Batavia 1708, oorlede 1748.
 1708 Johannes Godefridus d'Ailly, Kaapstad 1708, oorlede 1726.
 1714 Petrus van Aken, Drakenstein 1714, oorlede 1724.
 1723 Lambertus Slicher, Kaapstad 1723, Drakenstein 1725, oorlede 1730.
 1729 Franciscus le Sueur, Kaapstad 1729, emeritus 1746, oorlede 1757.
 1731 Johannes Wilhelmus Hersogenraad, Drakenstein 1731, oorlede 27 April 1736.

ROOK DINGLER SE BOXER TABAK.

- 1732 Henricus Cock, Kaapstad 1732, na Holland 1742, oorlede 1777.
 1732 Salomon van Echten, Stellenbosch 1732, Drakenstein 1738, na Holland 1753, oorlede 1771.
 1738 Wilhelm van Gendt, Stellenbosch 1738, oorlede 14 Oktober 1744.
 1743 Arnoldus Mauritius Meyring, Tulbagh 1743, oorlede 1757.
 1745 Rutger Andreas Weerman, Swartland 1745, na Batavia 1748.
 1746 Ruardus Cloppenburg, Kaapstad 1746, na Holland 1748, oorlede 1751.
 1746 Petrus van der Spuy, Kaapstad 1746, Drakenstein 1753, emeritus 1781, oorlede 1809.
 1747 Eduard Arentz, Stellenbosch 1747, oorlede 1749.
 1750 Christiaan Benjamin Voltelen, Swartland 1750, Kaapstad 1755, oorlede 25 Maart 1758.
 1752 Henricus Kroonenburg, Kaapstad 1752, emeritus 1778, oorlede 24 April 1779.
 1753 Johannes Appeldoorn, Stellenbosch 1753, oorlede 29 Sept. 1772.
 1754 Gerhardus Croeser, Kaapstad 1754, Swartland 1755, oorlede 26 Mei 1770.
 1752 Remmerus Harders, Tulbagh 1757, emeritus 1775, oorlede 1807.
 1758 Johannes Fredericus Bode, Kaapstad 1758, oorlede 29 Julie 1784.
 1760 Johannes Petrus Serrurier, Kaapstad 1760, emeritus 1804, oorlede 3 Feb. 1819.
 1774 Daniel Goldbach, Swartland 1774, oorlede 19 Maart, 1783.
 1777 Philippus Kuys, Stellenbosch 1777, oorlede 29 Jan. 1785.
 1777 Johannes Abraham Kuys, Tulbagh 1777, Kaapstad 1794, oorlede Jan. 1799.
 1781 Christiaan Fleck, Kaapstad, 1781, oorlede 25 Oktober 1820.
 1784 Robert Nicolaas Aling, Drakenstein 1784, oorlede 24 April 1800.
 1785 Meent Borchers, Kaapstad 1785, Stellenbosch 1786, emeritus 1830, oorlede 28 Feb. 1832.
 1786 Petrus Johannes van der Spuy, Swartland 1786, Drakenstein 1806, oorlede 2 April 1807.
 1786 Helperus Ritzema van Lier, Kaapstad 1786, emeritus 1793, oorlede 21 Maart 1793.
 1792 Johann Heinrich von Manger, Graaff-Reinet 1792, Swellendam 1798, Kaapstad 1802, emeritus 1839, oorlede 2 Mei, 1842.
 1794 Michiel Christiaan Vos, Tulbagh 1794 tot 1802, Swartland 1810, Caledon 1811, emeritus 1818, oorlede 26 Feb. 1825.

ROOK DINGLER SE BOXER TABAK.

- 1798 Hendrik Willem Ballot, Graaff-Reinet 1798, Swellendam 1802, Tulbagh 1803, oorlede 1814.
 1803 Johannes Schütz, Swellendam 1803—1813, Graaff-Reinet 1815—1818.
 1806 Johannes Jacobus Kicherer, Graaff-Reinet 1806, Tulbagh 1815, oorlede 1825.
 1810 Johann Wilhelm Ludwig Gebhardt, Drakenstein 1810, emeritus 1823, oorlede 12 Okt. 1825.
 1811 Jacobus Scholtz, Swartland 1811, oorlede 9 Nov. 1827.
 1813 Tobias Herhold, George 1813, Drakenstein 1823, Stellenbosch 1813, oorlede 10 Des. 1857.

VROEËRE PREDIKANTE SEDERT 1853.

(Die eerste predikante onder die Voortrekkers was die Sendelinge Erasmus Smit en Daniël Lindley.)

- 1853 D. van der Hoff, Potchefstroom 1853, oorlede 1881.
 1861 A. J. Begemann, Pretoria 1861, emeritus 1872, oorlede 1925.
 1861 G. W. Smits, Rustenburg 1861, emeritus 1886, oorlede 1894.
 1864 N. J. van Warmelo, Zoutpansberg 1864, Heidelberg 1868 (verenig 1885, oorlede 1892).
 1864 P. A. C. van Heyningen (Lydenburg 1859) onder die Kerkverband van die Ned. Herv. Kerk 1864, (Kroonstad 1866, emeritus 1894, oorlede 1904).
 1875 D. P. Ackerman, Wakkerstroom 1875 (verenig 1885, oorlede 1916).
 1875 L. G. F. Biccard (Greytown 1861), Zoutpansberg 1875 (verenig 1885, oorlede 1900).
 1876 J. C. de Vries (Hulpprediker, Sutherland 1870, Du Toitspan 1873), Zeerust 1876 (Laingsburg 1884, emeritus 1894, oorlede 1906).
 1876 H. S. Bosman, Pretoria 1876 (verenig 1885, emeritus 1926, oorlede 1933).
 1883 C. W. du Toit (Hanover 1869, Pearston 1875, Kruisvallei 1876), Potchefstroom 1883, emeritus 1918, oorlede 1932.
 1887 M. J. Goddefroy (Lagezwaluwe 1877, IJselmonde 1880, Achlum 1882), Pretoria c.a. 1887, Middelburg 1905, emeritus 1917, oorlede 1920.
 1891 Jac. van Belkum (Varik 1877, Steenwijk 1882, Zierikzee 1889), Rustenburg 1891, Heidelberg 1903, emeritus 1927, oorlede 1933.

ROOK DINGLER SE BOXER TABAK.

- 1895 A. Lagerwey (Ankeveen 1881, Helenaveen 1884, Hoogeloon 1886, Maassluis 1889), Heidelberg c.a. 1895, oorlede 1898.
 1896 C. Spoelstra (Zoeterwoude 1894), Pretoria c.a. 1896 (Ned. Herv. Kerk verlaat 1897, Heinoo 1899, eervol ontslaan 1904, oorlede 1918).
 1898 J. Beyer (Lemele 1881, Yselmuiden 1883, Hierden 1886, Hardevyk 1888, Eemnes Binnen 1890), Zeerust 1898, Standerton 1899 (na Holland terug 1900, Nuenen 1905, emeritus 1907, oorlede 1929).
 1899 A. Murray (Standerton 1876, Jacobsdal O.V.S. 1880), Ventersdorp 1899, Rustenburg 1904, emeritus 1921, oorlede 1930.
 1904 Prof. Dr. P. J. Muller (Steenwijkerwold 1879, Wolsum 1882, Nijmegen 1884, Rotterdam 1888, Hoogleraar te Amsterdam 1890, Haarlem 1896), Pretoria 1904, emeritus 1909, oorlede 1922.
 1905 F. S. du Toit (Nu-Bethesda 1886, Hugenote-Gedenkskool 1889), Ventersdorp c.a. 1905, oorlede 1914.
 1905 P. W. Ennis (Ermelo 1886), Klerksdorp 1905, emeritus 1928, oorlede 1932.
 1907 P. W. van Drimmelen, Zeerust 1907, Pietersburg 1915, oorlede 1919.
 1907 C. J. L. Ruysch van Dugteren (Oosterland 1904), Pretoria 1908, bediening neergelê 1911, oorlede 1918.
 1908 K. T. van den Heever (Christiana 1899), Makwassie 1908, Ventersdorp 1915, (N.H. of G.K. 1915).
 1909 J. J. Kuhn, Krugersdorp 1909, Lichtenburg 1913, Zwarttruggens 1916, Germiston 1929, oorlede 1937.
 1914 S. J. Strydom, Krugersdorp 1914, Makwassie 1919, eervol ontslaan 1928, Krugersdorp-Weeshuis 1928—1934.
 1917 H. D. van Broekhuizen, Teol. Dr. (Pretoria 1898, Kuilsrivier 1902, Pretoria 1906), Pretoria 1917, eervol ontslaan 1925.
 1918 P. J. Ebersohn (Wolmaransstad 1916), Lichtenburg 1918, Germiston 1920 (Roodepoort by N.H. of G.K. 1920).
 1921 G. E. Alers (Haulerwijk 1914, Monnikendam 1917), Germiston 1921, Lichtenburg, 1923, Gwelo 1930, terug na Holland 1932.
 1922 W. P. J. Poën (Hulpprediker Durban 1920), Pietersburg 1922, Potchefstroom 1926, oorlede 1937.
 1925 A. R. Smit, Pietermaritzburg 1925, eervol ontslaan 1928. Ned. Herv. Kerk verlaat 1932.
 1931 W. F. H. Huyzers, B.A., B.D., Vereeniging 1931, eervol ontslaan 1938.
 1932 J. J. Strydom, Teol. Dr., Zwarttruggens 1932, eervol ontslaan 1934.

ROOK DINGLER SE BOXER TABAK.

DIENSDOENDE PREDIKANTE OP 31 OKTOBER
1937.

- 1904 L. E. Brandt (Niezijl 1901), Pietersburg 1904, Johannesburg 1908, Vereeniging c.a. 1923, Kensington-Turffontein, 1930.
1909 J. J. Prinsloo, Trichardsfontein 1909, Bethal 1915, Standerton 1919, Krugersdorp 1920, Rustenburg 1922.
1911 H. C. M. Fourie, Teol. Doct., Erasmus 1911, Johannesburg 1924, Groot Marico 1930.
1915 S. Vermooten, Zeerust 1915, Potchefstroom 1919, Pretoria 1926.
1928 A. J. Barger (Bovensmilde 1914), Johannesburg 1918, Middelburg 1919, Oos-Londen 1938.
1920 D. F. Erasmus (Pietermaritzburg 1918), Ventersdorp 1920.
1921 P. J. J. Venter, Lichtenburg 1921, Delarey 1923, Zeerust 1928, Johannesburg 1929, Klerksdorp 1930.
1922 P. S. Grobler, B.A., B.D., Krugersdorp 1922.
1924 A. J. G. Oosthuizen, B.A., B.D., Germiston 1924, Heidelberg 1926.
1924 T. F. J. Dreyer, B.A., B.D., Standerton 1924.
1924 J. G. M. Dreyer, B.A., B.D., Lydenburg 1924, Ermelo c.a. 1928, Potchefstroom 1938.
1927 C. H. Rautenbach, M.A., B.D., Ph.D., Erasmus 1927, Pretoria 1930, Noordelik Pretoria 1934.
1928 M. M. Grobler, B.A., B.D., Brakpan 1928.
1929 P. W. Venter, B.A., B.D., Volksrust 1929, Durban 1935, Brits 1937.
1930 J. P. van der Berg, B.A., B.D., Waterberg 1930, Makwassie 1934, Bloemfontein 1937.
1930 P. Smit, B.A., B.D., Losberg 1930.
1930 J. J. Prinsloo, B.A., B.D., Johannesburg 1930.
1929 E. S. Mulder, B.A., B.D., Zwartuggens 1930, Bronkhorstspuit, 1931.
1932 W. J. Kemp, B.A., B.D., Louis Trichardt 1932, Waterberg 1935.
1932 F. J. Z. Booysen, B.A., B.D., Trichardsfontein 1932, Wolmaransstad 1935, Witbank 1937.
1932 A. Ras, B.A., B.D., Dullstroom c.a. 1932, Volksrust 1936, Vereeniging 1938.
1933 S. P. J. J. van Rensburg, B.A., B.D., Eendracht 1933.
1934 J. D. Storm, B.A., B.D., Zwartuggens 1934, Wolmaransstad 1938.
1934 C. S. v. H. Steenekamp, B.A., B.D., Lichtenburg 1934, Zeerust 1936, Johannesburg Noord 1938, Windhoek 1938.
1934 G. S. Coetzee, B.A., B.D., Delarey c.a. 1934, Lichtenburg 1936.

- 1935 L. M. le Roux, B.A., B.D., Trichardsfontein 1935, Ermelo 1938.
1936 D. J. van Staden, B.A., B.D., Newlands c.a. 1936, eervol ontslaan 1936, Delarey 1938.
1936 G. P. J. Grobler, B.A., B.D., Potgietersrust c.a. 1936.
1936 A. Brandt, B.A., B.D., vir Oos-Afrika 1936.
1937 S. P. Viloen, B.A., B.D., Durban c.a. 1937.
1937 J. J. Engelbrecht, B.A., B.D., Louis Trichardt 1937.
1937 P. J. L. Bierman, B.A., B.D., Gwelo c.a. 1937.
1937 W. M. Wolmarans, B.A., B.D., Dullstroom c.a. 1937.
1937 J. C. du Plessis, B.A., B.D., Germiston 1937.
1938 P. W. A. Bierman, B.A., B.D., Makwassie 1938.
1938 C. H. Muller, B.A., B.D., Pietersburg 1938.
1938 A. J. Nolte, B.A., B.D., Middelburg 1938.
1938 P. J. Booysen, B.A., B.D., Zwartuggens 1938.

DIE TEOLOGIESE FAKULTEIT AAN DIE UNIVERSITEIT
PRETORIA—AFDELING A. (Ned. Herv. Kerk).

Professore en Lektore:

- Prof. dr. J. H. Greyvenstein, B.A. (Sutherland 1911), Pretoria 1914.
Hoogleraar 1917.
Prof. dr. S. P. Engelbrecht, Hoogleraar 1921.
Prof. dr. B. Gemser, (Lutjegast 1917), Hoogleraar 1926.
Prof. dr. H. P. Wolmarans, M.A. Zeerust 1922, Pietersburg 1927, Boksburg 1937, Lektor 1935, Hoogleraar 1938.
Dr. A. van Selms (Hansweert 1930, Culemborg 1935), Lektor 1938.

Studente:

6de Jaar:

F. J. van Zyl, B.A., Groot Marico.

5de Jaar:

H. Muller, M.A., Potchefstroom.

4de Jaar:

A. S. Geyser, B.A., Ermelo.
H. J. Geyser, B.A., Ermelo.
J. P. Labuschagne, B.A., Heilbron.

3de Jaar:

G. J. J. Roos, Rustenburg.

2de Jaar:

A. H. Cornelissen, Wolmaransstad.
 T. N. H. Janson, Dullstroom.
 H. M. R. Rex, Rustenburg.
 W. J. Roos, Rustenburg.
 A. J. van Staden, Brits.
 S. E. Young, Zwartruggens.

1ste Jaar:

P. S. Dreyer, Willowston.
 J. A. Smit, Heidelberg.
 P. M. Smith, Makwassie.
 D. B. Snyman, Bronkhorstspuit.
 N. J. van Schalkwyk, Pietersburg.
 J. F. van Staden, Bronkhorstspuit.

RING VAN POTCHEFSTROOM.

Gemeentes: Potchefstroom, Klerksdorp, Venterskroon, Makwassie, Wolmaransstad, Heilbron, Vereeniging, Bloemhof, Losberg, Parys, Bothaville, Christiana, Bloemfontein.

Ringskommissies:

Voorsitter: Ds. Jac. P. v. d. Berg.

Vise-Voorsitter: Ds. P. J. Smit

Skriba: Ds. J. D. Storm.

Vise-Skriba: Ds. P. W. A. Bierman.

Ouderlinge: N. Prak, J. A. du Toit, M. J. Herbst.

Sekundi: H. van Vuuren, J. du Preez, J. G. Blignaut.

Superintendent van Sondagskole: Ds. P. J. Smit, P.K. Fochville.

POTCHEFSTROOM.

Gestig 1842.

Sieletal: 2991. Ledetal: 1591. Aangeneem: 76. Gedoop 99. Oorgekom met Attestasies: 20. Vertrek met Attestasies: 5. Oorgekom van ander Kerke: 16. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 37. Getroud: 31 pare.

Predikant: J. G. M. Dreyer, B.A., B.D.

Konsulent: Ds. P. J. Smit, Losberg.

Skriba: A. S. du Toit, Bus 187, Potchefstroom.

Kassier: P. E. Malherbe, Krugerstraat 61.

Superintendent van Sondagskole: Ds. J. G. M. Dreyer.

Orrelis: Mej. S. Kriegler.

Koster: John Watt.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: M. J. Wolmarans, H. J. van Heerden; P. J. Groenewald, A. S. du Toit, P. W. du Preez, J. J. Theunissen, C. J. du Preez, P. E. Malherbe, H. P. Geldenhuys, J. J. Heyneke, J. Pienaar, J.P. L. Grimbeek, J. J. Roestorf, F. Malan, J. P. Huyzers, T. J. du Toit, W. J. Engelbrecht, C. J. Broodryk, P. J. Raubenheimer, H. J. Viljoen, G. P. Prinsloo, P. C. Bouwer.

Diakene: J. L. P. Botha, W. W. Dreyer, J. E. Briedenhann, B. H. Koster, J. N. Redelinghuys, J. L. Pretorius, H. J. Kloppe, H. M. van Vuuren, G. J. Labuschagne, I. B. Joubert, J. R. Pienaar, D. J. Wolmarans, J. P. Briers, S. P. Bezuidenhout, C. F. van Zyl, C. P. Fick, J. N. Grey, J. J. Viljoen, W. du Toit.

Ring van Potchefstroom.

KLERKSDORP.

Gestig 1866.

Sieletal: 1731. Ledetal: 885. Aangeneem: 43. Gedoop: 124.
Oorgekom met Attestasies: 5. Oorgekom van ander Kerke: 17.
Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 48. Getroud: 29 pare.

Predikant: Ds. P. J. J. Venter.*Konsulent:* Ds. P. W. A. Bierman.*Skriba:* Nico J. Campher, Palmietfontein, P.K. Rykaartsp.*Kassier:* Nico J. Campher, Palmietfontein, P.K. Rykaartsp.

Aanvraag-Sertifikate: Ds. P. J. J. Venter, No. 9 Ennisstraat,
Klerksdorp.

Superintendent van Sondagskole: Ds. P. J. J. Venter, No. 9
Ennisstraat, Klerksdorp.

Orrelis: Mevr. M. Blom.*Koster:* W. J. P. v. Tonder.*Voorleser:* Ouderling Nico J. Campher.

Ouderlinge: P. F. Visser, A. A. Pienaar, A. J. van Zyl,
R. M. Esterhuizen, G. N. Pieterse, G. J. Pieterse, S. I. van Vuuren,
J. J. L. Terblanche, Nico J. Campher, J. A. Botes, M. P. A. Coetzee,
J. P. van der Merwe, D. J. Barnard, S. F. Marais, B. H. v. Rensburg.

Diakene: Jan Wilkens, S. H. du Toit, K. N. de Kock, H. C.
Esterhuizen, F. H. Jonker, D. P. Pienaar, J. P. Jonker, W. J. van
Tonder, C. J. Oosthuizen, J. C. Pieterse, J. A. van Vuuren, Jan
Rykaart, C. F. Swart, Izak J. van Vuuren, B. E. Swart, B. P.
Jordaan, J. J. Pienaar.

VENTERSKROON.

Gestig 1888.

Sieletal: 320. Ledetal: 182. Aangeneem 11. Gedoop: 13.
Oorgekom met Attestasies: 2. Oorgekom van ander Kerke: 6.
Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 13.

*Predikant:**Konsulent:* Ds. P. J. J. Venter.*Skriba:* W. H. Barnard, Eigenaarsfontein, P.K. Losberg.

Kassier: G. C. J. van Vuuren, Buffelshoek, P.K. Koedoesfontein
oor Parys, O.V.S.

Superintendent van Sondagskole: W. H. Barnard, Eigenaars-
fontein, P.K. Losberg.

Orrelis: Mevr. P. J. J. Venter.*Koster:* P. A. Hattingh.*Voorlesers:* P. L. J. van Vuuren en G. C. J. van Vuuren.

Ouderlinge: P. J. J. van Vuuren, P. A. Lourens, G. C. J. van
Vuuren, G. H. Grobler, D. H. van Biljon, J. J. Kruger.

Diakene: P. A. Hattingh, L. M. Pretorius, W. H. Barnard,
W. S. Coetzer, N. M. Fourie.

Ring van Potchefstroom.

MAKWASSIE

Gestig 1888.

Sieletal: 1708. Ledetal: 860. Aangeneem: 48. Gedoop: 58.
Oorgekom met Attestasies: 12. Vertrek met Attestasies: 5. Ver-
trek met Bewys van Lidmaatskap: 2. Getroud: 13 pare.

Predikant: Ds. P. W. A. Bierman, B.A., B.D.*Konsulent:* Ds. P. J. J. Venter.*Skriba:* A. V. Bergh, Bosmansrust, oor Leeuwdoornstad.*Kassier:* do. do.

Superintendent van Sondagskole: J. A. du Toit, Leeuwkop,
P.K. Klipspruit.

*Orrelis:**Koster:* J. J. Swanepoel.*Voorleser:* Oud. D. J. Fouché.

Ouderlinge: J. A. du Toit, W. J. van Rensburg, D. J. Fouche,
J. C. Rossouw, P. A. Fouché, D. J. Smith, G. Labuschagne, J.
Swanepoel, J. A. Rossouw, J. A. Jonker, W. Oldewagen.

Diakene: C. J. Oldewagen, C. Benade, F. L. Pieterse,
C. A. Gagiano, J. Pretorius, C. M. Brits, G. Meyer, T. Victor,
J. H. Viljoen, J. J. Fouché, J. J. Botha.

WOLMARANSSTAD.

Gestig 1891.

Sieletal: 1020. Ledetal: 590. Aangeneem: 31. Gedoop: 60.
Oorgekom met Attestasies: 11. Vertrek met Attestasies: 14. Oor-
gekom van ander Kerke: 23. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:
3. Getroud: 8 pare.

Predikant: Ds. J. D. Storm, B.A., B.D.*Konsulent:* Ds. J. P. v. d. Berg.*Skriba:* S. J. Fouché, Nooibult, P. K. Wolmaransstad.*Kassier:* J. P. Koekemoer, Kameelboom, Wolmaransstad.

Superintendent van Sondagskole: G. S. Rossouw, P. K. Wol-
maransstad.

Orrelis: Mej. K. de Wet.*Koster:* Tobie Nel.*Voorleser:* L. J. Fouché.

Ouderlinge: G. S. Rossouw, J. H. Steyn, J. H. Knoetze,
C. M. Zastron, H. J. Kriel, J. J. Liebenberg, J. P. Koekemoer,
O. C. Koekemoer, H. D. Kotze, B. J. Badenhorst, L. J. Fouché.

Diakene: J. C. Botes, M. J. van Vuuren, G. J. C. van Niekerk,
P. J. van Eeden, G. P. Rossouw, E. C. Botma, L. J. Botma, T. F.
Kotze, D. A. Renke, P. v. d. Westhuizen, P. J. Jacobs, C. H.
Barnard.

Ring van Potchefstroom.

HEILBRON.

Gestig 1911.

Sieletal: 473. Ledetal: 227. Aangeneem: 11. Gedoop: 19.
Vertrek met Attestasies: 9. Oorgekom van ander Kerke: 14.

Konsulent: Ds. Joh. Dreyer.

Skriba: M. J. Herbst, Bus 86, Heilbron.

Kassier: M. J. Herbst, Bus 86, Heilbron.

Superintendent van Sondagskole: P. F. Smit, Philadelfia, P.K. Heilbron.

Orrelis: Mevr. P. F. Smit.

Koster: P. F. Smit.

Voorleser: M. C. Strydom.

Ouderlinge: M. C. Strydom, J. H. Campher, F. J. Labuschagne, Josua van der Merwe, M. J. Herbst.

Diakene: P. J. Smit, J. D. Weilbach, J. T. Broodryk, J. B. Habig, B. D. van Deventer.

VEREENIGING.

Gestig 1913.

Sieletal: 1725. Ledetal: 820. Aangeneem: 56. Gedoop: 72.
Oorgekom met Attestasies: 17. Vertrek met Attestasies: 12. Oorgekom van ander Kerke: 13. Vertrek met Bewys van Limaatskap: 9. Getroud: 18 pare.

Predikant: Ds. Abr. Ras, B.A., B.D.

Konsulent: Ds. P. J. Smit

Skriba en Kassier: M. C. Strydom, Bus 68, Vereeniging.

Superintendent van Sondagskole: J. F. Greyling, Bus 134, Vereeniging.

Orrelis: A. I. de Bruyne.

Koster: G. J. Lindeque.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: J. P. Badenhorst, S. J. Blignaut, J. P. Cronjé, D. Grobler, P. D. Jacobs, M. P. J. Lindeque, L. R. G. Marx, S. I. W. Marx, A. W. Marx, J. H. Muller, P. D. Pretorius, B. van Niekerk, H. P. Willemse.

Diakene: C. W. Burger, F. J. Cronjé, T. E. Fourie, A. J. Kleynhans, G. J. Lindeque, C. J. Lubbe, S. I. W. Marx, C. J. Muller, D. R. Opperman, J. P. Pretorius, D. F. Pretorius, G. Pretorius, P. Roux, M. C. Strydom, L. G. van Vuuren, J. H. Venter.

BLOEMHOF.

Gestig 1916.

Sieletal: 340. Ledetal: 190. Aangeneem: 12. Gedoop: 11.
Oorgekom met Attestasies: 3. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 1.

Ring van Potchefstroom.

Konsulent: Ds. P. W. A. Bierman.

Skriba en Kassier: W. J. Z. Opperman, Palmietfontein, Bloemhof.

Superintendent van Sondagskole: N. J. Coetzee, Bus 100, Bloemhof.

Koster: H. Matthews.

Voorleser: G. P. v. d. Merwe.

Ouderlinge: G. P. v. d. Merwe, G. van Niekerk, J. Botes, N. J. J. Combrink, H. Matthews, J. J. Jacobs.

Diakene: I. G. van Aswegen, S. P. Erasmus, N. Wiese, G. Meyer, G. Bezuidenhout.

LOSBERG.

Gestig 1925.

Sieletal: 1101. Ledetal: 588. Aangeneem: 21. Gedoop: 27.
Oorgekom met Attestasies: 10. Vertrek met Attestasies: 10. Oorgekom van ander Kerke: 11. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 7. Getroud: 6 pare.

Predikant: Ds. P. J. Smit, B.A., B.D.

Konsulent: Ds. J. P. v. d. Berg, B.A., B.D.

Skriba: D. J. Bloem, Rietfontein, P.K. Fochville, Transvaal.

Kassier: P. G. Benadie, P.K. Fochville, Transvaal.

Superintendent van Sondagskole: Ds. P. J. Smit, P.K. Fochville, Transvaal.

Orrelis: Mevr. S. E. Steyn.

Koster: P. Wolvaardt.

Voorleser: Ouderlinge om die beurt.

Ouderlinge: F. R. P. Schutte, H. J. Dreyer, T. F. J. Steyn, A. L. Oosthuizen, G. F. Prinsloo, W. J. v. d. Merwe, F. J. Pretorius, D. J. Bloem, A. J. G. Dreyer, W. J. C. Pretorius, J. H. C. Pretorius.

Diakene: A. J. C. Swamers, L. J. de Villiers, J. H. Woller, T. F. J. Oosthuizen, I. J. Pretorius, H. J. Nortjé, C. L. Steyn, J. F. van Rensburg, H. J. Bloem, G. C. Lindeque, D. J. Bloem.

PARYS.

Gestig 1925.

Sieletal: 437. Ledetal: 220. Aangeneem: 10. Gedoop: 19.
Vertrek met Attestasies: 3. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 3. Getroud: 2 pare.

Konsulent: Ds. P. J. Smit.

Skriba en Kassier: N. Prak, P.K. Koedoesfontein oor Parys.

Superintendent van Sondagskole: H. S. Fourie, Lusthof, P.K. Parys.

*Ring van Potchefstroom.**Orrelis:* Mej. Johanna Bezuidenhout.*Koster:* Frikkie Terblanche.*Voorleser:* Ouderl. G. H. Grobler.*Ouderlinge:* D. C. L. J. van Vuuren, G. H. Grobler, J. N. Risseuw, W. Joubert, H. S. Fourie, N. Prak, D. J. P. Strydom.*Diakene:* D. J. Scholtz, J. E. Risseeuw, L. J. van Vuuren, J. Benade, J. J. Scheepers, A. L. van Coller.

CHRISTIANA.

Gestig 1936.

Sieletal: 100. *Ledetal:* 66. *Aangeneem:* 1. *Gedoopt:* 1.*Konsulent:* Ds. Jac. v. d. Berg.*Skriba en Kassier:* J. Rosenblatt, Hoofstraat, Christiana.*Voorleser:* P. de la Rey.*Ouderlinge:* P. de la Rey en B. Lubbe.*Diakene:* M. Massijn, P. Gouws.

BOTHAVILLE.

Gestig 1937.

Sieletal: 220. *Ledetal:* 147. *Aangeneem:* 10. *Gedoopt:* 9. Oorgekom met Attestasies: 2. Vertrek met Attestasies: 1. Oorgekom van ander Kerke: 2.*Konsulent:* Ds. Jac. P. v. d. Berg.*Skriba en Kassier:* T. J. Conradie, Hart van Boomtuin, P.K. Regina.*Superintendent van Sondagskole:* J. J. van Rensburg, P.K. Harrisburg.*Koster:* J. Smith.*Ouderlinge:* J. v. d. Berg, J. Swanepoel en L. van Vuuren.*Diakene:* D. de Klerk, H. Harmse, F. J. Conradie.

BLOEMFONTEIN NOORD.

Gestig 1937.

Sieletal: 470. *Ledetal:* 300. *Aangeneem:* 22. *Gedoopt:* 6. Oorgekom van ander Kerke: 141.*Predikant:* Ds. Jac. v. d. Berg, B.A., B.D.*Konsulent:* Ds. J. D. Storm.*Skriba en Kassier:* J. C. Hulme, Bus 267, Bloemfontein.*Superintendent van Sondagskole:* Ds. Jac. P. v. d. Berg, Bainsvlei.*Orrelis:* Mej. Mohr, Mevr. Hulme, Mej. Kachelhoffer.*Kosters:* Diakene Viljoen en van Heerden.*Ouderlinge:* C. du Plessis, J. Blignaut, A. van Wyk, F. Fourie, J. Venter, E. Mohr, P. Kotze.*Diakene:* J. C. Hulme, I. van Heerden, B. Saaiman, J. Saaiman, C. Rheeder, J. Viljoen, P. van Aswegen.

RING VAN HEIDELBERG.

Gemeentes: Volksrust, Heidelberg, Standerton, Johannesburg, Memel, Pietermaritzburg, Durban, Glencoe, Turffontein, Kensington, Newlands, Johannesburg Noord, Oos-Londen.*Ringskommissie:**Voorsitter:* Ds. A. J. G. Oosthuisen.*Vise-Voorsitter:* Ds. T. F. J. Dreyer.*Skriba:* Ds. Abr. Ras.*Vise-Skriba:* Ds. J. J. Prinsloo.*Ouderlinge:* T. F. Dreyer, C. S. Barnard, H. G. J. Jacobs.*Sekundi:* I. S. v. d. Linde, P. L. Moolman, P. D. Ackermann.*Superintendent van Sondagskole:* Ds. J. J. Prinsloo, Johannesburg.

VOLKSRUST.

Gestig 1861.

Sieletal: 1003. *Ledetal:* 547. *Aangeneem:* 29. *Gedoopt:* 48. Oorgekom met Attestasies: 14. Vertrek met Attestasies: 14. Oorgekom van ander Kerke: 22. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 11. Getroud: 1 paar.*Konsulent:* Ds. S. P. Viljoen.*Skriba:* F. W. C. Labuschagne, Posbus 111, Volksrust.*Kassier:* G. C. L. Ackerman, 960 de Kockstraat, Volksrust.*Superintendent van Sondagskole:* F. W. C. Labuschagne, Posbus 111, Volksrust.*Orrelis:* Gert Herbst.*Koster:* F. P. Struwig.*Ouderlinge:* F. W. C. Labuschagne, J. M. Beukes, B. M. Oosthuysen, D. P. J. de Waal, J. J. Steenkamp, J. J. van Dewenter, J. W. Stoop, Gert Beukes, Danie Ackerman, Johannes Rossouw, C. J. Nel, L. C. A. Stoop.*Diakene:* G. C. L. Ackerman, A. J. du Plessis, S. J. Struwig, J. J. Coetser, Ben Bouwer, J. M. H. van der Merwe, J. L. van Ede, G. P. van der Merwe, J. G. Biddulph, J. D. Breytenbach, J. van der Merwe, Nic Struwig.

HEIDELBERG.

Gestig 1865.

Sieletal: 1886. *Ledetal:* 1087. *Aangeneem:* 48. *Gedoopt:* 75. Oorgekom met Attestasies: 5. Vertrek met Attestasies: 45. Oorgekom van ander Kerke: 12. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 8. Getroud: 27 pare.

*Ring van Heidelberg.**Predikant:* Ds. A. J. G. Oosthuizen, B.A., B.D.*Konsulent:* T. F. J. Dreyer, B.A., B.D.*Skriba:* C. P. Engelbrecht, Rietfontein 291, P.K. Greylingstad.*Kassier:* K. Lanser, Jacobstraat, Heidelberg.*Superintendent van Sondagskole:* Mevr. Ds. A. J. G. Oosthuizen, Jacobstraat 33, Heidelberg.*Orrelis:* C. J. Spruyt.*Koster:* M. Fourie.*Voorleser:* P. D. Bekker.*Ouderlinge:* M. J. Bekker, K. Lanser, R. J. Rossauw, J. H. Rosslee, S. J. van der Westhuizen, P. D. Bekker, C. P. Engelbrecht, P. H. J. Botha, P. E. Brits, D. J. Brits, Jaap vander Westhuizen, P. J. Roets, A. S. P. Gouws, L. H. Jordaan, J. H. Muller, W. J. Mouton, Jozua Viljoen, C. T. Spruyt, N. J. G. Jacobs, T. F. Steyn, S. J. van der Westhuizen, P. J. van Nieuwenhuizen.*Diakene:* M. Gouws, J. J. Foord, D. D. Rosslee, Frikkie Nel, F. J. van der Westhuizen jr., P. J. de Beer, L. J. Labuschagne, Piet van der Berg, G. Rosslee, jr., F. C. Rosslee, D. S. Jacobs, G. A. Labuschagne, C. J. Erasmus, D. Jordaan, J. A. Smit, S. J. Marais, B. Kruger, Koos Coetzer, J. G. van der Westhuizen, C. J. Jacobs, C. J. Strydom, Andries du Preez.

STANDERTON.

Sieletal: 859. Ledetal: 570. Aangeneem: 35. Gedoop: 40. Oorgekom met Attestasies: 10. Vertrek met Attestasies: 22. Oorgekom van ander Kerke: 8. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 12. Getroud: 21 pare.

Predikant: Ds. T. F. J. Dreyer, B.A., B.D.*Konsulent:* A. Oosthuizen, B.A., B.D.*Skriba:* J. J. P. C. L. Steyn, Brandwacht, P.K. Charl Celliers.*Kassier:* Mevr. Ds. T. F. J. Dreyer, Pastorie, Standerton.*Superintendent van Sondagskole:* Oudl. J. H. Labuschagne, Standerton.*Orrelis:* Mevr. T. F. J. Dreyer.*Koster:* W. Harding.*Voorleser:* J. H. Pienaar.*Ouderlinge:* J. J. P. Meyer, P. G. Steyn, J. J. Wolmarans, J. H. Pienaar, T. F. Dreyer, H. P. Bodenstein, E. Genis, J. H. Labuschagne, J. P. Visage, D. Wolmarans, J. G. Steyn, G. F. Marx, C. Stoop.*Diakene:* P. J. Breytenbach, J. J. P. C. L. Steyn, S. Petzer, P. Uys, M. J. Labuschagne, J. J. Kunz, W. Roets, H. Stoop, P. Oosthuizen, P. Riekert, J. H. van Heerden, T. F. Steyn, N. Wolmarans, J. J. Botha.*Ring van Heidelberg.*

JOHANNESBURG.

Gestig 1895.

Sieletal: 4100. Ledetal: 2317. Aangeneem: 177. Gedoop: 232. Oorgekom met Attestasies: 73. Vertrek met Attestasies: 12. Oorgekom van ander Kerke: 53. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 23. Getroud: 55 pare.

Predikant: Ds. J. J. Prinsloos, B.A., B.D.*Konsulent:* Ds. A. J. G. Oosthuizen.*Skriba:* P. J. Heyneke, Tiendelaan 7, Melville, Johannesburg.*Kassier:* W. v. Namen, Sesdelaan 30, Melville, Johannesburg.*Superintendent van Sondagskole:* I. S. v. d. Linde, Kingsweg 10, Rossmore, Johannesburg.*Orrelis:* H. Sondorp.*Koster:* P. Viviers, Sewendestraat 40, Vrededorp.*Voorleser:* 'n Ouderling.*Ouderlinge:* H. J. M. Mathysen, J. L. Otto, C. C. Mostert, G. J. M. Wolmarans, F. P. Beyers, J. L. Swart, L. van Vuuren, G. P. Brits, J. G. van der Berg, A. W. Heyneke, R. A. Buitendag, B. N. Viljoen, W. A. Colyn, I. S. v. d. Linde, A. B. Kruger, D. A. C. Pretorius, C. J. G. Steyn, M. M. Snyman, G. F. Dreyer, J. W. Lewies, C. v. d. Schyff, G. F. Roode, S. J. Potgieter, L. Frieslich, H. J. Basson, J. P. Flowers, C. M. Smith, T. A. v. d. Berg, P. J. Jooste, F. J. Senekal, R. Willemse, J. Blignaut, D. L. v. Vuuren.*Diakene:* I. G. Gates, W. J. Steenekamp, M. Wilmans, M. J. van Staden, F. J. Roux, J. van Eck, C. van Aswegen, P. A. Brits, A. A. Smit, C. J. van Zyl, A. Dreyer, D. A. Viljoen, J. P. Horn, P. J. Pieterse, G. W. Rhoda, J. P. van der Merwe, G. C. Snyman, M. du Pisanie, J. M. Flowers, J. Erasmus, G. J. Bothma, P. J. Beukes, G. J. van Staden, W. J. Orsmond, L. R. Magill, C. J. Smit, N. J. Swart, J. Swanepoel, S. A. Barnard, E. P. Bredendam, C. A. C. Hattingh, B. P. v. d. Berg, C. Boshoff.

MEMEL.

Gestig 16de Mei, 1914.

Sieletal: 245. Ledetal: 142. Aangeneem: 5. Gedoop: 6. Oorgekom van ander Kerke: 2. Oorgekom met Attestasies: 2. Vertrek met Attestasies: 6. Oorgekom van ander Kerke: 2. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 2.

Predikant: Ds. S. P. Viljoen.*Skriba:* C. J. Uys (Sonny), P. K. Memel.*Orrelis:* Mevr. P. L. Uys.*Koster:* J. H. Naude.*Voorleser:* 'n Ouderling.

Ring van Heidelberg.

Ouderlinge: P. L. Moolman, L. J. J. Muller, M. L. van der Spuy, H. le Roux.

Diakene: J. H. Naude, F. J. Eager, J. J. Uys, F. J. Botha.

PIETERMARITZBURG.

Sieletal: 183. *Ledetal:* 90. *Aangeneem:* 1. *Gedoopt:* 12. *Oorgekom met Attestasies:* 6. *Oorgekom van ander Kerke:* 1. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 3. *Getroude:* 1 paar.

Predikant: Ds. S. P. Viljoen.

Skriba en Kassier: M. J. de Waal, Posbus 411, Pietermaritzburg.

Superintendent van Sondagskole: Mevr. A. Erasmus.

Orrelis: Mevr. A. Erasmus.

Koster: J. J. Roux.

Voorleser: Oudl. D. H. Botes.

Ouderlinge: J. A. Erasmus, D. H. Botes, M. J. de Waal.

Diakene: J. J. Roux, A. J. L. Korb, M. J. Hough.

DURBAN.

Gestig 1927.

Sieletal: 440. *Ledetal:* 234. *Aangeneem:* 13. *Gedoopt:* 21. *Oorgekom met Attestasies:* 6. *Vertrek met Attestasies:* 2. *Oorgekom van ander Kerke:* 6. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 3.

Predikant: Ds. S. P. Viljoen.

Konsulent: Ds. Abr. Ras.

Skriba en Kassier: D. S. Janse van Vuuren, Bus, 379, Durban.

Superintendent van Sondagskole: J. J. Pretorius, Vergenoeg, P.K. Jacobs.

Orrelis: Mvr. M. Pretorius.

Voorleser: D. S. Janse van Vuuren.

Ouderlinge: P. J. Greyling, J. G. du Preez, T. P. Ackerman, C. S. Grobler, J. J. Pretorius, D. S. Janse van Vuuren.

Diakene: J. L. Rudolph, A. V. Burger, E. P. J. Botes, J. S. Stapelberg, F. P. van der Merwe, P. J. van der Schyff, J. C. Olivier, C. L. le Roux.

GLENCOE.

Gestig 1929.

Sieletal: 212. *Ledetal:* 124. *Aangeneem:* 3. *Gedoopt:* 8. *Oorgekom met Attestasies:* 18. *Vertrek met Attestasies:* 3. *Oorgekom van ander Kerke:* 3.

Predikant: Ds. S. P. Viljoen, B.A., B.D.

Konsulent: Ds. T. F. J. Dreyer.

Skriba en Kassier: L. Coetzee, Posbus 100, Dundee, Natal.

Ring van Heidelberg.

Superintendent van Sondagskole: J. C. Steinmann, Kempstraat, Glencoe.

Orrelis: Mevr. Vermaak.

Koster: L. Coetzee.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: I. W. de Jager, J. C. Steinmann, J. J. Ackerman.

Diakene: N. F. Swart, W. A. Nel, J. D. Leonard.

TURFFONTEIN.

Gestig 1929.

Sieletal: 819. *Ledetal:* 406. *Aangeneem:* 23. *Gedoopt:* 47. *Oorgekom met Attestasies:* 13. *Vertrek met Attestasies:* 12. *Oorgekom van ander Kerke:* 9. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 7. *Getroude:* 13 pare.

Predikant: Ds. L. E. Brandt.

1ste Konsulent: Ds. J. J. Prinsloo, Johannesburg.

2de Konsulent: Ds. J. C. du Plessis.

Skriba: P. I. M. du Plessis, Churchstraat 38, Turffontein, Johannesburg.

Kassier: Ds. L. E. Brandt, Oakdene, P.K. Rosettenville.

Superintendent van Sondagskole: Ds. L. E. Brandt.

Orrelis: Mevr. Mears.

Koster: Mnr. J. Taljaard.

Voorleser: Een van die Ouderlinge.

Ouderlinge: J. Z. Helberg, J. J. Verwey, G. P. J. Fritz, J. F. Coertze, J. J. N. Fourie, J. F. Greyling, R. C. Joubert.

Diakene: F. J. van Dijk, M. S. J. Booysen, J. A. Hennop, J. P. van den Berg, W. H. Austin, J. A. Breedts, P. I. M. du Plessis.

KENSINGTON.

Gestig 1929.

Sieletal: 746. *Ledetal:* 386. *Aangeneem:* 40. *Gedoopt:* 33. *Oorgekom met Attestasies:* 17. *Oorgekom van ander Kerke:* 14. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 4. *Getroude:* 6 pare.

Predikant: Ds. L. E. Brandt.

1ste Konsulent:

2de Konsulent: Ds. J. J. Prinsloo, Johannesburg.

Skriba en Kassier: Ds. L. E. Brandt, Oakdene, P.K. Rosettenville, Johannesburg.

Superintendent van Sondagskole: Ds. L. E. Brandt.

Orrelis: Mnr. B. Dijkman.

Koster: Mnr. Ph. D. Kotze.

Voorleser: Oudl. C. P. S. Barnard.

Ring van Heidelberg.

Ouderlinge: C. P. S. Barnard, Ph. D. Kotze, C. W. P. Niemand, C. J. Kruger, W. C. de Beer.

Diakene: F. J. Kruger, P. J. Fourie, J. A. Venter, P. M. Barnard, C. J. van Aswegen, G. Broodrijk.

NEWLANDS.

Gestig 1929.

Sieletal: 723. Ledetal: 562. Aangeneem: 30. Gedoop: 40. Oorgekom met Attestasies: 27. Vertrek met Attestasies: 7. Oorgekom van ander Kerke: 10. Getroud: 19 pare.

Konsulent: Ds. A. J. G. Oosthuizen.

Skriba: N. J. Grobler, Albertsweg 44, P.K. Newville, Newlands.

Kassier: G. J. Oberholzer, Van Zyl weg 12, Newlands.

Superintendent van Sondagskole: J. F. N. Oberholzer, 2de Straat, No. 19, Greymont, P.K. Newville.

Orrelis: Mej. M. Cronjé.

Koster: J. F. N. Oberholzer.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: J. F. N. Oberholzer, C. P. Hattingh (Newlands), J. B. Lindeque, J. P. Viljoen, J. A. Olivier, C. P. Hattingh, S. F. Malan, G. J. Oberholzer, J. G. Coetzee, I. J. Swarts, Tom Lombard.

Diakene: N. J. Grobler, J. E. Swarts, Z. J. Stols, E. P. Roes-torff, P. J. Kunneke, P. C. Theron, J. J. Hattingh, A. F. Klein-hans, J. A. Bossert, F. J. Labuschagne, W. Prinsloo, E. A. Malan.

JOHANNESBURG NOORD.

Gestig 1933.

Sieletal: 211. Ledetal: 131. Aangeneem: 5. Gedoop: 13. Oorgekom met Attestasies: 1. Vertrek met Attestasies: 1. Oorgekom van ander Kerke: 3.

Konsulent: Ds. L. E. Brandt.

Skriba: J. C. Heyneke, 8ste Straat 86, Parkhurst, Johannesburg.

Kassier: B. de Jong, 8ste Straat 52, Orange Grove, Johannesburg.

Superintendent van Sondagskole: C. J. Vorster, P.K. Bramley.

Orrelis: Mvr. C. Visser.

Ouderlinge: G. van Rooyen Els, N. B. Heyneke, F. J. J. Nagel.

Diakene: B. C. Greyling, F. G. P. Viljoen, J. C. Heyneke, G. D. F. van Balem, J. N. Theunissen.

Ring van Heidelberg.

OOS-LONDEN.

Gestig 1937.

Sieletal: 980. Ledetal: 635. Aangeneem: 84. Gedoop: 56. Getroud: 9 pare.

Predikant: Ds. A. J. Barger.

Konsulent: Ds. T. F. J. Dreyer.

Skriba: J. J. Henning, Wardstraat 22a, Oos-Londen.

Kassier: J. D. Muller, Jacksonstraat 6, Wesbank, Oos-Londen.

Superintendent van Sondagskole: Oudl. J. L. Potgieter, 96 St. Georgeweg, Oos-Londen.

Orrelis: Mevr. M. Strachan.

Voorleser: Oudl. G. W. Botha.

Ouderlinge: J. H. Stapelberg, G. W. Botha, J. L. Potgieter, B. J. de Lange, W. J. Botha, W. J. Strachan, P. M. Marais, C. T. J. Boyce, G. A. Roux.

Diakene: J. D. Muller, J. F. Pretorius, J. H. Potgieter, D. M. de Bruin, P. M. Bezuidenhout, G. J. Coetzer, W. J. van Heerden, B. C. Hattingh, B. J. H. Botha, J. J. Henning.

RING VAN TRICHARDTSFONTEIN.

Gemeentes: Trichardtsfontein, Chrissiesmeer, Ermelo, Germiston, Piet Retief, Eendracht, Bethal, Brakpan, Delmas, Boksburg, Springs, Morgenzon.

Ringskommissie:

Voorsitter: Ds. L. M. le Roux.
Vise-Voorsitter: Ds. S. P. J. J. v. Rensburg.
Skriba: Ds. J. C. du Plessis.
Vise-Skriba: Ds. M. M. Grobler.
Ouderlinge: J. P. Prinsloo, P. A. Ras, G. J. Engelbrecht.
Sekundi: W. A. van Schalkwyk, H. B. L. Kruger, J. G. Meyer.
Superintendent van Sondagskole: Ds. M. M. Grobler, Brakpan.

TRICHARDTSFONTEIN.

Gestig 1879.

Sieletal: 885. *Ledetal:* 486. *Aangeneem:* 25. *Gedooop:* 27. *Oorgekom met Attestasies:* 7. *Vertrek met Attestasies:* 19. *Oorgekom van ander Kerke:* 2. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 2. *Getroud:* 12 pare.

Konsulent: Ds. S. P. J. J. v. Rensburg.
Skriba en Kassier: W. A. van Schalkwyk, van Schalkwyksrust, P. K. Trichard.
Orrelis: Mev. Pietha Swart.
Koster: W. H. Cooper.
Voorleser: Oudl. D. P. J. v. Schalkwyk.
Ouderlinge: D. P. J. van Schalkwyk, H. C. J. van Schalkwyk, S. T. Prinsloo, B. H. Steel, C. H. Pretorius, C. G. Grove, W. A. van Schalkwyk.
Diakene: L. J. Venter, J. A. Oberholzer, J. B. J. v. Rensburg, H. A. Redelinghuys, G. J. van der Merwe, L. C. Bester, C. H. Smit, J. J. P. Meyer.

CHRISSIESMEER.

Gestig 1892.

Sieletal: 486. *Ledetal:* 270. *Aangeneem:* 9. *Gedooop:* 14. *Oorgekom met Attestasies:* 3. *Vertrek met Attestasies:* 15. *Oorgekom van ander Kerke:* 10. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 5. *Getroud:* 1 paar.

Konsulent: Ds. S. P. J. van Rensburg.
Skriba: F. du Toit, Lake Banagher, P.K. Lothair.

Ring van Trichardtsfontein.

Kassier: C. H. Buitendag, Bus 22, Chrissiesmeer.
Superintendent van Sondagskole: J. H. v. d. Vyver, Chrissiesmeer.
Orrelis: Mevr. C. H. Buitendag.
Koster: H. B. Swart.
Voorleser: S. W. J. Meyer, snr.
Ouderlinge: S. W. J. Meyer, snr., T. S. C. van der Vyver, L. M. Stoop, C. H. Buitendag.
Diakene: W. H. Ballott, S. W. Meyer, H. Harmse, H. Koch.

ERMELO.

Gestig 1909.

Sieletal: 428. *Ledetal:* 250. *Aangeneem:* 7. *Gedooop:* 15. *Oorgekom met Attestasies:* 9. *Vertrek met Attestasies:* 13. *Oorgekom van ander Kerke:* 7. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 8. *Getroud:* 4 pare.

Predikant: Ds. L. M. le Roux, B.A., B.D.
Skriba: Nico Wolmarans, Transvalia, P. K. Uitspanning.
Kassier: T. Dreyer.
Superintendent van Sondagskole: R. G. J. v. Rensburg, Jacobsstraat, Ermelo.
Orrelis: Mevr. F. Els.
Koster: J. J. Reyneke.
Voorleser: Oudl. J. H. Labuschagne.
Ouderlinge: J. H. Labuschagne, L. G. J. van Rensburg, R. G. J. van Rensburg, Nico Wolmarans, P. Roux, M. J. J. Dreyer, P. du Plooy, P. Geyser, C. H. Barnard.
Diakene: D. J. Struwig, J. J. Human, P. A. Venter, P. N. Kemp, C. de Witt, A. J. van Rensburg, L. Davel, D. B. J. van Rensburg.

GERMISTON.

Gestig 1911.

Sieletal: 1942. *Ledetal:* 967. *Aangeneem:* 87. *Gedooop:* 116. *Oorgekom met Attestasies:* 107. *Vertrek met Attestasies:* 27. *Oorgekom van ander Kerke:* 37. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 13. *Getroud:* 39 pare.

Predikant: Ds. J. C. du Plessis, B.A., B.D.
Skriba: H. B. L. Kruger, Posbus 16, Germiston (Foon 51-3029).
Skriba vir Registrasie: R. J. van der Bergh, Mignonetteweg 11, Primrose of Posbus 115, Germiston.
Superintendent van Sondagskole: M. C. Erasmus, Anemone-weg 45, Primrose.
Orrelis: G. Marx.
Koster: D. J. J. Strydom.
Voorleser: 'n Ouderling.

Ring van Trichardtsfontein.

Ouderlinge: P. I. van Zyl, H. B. L. Kruger, P. J. Senekal, G. P. Bekker, D. J. J. Strydom, M. C. Erasmus, J. W. Germishuizen, J. N. Heyneke, M. C. van Staden, J. J. Taljaard, R. A. P. de Beer, H. M. Jacobs, S. H. du Bruyn, C. J. Evert, P. Dorffling, P. J. Snyman, J. G. Duvenage, H. F. Grobler, R. J. van der Bergh.

Diakene: D. J. J. Strydom, P. J. van Nieuwenhuizen, L. A. S. du Plessis, W. J. Strydom, T. H. van Nieuwenhuizen, S. F. Millard, J. G. Pretorius, P. Pieterse, J. C. Heyneke, J. H. Labuschagne, P. N. J. van Rensburg, J. C. W. Nortje, J. P. C. Bronkhorst, J. A. Kruger, J. W. Dreyer, P. P. Delport, S. P. van Vuuren, T. H. du Plessis.

PIET RETIEF.

Gestig 17de Augustus, 1912.

Sieletal: 221. *Ledetal*: 119. *Aangeneem*: 8. *Gedooop*: 10. *Oorgekom met Attestasies*: 1. *Vertrek met Attestasies*: 6. *Oorgekom van ander Kerke*: 7.

Konsulent: Ds. L. M. le Roux.

Skriba en Kassier: R. G. P. Opperman, Bus 33, Piet Retief.

Superintendent van Sondagskole: J. A. Grobler, P.K. Piet Retief.

Orrelis: Pieter Joubert.

Koster: G. van Heerden.

Voorleser: Oudl. S. W. Joubert.

Ouderlinge: S. W. Joubert, J. A. Grobler, J. P. Engelbrecht.

Diakene: C. P. Bothma, P. S. Botes, J. P. Botha, J. D. Coetzer.

EENDRACHT.

Gestig 1917.

Sieletal: 1171. *Ledetal*: 846. *Aangeneem*: 28. *Gedooop*: 32. *Oorgekom met Attestasies*: 11. *Vertrek met Attestasies*: 2. *Oorgekom van ander Kerke*: 14. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap*: 5. *Getroud*: 17 pare.

Predikant: Ds. S. P. J. J. van Rensburg.

Skriba en Kassier: P. A. Ras, P.K. Bosmansfontein, oor Greylingstad.

Orrelis: Mevr. J. P. Prinsloo.

Koster: J. H. J. Venter.

Voorleser: P. A. Ras.

Ouderlinge: P. A. Ras, C. P. Willemse, A. P. Roelofse, D. J. Botha, A. P. Prinsloo, J. M. Venter, J. L. Venter, H. W. Nel, P. v.d. Berg.

Diakenen: F. H. Ras, G. Visagie, P. Lindeque, S. T. Prinsloo, G. W. Visagie, N. M. Prinsloo, H. S. Steyn, B. J. Prinsloo, J. P. van der Merwe, J. H. Voster, F. P. Vorster (F. seun).

Ring van Trichardtsfontein.

BETHAL.

Gestig 1918.

Sieletal: 700. *Ledetal*: 330. *Aangeneem*: 24. *Gedooop*: 22. *Oorgekom met Attestasies*: 27. *Vertrek met Attestasies*: 32. *Oorgekom van ander Kerke*: 1. *Getroud*: 3 pare.

Konsulent: Ds. L. M. le Roux.

Skriba: J. Hoogland, Bus 81, Bethal.

Kassier: D. Nortje, Bethal.

Superintendent van Sondagskole: J. M. A. Wolmarans, Pos Bethal.

Koster: N. Hattingh.

Ouderlinge: J. P. Visage, T. C. J. Erasmus, L. sn., J. P. N. Esterhuysen, N. S. Grobler, Ben Greyling, J. L. Muller, P. Steenkamp.

Diakene: M. J. de Beer, J. M. A. Wolmarans, M. D. Greyling, R. v. d. Berg, Ben Booyse, J. J. du Toit, N. J. Hattingh, G. M. v. d. Hoven.

BRAKPAN.

Gestig 1925.

Sieletal: 1436. *Ledetal*: 637. *Aangeneem*: 85. *Gedooop*: 98. *Oorgekom met Attestasies*: 15. *Getroud*: 20 pare.

Predikant: Ds. M. M. Grobler.

Konsulent: Ds. J. C. du Plessis.

Skriba: G. A. Jordaan, Kitzingerlaan 15, Brakpan.

Kassier: D. H. P. du Toit, Kitzingerlaan, 16, Brakpan.

Superintendent van Sondagskole: R. A. van Nispen, Brentwoodpark, Benoni.

Orrelis: Mevr. M. M. Grobler.

Koster: G. J. Beukes.

Voorleser: Oudl. G. J. J. Rousseau.

Ouderlinge: J. L. van Heerden, G. J. J. Rousseau, J. G. Gauché, J. G. Meyer, P. J. Lottering, A. Ras, P. J. G. van der Grijp, Z. Pienaar, L. M. Lombard, C. J. Pelsner, C. L. Engelbrecht, G. J. Beukes.

Diakene: G. A. Jordaan, C. P. M. Prinsloo, J. A. Pieters, M. C. Duvenage, J. J. Botha, S. J. Klopper, M. J. Pretorius, L. J. Ferreira, G. McDonald, N. M. van Standen, H. C. Grobler, J. J. van Vuuren, W. N. Steyn, T. W. Smit, W. Mulder.

DELMAS.

Gestig 1926.

Sieletal: 445. *Ledetal*: 300. *Aangeneem*: 12. *Gedooop*: 20. *Oorgekom met Attestasies*: 55. *Vertrek met Attestasies*: 4. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap*: 1. *Getroud*: 2 pare.

Konsulent: Ds. L. M. le Roux.

*Ring van Trichardtsfontein.**Skriba:* W. F. Krugel, Bus 36, Delmas.*Kassier:* J. C. du Plessis, Leeuwoort, P.K. Delmas.*Orrelis:* Mevr. P. Uys.*Koster:* Mnr. Ras.*Voorleser:* Oudl. J. P. Prinsloo.*Ouderlinge:* J. P. Prinsloo, J. C. du Plessis, J. Rudolph, J. P. Hattingh, P. J. Krugel, S. M. van Dijk, J. F. Venter, P. K. M. Prinsloo, M. J. du Plessis.*Diakene:* C. N. du Preez, J. H. Botha, H. L. Grobler, C. J. Snyman, W. Krugel, J. J. van Rensburg, J. S. G. Venter, J. van Dyk.**BOKSBURG.**

Gestig 1932.

Sieleetal: 635. Ledetal: 306. Aangeneem: 23. Gedoop: 19. Oorgekom met Attestasies: 23. Vertrek met Attestasies: 15. Oorgekom van ander Kerke: 4. Getroud: 3 pare.

Predikant: Vakant.*Konsulent:* Ds. J. C. du Plessis.*Skriba:* H. P. Willemse, Sesdestraat 94, Boksburg-Noord.*Kassier:* J. A. P. Nel, Sewendestraat 56, Boksburg-Noord.*Superintendent van Sondagskole:* J. J. Smit, Tiendestraat 44, Boksburg-Noord.*Orrelis:* Mevr. M. Erasmus.*Koster:* Joachim Scholtz.*Voorleser:* Ouderlinge om die beurt.*Ouderlinge:* W. van Dyk, S. J. Botha, F. P. J. Duvenage, A. E. Foord, J. A. P. Nel, D. J. A. Boyens, J. J. Botha.*Diakene:* J. M. Reyneke, M. C. Botes, D. F. Kruger, P. H. Grobler, G. J. le Roux.**SPRINGS.**

Gestig 15 Mei, 1936.

Sieleetal: 736. Ledetal: 312. Aangeneem: 8. Gedoop: 22. Oorgekom met Attestasies: 8. Vertrek met Attestasies: 3. Oorgekom van ander Kerke: 2.

Predikant: Ds. M. M. Grobler.*Konsulent:* Ds. J. C. du Plessis.*Skriba:* A. J. Nortje, Twaalfdestraat 44A, Springs.*Kassier:* A. Knoetze, Ewenweg 4, Selection Park, Springs.*Superintendent van Sondagskole:* Oudl. H. J. Visser, Vierde-
laan 37A, Geduldorp, Springs.*Voorleser:* Oudl. R. C. J. Taljaard.*Ring van Trichardtsfontein.**Ouderlinge:* R. C. J. Taljaard, F. P. Engelbrecht, H. J. Visser, J. A. van Coller, C. A. Oosthuizen.*Diakene:* C. J. Botha, H. van Dyk, J. J. Wilson, H. J. Bouwer, J. F. van Rensburg, W. H. McLean, H. J. Oberholzer.**MORGENZON.**

Gestig 1936.

Sieleetal: 198. Ledetal: 190. Aangeneem: 10. Gedoop: 13.

Predikant: Ds. L. M. le Roux.*Skriba:* C. L. Engelbrecht, Posbus 50, Morgenzon.*Koster:* N. Herbst.*Ouderlinge:* G. J. Engelbrecht, J. I. Marnewick, I. M. Potgieter en M. Buitendach.*Diakene:* J. S. Beukes, M. D. Meyer, J. Mare.

RING VAN RUSTENBURG.

Gemeentes: Rustenburg, Pietersburg, Waterberg, Louis Tri-chardt, Messina, Laeveld, Potgietersrust, Koedoesrand, Brits, Soek-mekaar, Vliegpoort, Noordelike Pretoria, Eben Haëzer, van War-melo.

Rings-Kommissie:

Voorsitter: Ds. J. J. Prinsloo.

Vise-Voorsitter: Dr. C. H. Rautenbach.

Skriba: Ds. W. J. Kemp.

Vise-Skriba: Ds. P. W. Venter.

Ouderlinge: W. J. Roos, G. R. J. Strydom, F. J. Grobler.

Sekundi: G. F. T. Pistorius, L. P. v. d. Merwe, P. A. van Jaarsveld.

Superintendent van Sondagskole: B. Fouché, P. K. Onderste-poort.

RUSTENBURG.

Gestig 1850.

Sieletal: 3061. *Ledetal:* 1624. *Aangeneem:* 109. *Gedoopt:* 135. *Oorgekom met Attestasies:* 10. *Vertrek met Attestasies:* 70. *Oor-gekom van ander Kerke:* 20. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 16. *Getroud:* 47 pare.

Predikant: Ds. J. J. Prinsloo.

Konsulent: Ds. P. W. Venter, Dr. C. H. Rautenbach.

Skriba: S. F. Malan, Posbus 225, Rustenburg.

Kassier: P. A. Bentum, Posbus 69, Rustenburg.

Superintendent van Sondagskole: J. W. Minie, Nauwpoort, P.K. Wagenpadspruit.

Orrelis: Mevr. Downing.

Koster: C. J. Joubert.

Voorlesers: *Ouderlinge:* W. J. Roos en S. Esterhuizen.

Ouderlinge: A. W. J. van Rensburg, J. J. Robbette, M. J. Jacobs, H. Esterhuizen, H. P. J. de Beer, P. Burger, J. Lewis, J. W. Minie, W. J. Roos, J. L. Pieterse, R. J. Viljoen, J. P. Verster, W. C. van Wyk, D. S. Fourie, S. F. Malan, S. J. Esterhuizen, A. G. Pieterse, F. L. du Plessis, D. J. Brits.

Diakene: W. C. Robbertse, C. J. Grobler, A. P. Putter, P. N. Esterhuizen, J. E. de Beer, T. J. H. Roux, J. C. Stenekamp, S. H. van der Linde, J. J. Combrink, J. L. Pieterse, P. J. Els, W. H. Stene-kamp, J. S. de Beer, H. J. Nortjé, J. H. Groenewald, P. A. Bentum, P. J. J. van Rensburg.

Ring van Rustenburg.

PIETERSBURG.

Gestig 1852.

Sieletal: 1180. *Ledetal:* 635. *Aangeneem:* 33. *Gedoopt:* 62. *Oorgekom met Attestasies:* 2. *Vertrek met Attestasies:* 12. *Oor-gekom van ander Kerke:* 4. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 8. *Getroud:* 8 pare.

Predikant: Ds. C. H. Muller.

Konsulent: (1) Ds. G. P. J. Grobler. (2) Ds. J. J. Engelbrecht.

Skriba: Mnr. K. Berkenbosch, Posbus 194, Pietersburg.

Kassier: Bdr. J. H. van Staden, P.K. Solomondale.

Superintendent van Sondagskole: Oudl. P. J. Britz, Boven-straat, Pietersburg.

Orrelis: Mnr. P. Speelman.

Koster: Oudl. A. F. Duvenhage.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: C. P. J. Pienaar, P. J. Dreyer, J. J. Gouws, J. A. J. Burger, W. S. J. Jansen, A. F. Duvenhage, J. M. van Schalkwyk, P. J. Brits, H. L. Venter, J. C. J. van Schalkwyk, Schalk Marais, C. J. Botha, J. H. L. J. Venter.

Diakens: Jan Viljoen, J. H. Bronkhorst, J. J. le Roux, B. W. Venter, Bart Fourie, Petrus Jansen, R. P. Oelofse, R. van Wyk, J. C. Annandale, J. F. van Staden, C. de Beer, J. H. van Staden, G. Heinlein.

WATERBERG.

Gestig 1886.

Sieletal: 1657. *Ledetal:* 914. *Aangeneem:* 43. *Gedoopt:* 98. *Oorgekom met Attestasies:* 18. *Vertrek met Attestasies:* 16. *Oor-gekom van ander Kerke:* 31. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 24. *Getroud:* 15 pare.

Predikant: Ds. W. J. Kamp, B.A., B.D.

Konsulent: Dr. C. H. Rautenbach en Ds. P. W. Venter.

Skriba: J. J. Willemse, Bus 53, Nylstroom.

Kassier: Ds. W. J. Kemp, Posbus 53, Nylstroom.

Superintendent van Sondagskole: M. J. Willemse, S. A. S. Nylstroom.

Orrelis: G. Engelbrecht.

Koster: D. J. Booyse.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: H. J. Geyser, J. J. H. Engelbrecht, M. J. Oosthuizen, N. J. Bronkhorst, W. S. J. van Heerden, L. P. van der Merwe, G. C. Booysen, P. W. Botes, A. J. J. Botes, M. H. J. van Staden, J. F. Viljoen, W. H. Duvenage, J. L. J. van Rensburg, J. J. Willemse, M. J. Willemse, G. H. J. Venter, G. J. Dreyer, P. S. van Rooyen, A. H. Botha, J. Lindeque, S. P. Maree.

Ring van Rustenburg.

Diakene: J. L. Bronkhorst, H. F. C. Bronkhorst, M. J. du Plessis, G. Badenhorst, J. M. Farrell, C. H. van Staden, G. C. van Staden, D. P. Boshoff, P. G. Herbst, L. C. van der Merwe, D. de Wilde, H. Anderson, C. van der Westhuizen, P. L. Backhouse, H. Viljoen, D. J. Booysen, C. J. Vorster, J. J. Nel, F. A. Booysen, F. C. Olckers (A. sn.).

LOUIS TRICHARDT.

Gestig 1916.

Sieletal: 593. Ledetal: 303. Aangeneem: 29. Gedoop: 32. Getroud: 5 pare.

Predikant: Ds. J. J. Engelbrecht, B.A., B.D.

Konsulent: Ds. W. J. Kemp.

Skriba en Kassier: P. C. Besuidenhout, Bus 93, Louis Trichardt.

Superintendent van Sondagskole: J. J. v. d. Merwe, Bus 79, Louis Trichardt.

Orrelis: Mevr. A. R. Robbertze.

Koster: D. D. Britz.

Voorleser: Oudl. F. A. Geyser.

Ouderlinge: F. A. Geyser, F. Botha, W. J. Nel, F. Engelbrecht, W. J. Bronkhorst, P. Grobler.

Diakene: P. J. Schoeman, D. S. Jacobs, J. Barwise, J. J. van der Merwe; P. C. Bezuidenhout, W. A. Grobler, H. Kuypers, W. J. Kloppe.

LAEVELD.

Sieletal: 486. Ledetal: 239. Aangeneem: 11. Gedoop: 21. Oorgekom met Attestasies: 5. Oorgekom van ander Kerke: 3. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 4. Getroud: 1 paar.

Predikant: Ds. J. J. Engelbrecht.

Konsulent: Ds. G. P. J. Grobler en Ds. W. J. Kemp.

Skriba: H. C. de Beer, Gembokspruit, P.K. Mokeetsi.

Kassier: W. H. Lombard, Rubbervale.

Superintendent van Sondagskole: F. G. H. Botha, Duiwelskloof.

Orrelis: A. H. Helberg.

Koster: M. D. Viljoen.

Voorleser: H. C. de Beer.

Ouderlinge: H. C. de Beer, W. H. Lombard, P. J. S. J. L. Venter, H. L. J. Bronkhorst, T. Pienaar, P. C. Helberg.

Diakene: H. J. Botha, G. v. d. Grijp, M. C. J. van Schalkwyk, J. J. Pienaar, F. J. H. Botha, Jan Viljoen.

Ring van Rustenburg.

MESSINA.

Gestig 1920.

Sieletal: 253. Ledetal: 124. Aangeneem: 4. Gedoop: 12.

Konsulent: (1) Ds. G. P. J. Grobler, (2) Ds. J. J. Engelbrecht.

Skriba: A. S. Pretorius, P.K. Messina.

Kassier: Oudl. J. F. Roos, P.K. Oorwinning.

Superintendent van Sondagskole: J. L. Nieaber, Messina.

Orrelis: Mevr. Annie Roets.

Koster: A. Reyneke.

Voorleser: Oudl. J. F. Roos.

Ouderlinge: J. P. Engelbrecht, J. F. Roos, P. C. Potgieter, A. S. Pretorius.

Diakene: J. S. Roos, E. J. van der Merwe, C. J. van der Merwe.

POTGIETERSRUST.

Gestig 1921.

Sieletal: 1300. Ledetal: 575. Aangeneem: 38. Gedoop: 53. Oorgekom met Attestasies: 1. Oorgekom van ander Kerke: 19. Getroud: 1 paar.

Predikant: Ds. G. P. J. Grobler, B.A., B.D.

Konsulent: (1) Ds. J. J. Prinsloo, (2) Ds. J. J. Engelbrecht.

Skriba: B. J. Vermooten, Hoogestraat, Potgietersrust.

Kassier: D. de Beer, Rabestraat, Potgietersrust.

Superintendent van Sondagskole: D. de Beer.

Orrelis: D. de Beer.

Koster: J. Pieterse.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: H. P. Kern, C. J. Pieterse, F. J. Prinsloo, F. A. Venter, F. J. J. Potgieter, C. Diederiks, G. R. J. Strydom, C. A. Storm, N. S. Wolmarans, G. Smit, C. N. McDonald, J. J. Prinsloo.

Diakene: A. J. Jonker, P. J. Janse van Nieuwenhuizen, D. Luus, H. J. Snyman, D. J. Janse van Rensburg, G. P. van Staden, E. Greef, W. du Plessis, P. Kotze, J. Keulder, G. Geyser.

KOEDOESRAND.

Gestig 1924.

Sieletal: 624. Ledetal: 345. Aangeneem: 12. Gedoop: 25. Oorgekom met Attestasies: 4. Vertrek met Attestasies: 4. Oorgekom van ander Kerke: 6. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 6. Getroud: 5 pare.

Predikant: Ds. G. P. J. Grobler.

Konsulent: (1) Ds. J. J. Engelbrecht, (2) Ds. W. J. Kemp.

Skriba: G. J. Smith, Tygerfontein, P.K. Maasstroom.

Ring van Rustenburg.

Kassier: A. van der Heever, Kenadiesfontein, P.K. Swartwater.

Orrelis: A. P. Botha.

Koster: H. L. Joubert.

Voorleser: Oudl. F. J. Grobler.

Ouderlinge: F. J. Grobler, L. van Niekerk, J. S. Viljoen, D. G. v. d. Heever, P. S. Nortjé, L. J. van Wyk, J. H. Henrico.

Diakene: J. Prinsloo, H. L. Joubert, L. J. Smith, H. P. du Toit, J. H. Prinsloo, H. van Aarde, F. J. J. Henrico.

BRITS.

Gestig 1927.

Sieletal: 1413. *Ledetal:* 682. *Aangeneem:* 32. *Gedoopt:* 57. *Oorgekom met Attestasies:* 5. *Vertrek met Attestasies:* 6. *Oorgekom van ander Kerke:* 20. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 11. *Getroud:* 16 pare.

Predikant: Ds. P. W. Venter, B.A., B.D.

Konsulent: (1) Ds. J. J. Prinsloo, (2) Dr. C. H. Rautenbach.

Skriba: D. J. de Villiers, Posbus 99, Brits.

Kassier: P. A. van Jaarsveld, P.K. Hartebeestpoort, Brits.

Superintendent van Sondagskole: J. F. Michau, P.K. Pansdrift, Brits.

Orrelis: Oudl. F. J. C. Martins.

Koster: Gert Ras.

Ouderlinge: F. J. C. Martins, D. J. Bothma, T. G. J. Pistorius, J. W. van Schalkwyk, J. F. Michau, J. C. Roos, G. C. Lindeque, J. C. J. van Schalkwyk, J. J. Pfeiffer, C. H. Blignaut, C. J. Ras, P. A. van Jaarsveld, G. D. Scheepers, G. Oosthuizen, D. J. de Villiers.

Diakene: W. A. Pretorius, G. R. Koekemoer, S. van Staden, J. J. Kotze, F. J. Pieterse, H. C. du Preez, J. W. P. Meintjies, B. J. van Staden, P. H. du Bruyn, F. L. P. Nel, J. J. van Rensburg, C. J. Moll, L. J. B. Schoeman, D. J. de Jager, G. le Roux, L. S. du Plessis, H. Hattingh, Frans Botes.

SOEKMEKAAR.

Gestig 1931.

Sieletal: 220. *Ledetal:* 92. *Aangeneem:* 5. *Gedoopt:* 8. *Oorgekom met Attestasies:* 3. *Oorgekom van ander Kerke:* 1. *Getroud:* 1 paar.

Konsulent: (1) Ds. J. J. Engelbrecht, (2) Ds. W. J. Kemp.

Skriba en Kassier: H. F. Jacobs, Munnik.

Superintendent van Sondagskole: S. M. Venter, Soekmekaar.

Koster: M. Venter.

Voorleser: D. F. Jacobs.

Ring van Rustenburg.

Ouderlinge: D. F. Jacobs, S. M. Venter, H. Seun, S. M. Venter, G. Seun.

Diakene: D. J. Venter, Jr., W. J. Kruger, G. Buitendag.

VLIEGEPOORT.

Gestig 1932.

Sieletal: 485. *Ledetal:* 252. *Aangeneem:* 12. *Gedoopt:* 17. *Oorgekom met Attestasies:* 0. *Vertrek met Attestasies:* 11. *Oorgekom van ander Kerke:* 3. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 1. *Getroud:* 1 paar.

Predikant: Ds. J. J. Prinsloo.

Konsulent: (1) Ds. W. J. Kemp, (2) Ds. P. W. Venter.

Skriba: Oudl. G. F. T. Pistorius, Rooikrans 760, P.K. Leeuwpoot.

Kassier: J. B. J. van Deventer, Klippgat, P.K. Thabazimbi.

Superintendent van Sondagskole: H. F. Pelser, Duikerpan, Privaat sak, Bloupan, oor Warmbad.

Koster: J. H. Steenkamp.

Voorleser: Oudl. G. F. T. Pistorius.

Ouderlinge: G. F. T. Pistorius, H. J. Putter, H. T. Pelser, A. S. Labuschagne, P. J. R. Steenkamp, J. C. Joubert, M. J. Breedts.

Diakene: J. B. J. van Deventer, J. G. W. Basson, J. H. Robbertse, H. J. Botha, C. J. Botha, H. J. Theunissen, C. R. J. Nagel.

NOORDELIKE PRETORIA.

Gestig 1934.

Sieletal: 3150. *Ledetal:* 1260. *Aangeneem:* 97. *Gedoopt:* 149. *Oorgekom met Attestasies:* 31. *Vertrek met Attestasies:* 10. *Oorgekom van ander Kerke:* 31. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 1. *Getroud:* 14 pare.

Predikant: Ds. C. H. Rautenbach, M.A., B.D., D.Phil.

Konsulent: (1) Ds. P. W. Venter, B.A., B.D. (2) Ds. J. J. Prinsloo.

Skriba: B. Fouché, Pos Onderstepoort, oor Pretoria

Kassier: A. F. Pienaar, B.Comm., Vyfdestraat 281, Capital Park, Pretoria.

Superintendent van Sondagskole: Dr. C. H. Rautenbach, Vyfde-laan 301, Capital Park, Pretoria.

Algemene Sondagskoolsekretaris: F. v. d. Veen, Ellastraat 311, Gezina, Pretoria.

Orreliste: Mej. Pauline Mokken (Rietfontein), Mnr. A. J. Joubert (Daspoort), Mev. Nettie Viljoen (Pretoria Noord).

Kosters: H. Grobler (Rietfontein), Mevr. P. J. C. Beneke (Daspoort), C. S. J. van Staden (Pretoria Noord).

Ring van Rustenburg.

Voorlesers: P. G. Roets, W. H. Brits, B. Fouché, J. J. Brits.

Ouderlinge: J. A. Retief, J. H. Breitenbach, J. W. Minders, W. H. Brits, L. H. Roux, D. H. Matthee, W. J. Breytenbach, J. F. Bothma, P. G. Roets, C. J. Smit, J. J. F. Brits, J. M. F. Lewis, J. J. Jonker, Dr. C. K. Oberholzer, A. S. Pretorius, D. P. Bellingham, A. P. Prinsloo, H. C. van Niekerk, J. A. du Rand, J. C. Benade, B. Fouché, A. J. A. Buitendach, H. F. C. Prinsloo, J. M. van der Westhuizen, H. J. van Eck, B.A., H. A. G. Beukes.

Diakene: J. M. Benade, P. J. van der Merwe, L. J. van Wyn-gaardt, A. P. C. Coetsee, W. Bezuidenhout, P. W. Fouché, G. F. Furstenburg, W. J. J. Smit, M. C. Jooste, H. Pretorius, J. H. van Rooyen, F. P. J. van der Watt, P. S. Nortjé, J. C. van Schalkwyk, H. P. Snyman, Gert van Eeden, C. S. Viljoen, C. S. J. van Staden, W. H. J. Pieterse, Jacobus van Rensburg, M. J. Jacobsz, T. C. J. Erasmus, T. L. Botha, A. F. Pienaar, (2 vakant).

EBENHAESER.

Gestig 1937.

Sieletal: 340. Ledetal: 175. Aangeneem: 6. Gedoop: 15. Oorgekom van ander kerke: 1. Getroud: 1 paar.

Predikant: Ds. W. J. Kemp, B.A., B.D.

Konsulent: (1) Dr. C. H. Rautenbach, (2) Ds. G. P. J. Grobler.

Skriba en Kassier: J. G. Beyer, Johannesburg 861, P.K. Overysel, oor Potgietersrust.

Ouderlinge: F. R. Beyer, A. J. E. Maherry, A. . Nortje, J. L. Kruger.

Diakene: F. A. Nel, P. Nagel, T. Pretorius, C. Brits.

VANWARMELO.

Gestig 1937.

Sieletal: 337. Ledetal: 251.

Predikant: Ds. J. J. Engelbrecht.

Konsulent: (1) W. J. Kemp, (2) Ds. P. W. Venter.

Skriba en Kassier: J. H. Coetzee, Conforis, P. K. Alldays.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: P. C. Grobler, H. C. Roos, P. S. Marais, S. M. Venter, J. D. Theron.

Diakene: J. H. Coetzee, H. Smit, G. P. Brits, F. R. Brits, P. F. D. Booysen.

RING VAN PRETORIA.

Gemeentes: Pretoria, Middelburg, Dullstroom, Bronkhorstspuit, Roosenekal, Nebo, Lydenburg, Witbank, Plaston, van der Hoff, Barberton, Belfast, Sabie, Carolina, Hendrina.

Ringskommissie.

Voorsitter: Ds. S. Vermooten.

Vise-Voorsitter: Ds. E. S. Mulder.

Skriba: Ds. F. J. Z. Booysen.

Vise-Skriba: Ds. W. M. Wolmarans.

Ouderlinge: E. Grobler, J. J. Prinsloo, J. H. Vorster.

Superintendent van Sondagskole: Oud. S. J. Botha, Pretoria.

PRETORIA.

Gestig 1854.

Sieletal: 2783. Ledetal: 994. Aangeneem: 43. Gedoop: 60. Oorgekom met Attestasies: 13. Vertrek met Attestasies: 52. Oorgekom : van ander Kerke: 26. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 8. Getroud: 32 pare.

Predikant: Ds. S. Vermooten.

Skriba en Kassier: Mnr. H. Engelmohr, Devenishstraat 93, Pretoria.

Superintendent van Sondagskole: Ds. S. Vermooten, Kotze-straat 151, Pretoria.

Orrelis: H. C. de Kock.

Koster: Mevr. C. M. Reyneke.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: J. D. Reyneke, H. Engelmohr, J. J. Piso, H. W. Theron, J. de Veer, E. J. Grobbelaar, J. P. Hugo, A. Wypkema, B. de Loo, H. J. van Rensburg, T. J. van der Merwe, D. J. Jacobs, F. J. Scholtz, G. Stewart, S. J. Botha, I. Joubert.

Diakene: E. S. van Zyl, O. D. Oosthuizen, Dsn., W. W. Scheepers, D. B. van Eck, J. P. Labuschagne, G. F. J. van Tonder, N. v.d. W. Nolte, J. Scheepers, M. J. Malan, J. Hoonsveld, J. J. Lange.

MIDDELBURG, TRANSVAAL.

Gestig 1864.

Sieletal: 1124. Ledetal: 633. Aangeneem: 46. Gedoop: 81. Oorgekom met Attestasies: 11. Vertrek met Attestasies: 17. Oorgekom van ander Kerke: 34. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 5. Getroud: 23 pare.

Ring van Pretoria.

Predikant: Ds. A. J. Nolte, B.A., B.D.
Konsulent: Ds. F. Booysen, B.A., B.D.
Skriba: A. J. Pretorius, Suidstraat 651, Middelburg.
Kassier: J. C. S. van Woudenberg, Posbus 56, Middelburg.
Superintendent van Sondagskole: C. F. van Rooyen, Mooistraat, Middelburg.
Orrelis: A. J. Pretorius.
Koster: J. F. Botha.
Voorleser: S. J. Joubert.
Ouderlinge: S. J. Duvenage, P. R. Botha, S. J. Joubert, W. F. Swanepoel, J. J. de Kock, C. F. van Rooyen, J. Linnekamp, P. R. Schoeman, C. Muller, P. S. Duvenage, T. Botha, C. J. Volschenk, N. M. Prinsloo.
Diakene: W. W. Roelofse, M. J. H. van Wyk, A. J. Pretorius, C. J. Botha, H. van Niekerk, P. M. Venter, M. P. Strydom, M. P. de Swardt, J. v. d. Bank, D. Swanepoel, V. Botha, P. J. Botha, M. Nel, P. C. Minnaar, R. Bronkhorst.

DULLSTROOM.

Gestig 1887.

Sieletal: 468. Ledetal: 271. Aangeneem: 8. Gedoop: 10. Oorgekom met Attestasies: 4. Vertrek met Attestasies: 18. Oorgekom van ander Kerke: 7. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 3. Getroud: 5 pare.
Predikant: Ds. W. M. Wolmarans, B.A., B.D.
Skriba: M. S. Grobler, Rooikrans, P.K. Dullstroom.
Kassier: W. C. Janson, Dullstroom.
Orrelis: Mevr. J. H. H. Janson.
Koster: W. C. Janson.
Voorleser: H. Hofland.
Ouderlinge: G. Z. van Zyl, H. F. Mulder, A. H. Raath, M. C. Botha, I. J. H. Greyling, M. S. Grobler.
Diakene: T. F. Prinsloo, F. C. Symington, J. P. Prinsloo, F. G. A. Wolmarans, J. G. Oosthuizen, W. O. Strydom, M. A. P. Swanepoel, W. R. Elgar, P. J. Kleinsmith.

BRONKHORSTSPRUIT.

Gestig 1911.

Sieletal: 2121. Ledetal: 1175. Aangeneem: 48. Gedoop: 105. Oorgekom met Attestasies: 12. Vertrek met Attestasies: 15. Oorgekom van ander Kerke: 19. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 12. Getroud: 29 pare.
Predikant: Ds. E. S. Mulder, B.A., B.D.
Konsulent: Ds. F. J. Z. Booysen.

Ring van Pretoria.

Skriba: J. J. Prinsloo, Posbus 1, Bronkhorstspuit.
Kassier: M. J. Grobler, Bronkhorstspuit.
Superintendent van Sondagskole: Ds. E. S. Mulder, Bronkhorstspuit.
Orrelis: Mej. R. Prinsloo.
Koster: N. J. Booysen.
Voorleser: Om beurte.
Ouderlinge: J. J. Prinsloo, P. K. P. Minnaar, J. J. Botha, D. B. Snyman, P. C. Breytenbach, G. G. Roets, B. C. Spies, J. J. Botha, G. C. Coertse, J. A. Smallegange, J. J. Prinsloo, W. G. Bronkhorst, L. C. Lagrange, P. P. Roets, T. A. Ras, P. W. Bester, P. B. N. Prinsloo, A. J. de Lange, N. M. Vermaak.
Diakene: J. J. van Staden, M. C. Erasmus, H. J. v. d. Berg, E. Botha, Paul Prinsloo, W. J. Jordaan, W. S. J. B. Jansen, J. D. Venter, N. M. van Rensburg, R. J. Coertse, N. J. Koekemoer, C. J. F. Grobler, C. G. Jansen, P. R. Prinsloo, W. J. Pelsler, D. J. Erasmus, W. Bodenstein, Nic. Joubert, E. Rykaart, P. J. Vorster.

ROOSSENEKAL.

Gestig 1919.

Sieletal: 913. Ledetal: 457. Aangeneem: 17. Gedoop: 40. Oorgekom met Attestasies: 6. Vertrek met Attestasies: 9. Oorgekom van ander Kerke: 7. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 3. Getroud: 4 pare.
Predikant: Ds. W. M. Wolmarans, B.A., B.D.
Konsulent: Ds. A. J. Nolte.
Skriba: H. tZ, Ganswyk, P.K. Lagersdrift.
Superintendent van Sondagskole: C. L. Jacobs, Lagersdrift.
Orrelis: L. P. Stolz.
Koster: C. P. Malan.
Voorleser: Oudl. H. Z. Ganswyk.
Ouderlinge: F. J. Botha, M. J. Hough, H. Z. Ganswyk, C. L. Jacobs, J. W. Wolmarans, M. A. P. Swanepoel, G. H. Potgieter.
Diakene: P. L. Steenkamp, W. C. Meyer, J. A. Meyer, H. J. G. Swanepoel, C. A. Swart, N. J. v. d. Berge, D. J. Pieterse.

NEBO.

Gestig 1924.

Sieletal: 294. Ledetal: 188. Aangeneem: 9. Gedoop: 21. Oorgekom met Attestasies: 1. Vertrek met Attestasies: 17. Oorgekom van ander Kerke: 1. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 2. Getroud: 2 pare.
Konsulent: Ds. F. J. Z. Booysen.
Skriba: A. J. Brits, Spitskop, P.K. Molayta.

*Ring van Pretoria.**Kassier:* F. S. Botha, Leeuwkraal, P.K. Nebo.*Koster:* P. D. Malan, D.sn.*Voorleser:* 'n Ouderling.*Ouderlinge:* M. C. Botha, C. J. Engelbrecht, P. L. Zietsman, M. N. J. van der Merwe, G. T. Ferreira.*Diakene:* F. L. J. Brits, M. Barnard, S. M. Botha, F. J. P. Botha, K. Smit.

LYDENBURG.

Gestig 1927.

Sieleetal: 577. Ledetal: 357. Aangeneem: 9. Gedoop: 17. Oorgekom met Attestasies: 6. Vertrek met Attestasies: 4. Oorgekom van ander Kerke: 11. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 2.

Predikant: Ds. W. M. Wolmarans.*Konsulent:* Ds. E. S. Mulder.*Skriba:* J. H. Schoeman, possak Swaershoek, oor Lydenburg.*Kassier:* P. J. Joubert, possak Boshoeck, oor Lydenburg.*Orrelis:* A. T. Jansen.*Koster:* A. Beetge.*Voorleser:* 'n Ouderling.*Ouderlinge:* I. Volschenk, C. Broodryk, P. F. Erasmus, A. van Nieuwenhuizen, A. Schoeman, N. J. van Schalkwyk.*Diakene:* P. J. Joubert, P. J. V. Joubert, Koos Erasmus, F. Joubert, H. Kruger.

WITBANK.

Gestig 1927.

Sieleetal: 1610. Ledetal: 936. Aangeneem: 55. Gedoop: 86. Oorgekom met Attestasies: 20. Vertrek met Attestasies: 6. Oorgekom van ander Kerke: 23. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 6. Getroude: 15 pare.

Predikant: Ds. F. J. Z. Booysen, B.A., B.D.*Konsulent:* Ds. A. J. Nolte.*Skriba:* A. Bekker, Posbus 161, Witbank.*Kassier:* M. V. Jacobson, Allenbystraat, Witbank.*Superintendent van Sondagskole:* J. C. van Nieuwenhuizen, Posbus 131, Witbank.*Koster:* J. H. Schoeman.*Voorleser:* J. H. Vorster.*Ouderlinge:* J. H. Vorster, P. C. Bezuidenhout, A. Stone, J. E. Volschenk, A. Jacobs, H. P. van Nieuwenhuizen, F. Viljoen, D. Venter, P. van der Westhuizen, P. F. S. Mulder, J. C. van Nieuwenhuizen.*Ring van Pretoria.**Diakene:* I. M. V. Jacobson, M. Prinsloo, G. D. F. van Zyl, J. J. van der Merwe, D. Coetzee, A. J. Kruger, P. le Roux, T. Botha, N. Prinsloo, M. Oosthuizen, P. Vorster.

PLASTON.

Gestig 5 Julie, 1930.

Sieleetal: 64. Ledetal: 45. Gedoop: 2. Oorgekom van ander Kerke: 1.

Konsulent: Ds. Vermooten.*Skriba:* J. P. Jooste.*Skriba en Kassier:* J. P. Jooste, Plaston.*Ouderlinge:* W. N. J. Strydom, M. J. Geldenhuys.*Diakene:* W. P. A. van Bergen, J. P. Jooste.

VAN DER HOFF.

Gestig 29 Julie, 1933.

Sieleetal: 205. Ledetal: 128. Aangeneem: 8. Gedoop: 22. Oorgekom met Attestasies: 1. Oorgekom van ander Kerke: 6. Getroude: 6 pare.

Konsulent: Ds. A. J. Nolte.*Skriba en Kassier:* C. W. van der Neut, Bus 9, Groblersdal.*Koster:* W. Bronkhorst.*Ouderlinge:* M. M. Bezuidenhout, W. A. Bester, A. Botha, C. N. Smit.*Diakene:* J. P. Goosen, G. Engelbrecht, J. A. Kruger, H. P. van Nieuwenhuizen.

BARBERTON.

Sieleetal: 50. Ledetal: 22. Gedoop: 1.

Konsulent: Ds. W. M. Wolmarans, B.A., B.D.*Skriba en Kassier:* J. H. van Niekerk, Bus 111, Barberton.*Orrelis:* Mevr. J. H. van Niekerk.*Diakene:* M. M. Bezuidenhout, J. F. Otto.

BELFAST.

Gestig 1935.

Sieleetal: 196. Ledetal: 122. Aangeneem: 6. Gedoop: 14. Oorgekom met Attestasies: 14. Vertrek met Attestasies: 7. Oorgekom van ander Kerke: 13.

Predikant: Ds. W. M. Wolmarans, B.A., B.D.*Skriba en Kassier:* J. C. Zwagemaker, Posbus 56, Belfast.

Ring van Pretoria.

Superintendent van Sondagskole: J. T. J. Bodenstein, Posbus 3, Belfast.

Koster: Vakant.

Voorleser: J. C. Zwagemaker.

Ouderlinge: P. J. L. Venter, J. N. H. Schoeman, A. Breytenbach, J. C. Zwagemaker.

Diakene: M. J. Britz, J. T. J. Bodenstein, D. J. Janse van Vuuren, P. Janse van Vuuren.

SABIE.

Gestig 1935.

Sieltal: 177. *Ledetal:* 122. *Aangeneem:* 14. *Gedoopt:* 17. *Vertrek met Attestasies:* 4.

Konsulent: Ds. A. Nolte van Middelburg.

Skriba: Mnr. van Vuuren.

Kassier: D. J. Pretorius, Bosbouwer, oor Sabie.

Ouderlinge: M. P. J. van Vuuren (Ceylon), F. Pretorius (Spitzkop), M. de Beer (Bervlied), Nel (Tweefontein), Dreyer (Nelsrivier en Brookland), Jordaan (Sabie).

Diakene: Estherhuizen (Blyde), Venter (Tweefontein), Van der Berg (Graskop), Lyons (Sabie), Viljoen (Ceylon).

CAROLINA.

Gestig 1936.

Sieltal: 100. *Ledetal:* 60. *Aangeneem:* 2. *Gedoopt:* 2. *Oorgekom met Attestasies:* 12. *Oorgekom van ander Kerke:* 1.

Predikant: Vakant.

Konsulent: Ds. F. J. Z. Booysen.

Skriba: A. J. Willemse, Kerkstraat, Carolina, Transvaal.

Kassier: P. C. J. van Rooyen, S.A.P., Carolina, Transvaal.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: J. Smit, J. Joubert, A. J. Willemse.

Diakene: P. C. J. van Rooyen, J. J. Muller, T. G. J. Steyn.

HENDRINA.

Gestig 7 Aug. 1937.

Sieltal: 184. *Ledetal:* 108. *Oorgekom van ander Kerke:* 1.

Predikant: Ds. A. J. Nolte, B.A., B.D.

Skriba en Kassier: B. J. Spies, Bosmanskop, P.K. Gloria.

Superintendent van Sondagskole: D. M. J. van Nieuwenhuizen.

Koster: J. S. Bolton.

Voorleser: N. J. R. van Wyk.

Ouderlinge: N. J. R. van Wyk, D. S. Venter, J. C. Esterhuisen.

Diakene: B. D. T. Erasmus, D. M. J. van Nieuwenhuizen, J. H. Mahoney.

RING VAN ZEERUST.

Gemeentes: Zeerust, Lichtenburg, Krugersdorp, Ventersdorp, Zwarttruggens, Goedehoop, Delarey, Groot Marico, Schweizer Reyneke, Mafeking, Gwelo Afd., Bulawayo, Fort Victoria, Lusaka. N.R., Salisbury, Sinoia.

Rings-Kommissie.

Voorsitter: Dr. H. C. M. Fourie.

Ondervoorsitter: G. C. Coetzee.

Skriba: Ds. D. F. Erasmus.

Onder-Skriba: Ds. P. S. Grobler.

Ouderlinge:

Primi: P. S. v. d. Berg, A. A. van Jaarsveld, C. van der Merwe.

Sekundi: J. F. du Toit, B. A. Naude, J. G. Steyn.

Superintendent van Sondagskole: Ds. G. C. Coetzee.

ZEERUST.

Gestig 1869.

Sieltal: 1394. *Ledetal:* 730. *Aangeneem:* 32. *Gedoopt:* 53. *Oorgekom met Attestasies:* 12. *Vertrek met Attestasies:* 30. *Oorgekom van ander Kerke:* 36. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 10. *Getroud:* 13 pare.

Predikant: Vakant.

Konsulent: Ds. D. S. Erasmus.

Skriba en Kassier: A. S. Pretorius, Bus 105, Zeerust.

Superintendent van Sondagskole: M. M. J. Basson, P.K. Vaalkop.

Orrelis: Vakant.

Koster: R. J. Benade.

Voorleser: Oudl. J. H. Snyman.

Ouderlinge: A. S. Meyer, J. H. Fouché, J. H. Snyman, F. P. van der Merwe, J. A. Oosthuizen, A. S. van Staden, P. J. Coetzee, G. L. Roos, R. J. Benade, L. van Niekerk, M. M. J. Basson, G. P. J. Grobler, G. J. van Aarde, A. S. Pretorius.

Diakene: A. J. Swanepoel, P. H. Coetzee, D. J. Nortje, S. C. Meyer, J. J. Haywood, P. P. van der Merwe, L. J. Erasmus, W. J. Seymore, J. P. B. Bignaut, J. G. Vossler, G. A. van Zyl, P. J. J. Basson, J. C. van der Merwe.

LICHTENBURG.

Gestig 1891.

Sieltal: 1106. Ledetal: 582. Aangeneem: 30. Gedoop: 59. Oorgekom met Attestasies: 23. Vertrek met Attestasies: 9. Oorgekom van ander Kerke: 11. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 29. Getroud: 8 pare.

Predikant: Ds. G. C. Coetzee, B.A., B.D.

Skriba: D. P. J. van Schalkwyk, Loslapdoorns, Posbus 84, Lichtenburg.

Kassier: T. F. J. Steyn, Lear Skool, Lichtenburg.

Superintendent van Sondagskole: M. F. A. de Beer, Buitestraat 30, Lichtenburg.

N.B.—Doopteëls en Attestate—doen aansoek by: Ds. G. C. Coetzee.

Koster: G. Swanepoel.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: C. L. Engelbrecht, J. N. van den Berg, H. J. van Aarde, A. J. Labuschagne, J. P. Snyman, L. J. Coetzee, M. J. Smit, J. A. Wondergem, G. D. de Beer, M. W. van der Linde, T. F. J. Steyn, J. G. Steyn, W. Pienara, M. Venter, P. Bodenstein, C. Muller.

Diakene: J. N. Steyn, D. J. C. van Wyk, J. B. Celliers, D. P. J. van Schalkwyk, H. J. Cordier, J. G. Benade, W. J. du Toit, C. J. Coetzee, J. Esterhuizen, J. J. van den Berg, T. F. J. Steyn (W. sn.), M. F. A. de Beer, J. Liebenberg, E. H. v. d. Berg, L. J. Vosser, H. L. Kleynhans, J. de Beer, H. Olivier.

KRUGERSDORP.

Gestig 1891.

Sieltal: 2275. Ledetal: 1195. Aangeneem: 106. Gedoop: 209. Oorgekom met Attestasies: 40. Vertrek met Attestasies: 16. Oorgekom van ander Kerke: 24. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 29. Getroud: 53 pare.

Predikant: Ds. P. S. Grobler.

Konsulent: Dr. H. C. M. Fourie.

Skriba: M. J. Redelinghuis, P.K. Sterkfontein.

Kassier: Mnr. Du Plessis, p/a Ds. Grobler.

Superintendent van Sondagskole: J. G. de Bruin, Holzstraat 87, Krugersdorp.

Orrelis: Mevr. M. Grobler.

Koster: N. J. Prinsloo.

Voorleser: Oudl. J. S. Roos.

Ouderlinge: J. S. Roos, J. P. Nortje, C. L. van der Merwe, B. T. Harmse, D. J. Labuschagne, M. J. Fourie, M. J. v. d. Berg, M. J. Redelinghuis, J. van Zyl, W. W. Viljoen, J. Coetzee, D. J.

Fourie, G. Rautenbach, M. C. Steffens, W. J. v. d. Berg, J. Ayres, D. J. Fourie, I. Cronje, M. J. Prinsloo, J. G. de Bruin, I. van Rensburg, D. J. Francis, J. J. van Vuuren, C. H. J. le Roux, P. S. Steenkamp.

Diakene: A. W. Nortje, J. Wissing, A. J. van der Merwe, N. Breet, N. J. Steinberg, P. P. Oosthuizen, J. Heyneke, B. J. Barnard, A. F. Louw, P. A. Pretorius, T. H. Duvenage, J. J. S. Pennels, N. J. Theunissen, C. v. d. Berg, P. Viljoen, P. Barnard, J. v. d. Merwe, C. J. Wolmarans, J. F. Bolton, M. J. Steenkamp, J. Jacobs, N. J. Maree, C. du Toit, C. van der Berg, C. van Rooyen, J. Theron, A. J. van der Merwe, M. A. L. Strydom, A. W. Visagie, W. J. Muller, P. van Deventer, A. J. van Zyl, J. M. Potgieter.

VENTERSDORP.

Gestig 1892.

Sieltal: 1479. Ledetal: 793. Aangeneem: 31. Gedoop: 57. Oorgekom met Attestasies: 10. Oorgekom van ander Kerke: 5. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 25. Getroud: 22 pare.

Predikant: Ds. D. F. Erasmus.

Konsulent: Dr. H. C. M. Fourie.

Skriba: Ds. D. F. Erasmus, Bus 76, Ventersdorp.

Kassier: B. A. Naudé, Ventersdorp.

Superintendent van Sondagskole: Die Predikant.

Orrelis: Mevr. A. C. G. Erasmus.

Koster: D. W. Fourie.

Voorleser: Om die beurt.

Ouderlinge: H. J. Visser, H. M. P. Visser, J. G. Visser, J. P. Buitendag, H. F. Joubert, J. N. M. Pretorius, A. J. Tredoux, B. P. v. d. Berg, B. A. Naudé, J. Higgs.

Diakene: H. J. Scheffer, A. J. Coetzee, S. H. Coetzee, J. C. Labuschagne, H. P. van Graan, G. Diedericks, P. v. d. Schyff, J. N. Pretorius, C. J. Visser, J. L. J. Viljoen.

ZWARTRUGGENS.

Gestig 1913.

Sieltal: 2226. Ledetal: 803. Aangeneem: 33. Gedoop: 60. Oorgekom met Attestasies: 18. Vertrek met Attestasies: 36. Oorgekom van ander Kerke: 14. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 6. Getroud: 16 pare.

Predikant: Ds. P. J. Booysen.

Konsulent: Ds. D. J. van Staden.

Skriba: A. A. van Jaarsveld, Witrand, P.K. Oranjedale.

Kassier: J. H. van Dyk, Rietvlei, P. K. Zwarttruggens.

Ring van Zeerust.

Superintendent van Sondagskole: A. A. van Jaarsveld, Witrand, P.K. Oranjedale.

Orrelis: Geen.

Koster: J. Robbertse.

Voorleser: Oudl. om die beurt.

Ouderlinge: A. A. van Jaarsveld, J. H. Geyer, J. Minie, J. H. van Staden, G. C. Kachelhoffer, P. L. Bezuidenhout, D. J. Hattingh, J. J. Pienaar, C. A. Young, G. P. Pretorius, G. J. Engelbrecht, J. F. Coertze.

Diakene: L. J. Nolte, P. F. van Staden, A. W. J. van Rensburg, D. L. Cronje, M. G. Mostert, C. J. Smit, J. H. van Dyk, A. J. N. Bezuidenhout, H. Breedts, J. C. Cronje, J. J. de Beer, J. J. Brits, W. J. Pienaar.

GOEDE HOOP.

Gestig 1914.

Sieletal: 256. *Ledetal:* 131. *Aangeneem:* 3. *Gedoopt:* 11. *Vertrek met Attestasies:* 2. *Oorgekom van ander Kerke:* 1.

Konsulent: Ds. van Staden.

Skriba en Kassier: P. C. van der Westhuizen, p/s Halifax oor Vryburg.

Voorleser: Predikant.

Koster: P. C. van der Westhuizen.

Ouderlinge: W. P. Viljoen, N. J. Herbst, L. Fouché.

Diakene: S. L. J. van Dyk, A. P. Mynhardt, C. F. Kriel.

DELAREYVILLE.

Gestig 1922.

Sieletal: 572. *Ledetal:* 318. *Aangeneem:* 19. *Gedoopt:* 26. *Oorgekom met Attestasies:* 12. *Vertrek met Attestasies:* 4. *Oorgekom van ander Kerke:* 4. *Vertrek met bewys van Lidmaatskap:* 5. *Getroude:* 2 pare.

Predikant: Ds. D. J. van Staden.

Konsulent: Ds. J. D. Storm.

Skriba: B. H. Pieterse, Doornbult, P. K. Sannieshof.

Kassier: J. C. van der Merwe, Doornbult, Privaatsak Bosjes oor Welverdiend.

Koster: J. B. Rudolph.

Voorleser: J. F. du Toit.

Ouderlinge: J. F. du Toit, W. J. Kamffer, H. H. Nieuwoudt, J. A. Pretorius, W. B. J. Badenhorst, J. C. van der Merwe, J. P. J. van Vuuren, G. J. Engelbrecht, M. S. Engelbrecht.

Diakene: P. J. N. Grobler, B. H. Pieterse, J. G. Ackhurst, J. J. Bezuidenhout, J. C. du Toit, F. P. S. Rautenbach, D. R. van der Westhuizen, J. B. Rudolph, W. H. Le Roux.

Ring van Zeerust.

GROOT MARICO.

Gestig 1924.

Sieletal: 1390. *Ledetal:* 718. *Aangeneem:* 13. *Gedoopt:* 60. *Oorgekom met Attestasies:* 19. *Vertrek met Attestasies:* 9. *Oorgekom van ander Kerke:* 9. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 17. *Getroude:* 15 pare.

Predikant: Dr. H. C. M. Fourie.

Konsulent: Ds. P. S. Grobler.

Skriba: P. T. van Staden, Vergenoeg, P.K. Groot Marico.

Kassier: C. B. Otto, Groot Marico.

Superintendent van Sondagskole: P. T. van Staden, Vergenoeg, Groot Marico.

Orrelis: Mevr. Dr. Fourie.

Koster: P. S. van Staden.

Voorleser: C. B. Otto.

Ouderlinge: P. S. v. d. Berg, L. S. Gast, C. C. Mans, J. F. van Staden, J. Meintjies, A. Eesterhuizen, M. Wolmarans, D. van Staden, G. Z. Loggerenberg.

Diakene: P. S. van Staden, P. T. van Staden, F. van Straten, G. Oberholzer, C. Cloete, P. du Toit, J. van Tonder, E. van der Merwe, H. Smit, F. Naude.

SCHWEIZER-RENEKE.

Gestig 14 Mei 1925.

Sieletal: 220. *Ledetal:* 177. *Aangeneem:* 15. *Gedoopt:* 19. *Oorgekom met Attestasies:* 17. *Vertrek met Attestasies:* 6. *Vertrek met Bewys van Lidmaatskap:* 2. *Getroude:* 4 pare.

Predikant: Ds. D. J. van Staden.

Skriba en Kassier: J. H. van Wyngaardt, Johannesrust, Koosfontein.

Superintendent van Sondagskole: J. M. C. Nortje.

Koster: B. Bezuidenhout.

Voorleser: J. M. C. Nortje.

Ouderlinge: J. M. C. Nortje, J. H. de la Rey, G. J. W. Basson, A. J. G. de la Rey, A. W. Smit, C. G. van Niekerk, I. S. Viljoen.

Diakene: J. P. van Wyngaardt, W. F. van der Westhuizen, H. J. Kotzee, J. B. Havenga, N. J. Fourie, J. G. Myburg, J. J. Herbst.

MAFEKING.

Gestig 1929.

Sieletal: 234. *Ledetal:* 113. *Gedoopt:* 2. *Oorgekom met Attestasies:* 4.

Konsulent: Ds. G. C. Coetzee.

Skriba en Kassier: P. J. Croukamp, Weslaan 106, Mafeking.

Ring van Zeerust.

Superintendent van Sondagskole: P. J. Croukamp, Weslaan 106, Mafeking.

Ouderlinge: P. J. Croukamp, J. F. van Rensburg, P. M. Oberholzer.

Diakene: A. P. van Jaarsveld, D. J. Bodenstein, G. J. Grobler.

GWELO.

Gestig 1923.

Sieletal: 150. *Ledetal:* 85.

Predikant: Ds. P. J. L. Bierman, B.A., B.D.

Skriba: P. C. Booysen, Roads Dept. Gwelo.

Kassier: Ds. P. J. L. Bierman, Posbus 7, Gwelo.

Superintendent van Sondagskole: Ds. P. J. Bierman, Posbus 7, Gwelo.

Koster: C. D. Joubert.

Voorleser: H. C. M. Viljoen.

Ouderlinge: H. C. M. Viljoen, N. H. Visser, T. A. Louw (Shabani).

Diakene: C. D. Joubert, R. J. Benadi, P. Stroebel (Shabani).

AFDELING BULAWAYO.

Gestig 1934.

Sieletal: 55. *Ledetal:* 30.

Predikant: Ds. P. J. L. Bierman.

Skriba en Kassier: C. W. Kleynhans, Crause Lease Brick Fields, Bulawayo, S.R.

FORT VICTORIA, S.R.

Gestig 1923.

Sieletal: 82. *Ledetal:* 42. *Aangeneem:* 4. *Gedoopt:* 6. *Oorgekom met Attestasies:* 2. *Vertrek met Attestasie:* 1.

Predikant: Ds. P. J. L. Bierman.

Skriba en Kassier: J. H. Besuidenhout, Bellymare, P.K. Mashaba.

Ouderlinge: J. H. Bezuidenhout en H. Strydom.

Diaken: L. F. van Greunen.

LUSAKA.

Gestig 1934.

Sieletal: 50. *Ledetal:* 30.

Predikant: Ds. P. J. L. Bierman.

Skriba en Kassier: D. Neethling, Doringpoort, P. K. Lusaka.

Ring van Zeerust.

SALISBURY.

Gestig 1934.

Sieletal: 60. *Ledetal:* 33. *Aangeneem:* 2. *Gedoopt:* 4. *Getroude:* 1 paar.

Predikant: Ds. P. J. L. Bierman.

Skriba: Alex Coetzee, Hatfield, Salisbury.

Kassier: H. P. van Biljon, Twenty Dales, Salisbury.

Ouderlinge: J. P. du Preez, T. A. Louw.

Diakene: G. E. Barry, J. van Aswegen.

AFDELING WELGETROOST (SALISBURY GEMEENTE).

Sieletal: 70. *Ledetal:* 35. *Gedoopt:* 3. *Oorgekom met Attestasie:* 4.

Ouderlinge: C. J. Strydom, P. E. Cilliers.

Diaken: J. J. L. Botha.

SIOIA, S.R.

Gestig 1933.

Sieletal: 62. *Ledetal:* 33. *Aangeneem:* 4. *Gedoopt:* 8. *Oorgekom van ander Kerke:* 4.

Predikant: Ds. P. J. L. Bierman.

Skriba: S. P. Naude, Samas, P.K. Banket, S. Rhodesia.

Kassier: P. W. Oosthuizen, Pioniersrust, P.K. Sioia, S.R.

Superintendent van Sondagskole: P. W. Oosthuizen, Pioniersrust, P.K. Sioia, Suid-Rhod.

Ouderlinge: S. P. Naudé, P. W. Oosthuizen.

Diaken: W. A. S. Olivier.

AFDELING GATOOMA (SINOIA GEMEENTE).

Sieletal: 66. *Ledetal:* 30. *Gedoopt:* 3. *Oorgekom met Attestasie:* 7.

Skriba: J. A. Rabe, Eiffel Flats, Gatooma.

Ouderling: P. W. Oosthuizen.

Diaken: J. A. Rabe.

ONDER TOESIG VAN DIE ALGEMENE KERKVER- GADERING.

Gemeentes: (Suid Wes-Afrika), Gobabis, Grootfontein, Otjiwarango. (Oos-Afrika), Arusha, Rensburgrust.

GOBABIS. Gestig 1937.

Sieletal: 370. *Ledetal:* 166.

Predikant: Ds. C. S. v. H. Stenekamp, B.A., B.D.

Skriba en Kassier: A. Espach, Bus 234, Windhoek.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: J. M. du Plessis, J. J. Coetzee, M. C. Espach.

Diakene: J. H. du Plessis, D. C. Grobler, J. van der Merwe.

GROOTFONTEIN. Gestig 1937.

Sieletal: 150. *Ledetal:* 79. *Aangeneem:* 6. *Gedooop:* 4.

Predikant: Ds. C. S. v. H. Stenekamp, B.A., B.D.

Skriba en Kassier: A. M. Kok, Oktrooi, P.K. Guchab, S.W.A.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: B. J. Alberts, J. van der Walt.

Diakene: M. J. Venter, L. Potgieter.

OTJIWARANGO. Gestig 1937.

Sieletal: 286. *Ledetal:* 129. *Gedooop:* 5.
Oorgekom van ander Kerke: 5.

Predikant: Ds. C. S. v. H. Stenekamp.

Konsulent: Ds. A. Oosthuizen.

Skriba en Kassier: P. P. H. Alberts, Neins Wes, P. K. Outjo.

Voorleser: 'n Ouderling.

Ouderlinge: Z. C. Robberts, T. P. Labuschagne, P. S. van der Walt.

Diakene: P. P. H. Alberts, G. van Staden, J. H. Steyn, P. Botha.

ARUSHA. Gestig 1910.

Sieletal: 160. *Ledetal:* 70.

Predikant: Ds. A. Brandt, B.A., B.D.

Skriba en Kassier: G. Bekker, Oldonja Sambo, Arusha.

RENSBURGRUST (Kenya). Gestig 1910.

Sieletal: 207. *Ledetal:* 121. *Aangeneem:* 8. *Gedooop:* 7.
Oorgekom met Attestasies: 2. *Oorgekom van ander Kerke:* 2.
Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 2. *Getroud:* 2 pare.

Predikant: Ds. A. Brandt, B.A., B.D.

Skriba: Ds. A. Brandt, Broederstroom, P. K. Plateau, Kenya Kolonie.

Kassier: S. P. Kruger, P.K. Eldoret.

Koster: J. B. Smith.

Voorleser: P. L. Steenkamp.

Ouderlinge: P. L. Steenkamp, J. J. H. Engelbrecht.

Diakene: L. S. J. Wolmarans, H. S. van Rensburg, T. H. G. Fourie.

STATISTIEK.

Ring van	Siele	Lidmate	Aange- neem	Gedoopt	Getroud (pare)
Pretoria	10,866	5,618	265	481	116
Trichardtsfontein	9,384	5,018	326	408	101
Heidelberg	12,407	7,230	493	631	152
Potchefstroom	12,636	6,666	352	518	107
Rustenburg	15,099	7,471	431	684	115
Zeerust	11,774	5,878	292	577	137
Gemeentes buite die Ringsverdeling	1,173	565	14	16	2
	73,339	38,446	2,173	3,315	730

Kanker en In- en Uitwendige Gewasse

HUL OORSAAK EN BEHANDELING.

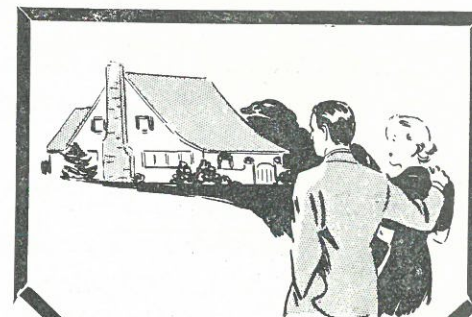
Hierdie hoogs interessante boek wat gratis en posvry aan u gestuur word op ontvangs van 'n briefkaart, verklaar duidelik die oorsaak van in- en uitwendige gewasse en hoe om hulle baas te raak.

Die volgende is 'n seleksie van die lys van hoofstukke:

VRY AAN LESERS VAN DIE ALMANAK:

Die Beperkinge van Snykunde.	Die Leeftyd waarop kalk versamel.
Party Dokters Teenstanders van Operasies.	Kalium Veroorsaak Kalkafskieding.
Wat Kanker is.	Groot Waarde van Kalium.
Waarom die Liggaamselle Ontbind.	Liggaamsdele Onderhewig aan Kanker.
Nadelige Kookmetodes.	Hoe 'n Dokter U kan Help.
Gewone Kookmetodes.	Hoe om Kanker te Vermy.
Gewone Foute in Dieët.	Aantal Sterfgevälle aan Kanker.
Stawing van Ons Bewering deur.	Behandeling van Rumatiek.
Noodsaaklike Voedingsbestanddele, Geneeskundiges.	Aarverkalking en Oudag.
Die Hoofminerale van die Liggaam.	Bloedarmoede, Suikersiekte en Kropgeswel.
Dele wat Selde Aangetas word.	Belangrike Punte om te ont hou.
Die Tiemus-klier.	

Moenie uitstel nie, maar stuur nog vandag u aansoeke in om 'n gratis boek. Stuur net 'n briefkaart aan die Sekretaris, E. J. Adcock, Beperk, Aptekers, Posbus 198, Krugersdorp, (Enigste agente in Suid-Afrika vir „DIE KALIUM KIE.“, 50. Twickenham, Middlesex).

Vir Blywende Voldoening —

Hetsy u 'n groot of 'n klein woonhuis wil bou, u kan altyd seker wees van die betroubaarheid van die Suid-Afrikaanse Sement — „Pretoria.“ Elke sak gewaarborg van Standaardspesifikasie. Pronte aflewering verseker.

Vra om —

PRETORIA SEMENT

PRETORIA PORTLAND CEMENT CO., LTD.,
JOHANNESBURG.

Nederlandse Brand Assuransie Maatskappy „De Salamander” van Amsterdam

Spesiale verlaagde tarief vir Kerk-Eiendomme.

1/3 per £100 vir één jaar.

5/- per £100 vir vyf jaar.

Alle skade veroorsaak deur WEERLIG, gedek, ook al is daar nie brand nie.

TAYLOR & GEERLING,
Hoofagente.

Pretoria, Posbus 738,
Kerkplein 29.

KODAK FILMS ONTWIKKEL EN GEDRUK DIESELFDE
DAG.

VERGROTINGS PRAGTIG GEDOEN IN LEWENSKLEUR.

BILLIKE PRYSE.

RESEPPE OPGEMAAK.

OE GETOETS EN BRILLE VERSKAF.

MEDISYNE VIR BEESTE EN PERDE.

●
W. E. CAREY,

APTEKER — BRILMAKER — AFNEMER
Monumentstraat 22,
KRUGERSDORP, TRANSVAAL.

Nederlandsche Bank

VOOR

Zuid Afrika

AMSTERDAM, LONDEN, HAMBURG.

Hoofkantoor in Suid-Afrika: Pretoria, Bus 417.

Takke in die Unie van Suid-Afrika: Benoni, Bethlehem, Bloemfontein, Dullstroom, Durban, Ermelo, Hartbeestfontein, Johannesburg (Foxstraat), Johannesburg (President- hoek Von Brandisstraat), Kaapstad, Oos-Londen, Pietersburg, Port-Elizabeth, Potchefstroom, Pretoria, Springs, Worcester.

Enige klas Bankbesigheid onderneem na al die dele van die wêreld.

Reis-tjeks en Reiskredietbriewe word uitgereik.

Vir Toeriste wat Duitsland, Italië of Czechoslowakye gaan besoek kan reis-tjeks teen voordeliger koerse by al die takke van ons Instelling verkry word.

Alle Boubenodighede
BY
HUNT, LEUCHARS & HEPBURN, Bpk.

H/V. QUEEN- EN VERMEULENSTRAAT,
Foon 2701. PRETORIA. Posbus 653.

TIMMERHOUT EN SINKPLATE, STAALBEWAPENING,
OONDGEDROOGDE SKRYNWERK, HOUTVLOERBLOK-
KIES, „MALTHOID“-WATERDIGTING, KROOMOORDEKTE
DEURBESLAG, BOUERSYSTERWARE, LOODGIETERSBE-
NODIGDHEDE, SEMENT EN KALK, OMHEININGS-
MATERIAAL, SIFDRAAD, „FERRODOR“-VERF, SKILDERS-
BENODIGDHEDE, ASBESPLATE.

Ons spesialiseer in die lê van Blokvloere.
Ons sal graag prys opgee vir enigiets wat U nodig het.

Allesinsluitende Reise is Sorgvry

AS AL U VAKANSIEREËLINGS AAN ONS
OORGELAAT WORD.

- Een bedrag sluit alle reiskoste en hotel-
akkommodasie in.
- Deposito's word aangeneem.
- Breedvoerige reisplanne om in die smaak en ver-
moë van elkeen te val.

*Om volledige besonderhede doen
aansoek by die naaste*

S.A.S. - Toeristekantoor
of by enige Stasiemeester.

**DIE SWAARTEPUNT HET
VERSKUIF**

Die Afrikaanse Bevolking trek in toenemende
getalle Stadwaarts.

Die Ekonomiese lewe van ons land sentreer
meer en meer om die Stede.

Die swaartepunt van die Afrikaanse stryd het
verskuif na die groot stede in die Noorde.

In hierdie nuwe brandpunt van ons volkslewe
is :

DIE UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

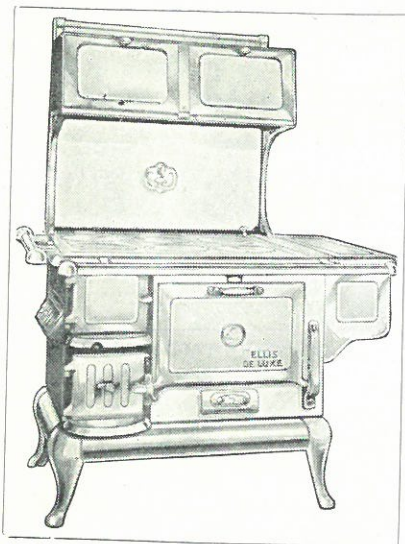
gevestig om die Afrikaanse jeug ten beste op
te lei in die omgewing waar hulle lewensstryd
voorlê.

Die wydste verskeidenheid van kursusse aan
alle Suid-Afrikaanse Universiteite word aan-
gebied.

Beurse en Lenings beskikbaar.

Skryf aan :—

DIE REGISTRATEUR,
UNIVERSITEIT VAN PRETORIA,
PRETORIA.

Termyn-
betaling
slegs
per maand.

£2

Boekie oor
Stowe
vry op
aanvraag.

NIKS OORTREF 'N

ELLIS deLUXE

Moderne Enemmel Kolestoof.

Kook, Bak, Rooster op 'n Ellis de Luxe-stoof is 'n genot en 'n sukses. Gemaak volgens die nuutste ontwerp en ingerig vir gerieflike werk en besparing. Afgewerk met ivoor-enemmel, gemaklik om skoon en blink te hou. Die ou stoofborsel is nou vergoed afgeskaf.

ELLIS & KIE
"DIE MEUBELHOEK"

Markst., h/v. Sauerst.
Posbus 5359.

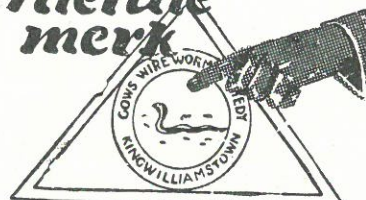
Foon 33-1254.

JOHANNESBURG.

en Andriesstraat 239,
PRETORIA.

**Hierdie
merk**

HOU U
BEESTE
GESOND.

staan vir opreichtet

GOW

Gow se Haarwurm-geneesmiddel is die sekerste en goedkoopste manier of u beeste van daardie siektes vry te hou. Verkrygbaar by alle winkeliers en aptekers.

Gefabriseer deur:

F. E. HOLBOROW — Posbus 68 — Kingwilliamstown.

VRY VAN
HAARWURM
LINTWURM,
GEILSIEKTE,
ens.

O.K. BASAARS

BESPAAR U GELD!

Kry al u benodighede van die O.K. BASAARS, waar elke dag 'n uitverkopingsdag is.

O.K. BASAARS

Posbus 268

◀ MONUMENTSTRAAT ▶

Krugersdorp

AANKONDIGING VAN DIE NUWE

1939 PHILIPS

"SILENTODE RADIOS"

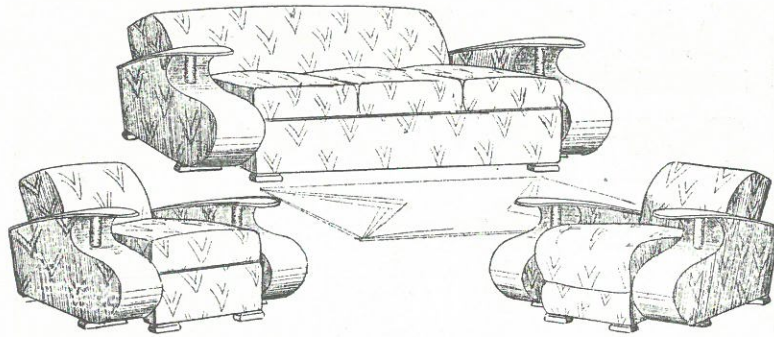
MET DIE REVOLUSIONÊRE EF 8 LAMP

DEMONSTRASIES DEUR GEMAGTIGDE PHILIPS
— HANDELAARS DWARSDEUR DIE UNIE. —

HANDELSNAVRAE:-

S.A. PHILIPS (PTY.) LTD.

Posbus 7703, JOHANNESBURG - - Posbus 2074, KAAPSTAD

Hierdie pragtige 3-stuks Chesterfieldstelle van die nuutste model, met notehout armleunings en springveerkussings, vanaf £19.10.0

Pragtige Eetkamerstelle vanaf £10.7.6.; 3-stuks herboude Chesterfieldstelle gestoffeer met beste Moquette, vanaf £5.10.0; Groot sortering herboude Koolstowe vanaf £2.10.0.

Nuutste model Dubbel-slaapkamerstelle met bed kompleet, vanaf £24.10.0; Enkel-stelle vanaf £5.7.6; Hout Ledikante kompleet met matras vanaf £2.19.6.

Vry verpak. Gelewer op Johannesburg-Stasie.
Kom besoek ons, dit sal u betaal.

LEVIN'S

UNITED
FURNISHING
HOUSE

**HARRISONSTR. 62
JOHANNESBURG.**

MEMORANDUM.